

T.C.

AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SA'DEDDİN ŞİRAZİ'NİN LETAİFNAMESİ

Harun KAYA

Danışman

Prof. Dr. Hasan GÜLTEKİN

AYDIN- 2024

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ
2024 -YL- 53

SA'DEDDİN ŞİRAZİ'NİN LETAİFNAMESİ

Harun KAYA

Danışman
Prof. Dr. Hasan GÜLTEKİN

AYDIN- 2024

T.C
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

... / ... / 2025

Harun KAYA

ÖZET

SA'DEDDİN ŞİRAZİ'NİN LETAİFNAMESİ

Harun KAYA

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hasan GÜLTEKİN

2024, XI + 157 sayfa

Sa'deddin Şirazi'nin kaleme aldığı Mecmua-ı Letaif adlı eserde ele alınan latifeler; bu latifeleri desteklemek için örnekleri verilen şiir, kıt'a, mesnevi, nazm, mısra ve beyit örnekleri; eserdeki latifelerde isimleri geçen tarihî ve edebî şahsiyetler yer ve kişi dizininde tespit edilmiştir. Eser transkripsiyon harfleri ile günümüz alfabesine aktarılmıştır. Bu eserin çeviri yazısına bakıldığında latife geleneğinin yazında devam ettiği görülmüştür. Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre latifelerin her çeşidinden izler bulunmuştur. Şöyle ki müstehcen latifeler, avcı latifeleri, bir çeşit fabl diyebileceğimiz hayvan latifeleri, mecnun latifeleri, hoca- talebe latifeleri, Rafizi- Sünni latifeleri, ateist- dindar latifeleri, şeyh- mürit latifeleri, Hristiyan- Müslüman latifeleri, Kur'an'dan iktibasla verilen cevaplarla oluşturulmuş latifeler tespit edilmiştir. Latifeler içerisinde Farsça beyit ve nazımlara da rastlamak mümkündür. Bu beyit ve nazımların bazılarının “yani” ya da “tercüme” ifadelerinden sonra Türkçe karşılıkları verilmiştir. Bazı beyit ve nazımların da tercümesi yapılmadan bunlar Farsça aslıyla verilmiştir. Araştırma sonucunda latife geleneğinin insanların gülme ve kıssadan hisse ihtiyaçlarını karşılama rolünün eserin yazıldığı dönemde de devam ettiği kanısına varılmıştır. Sa'deddin Şirazi özelinde alan yazında mevcut olan latifelerin deyim varlığı bakımından incelenip geçmişte kullanılmış olan deyimlerin günümüze aktarımı üzerine çalışmaların yapılması önerilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Latife, Sadeddin Şirazi, Letaifname, Latife Mecmuası

ABSTRACT

SA'DEDDIN SHIRAZI'S LETAIAFNAMA

Harun KAYA

Master's Degree, Department of Turkish Language and Literature

Supervisor: Prof. Dr. Hasan GÜLTEKİN

2024, XI + 157 pages

Latifs discussed in the work called Mecmua-ı Letaif written by Sa'deddin Shirazi; examples of poems, stanzas, masnavi, nazm, verse and couplet examples given to support these latifs; historical and literary personalities whose names are mentioned in the latifs in the work have been identified in the place and person index. The work has been transferred to today's alphabet with transcription letters. When the translation of this work is examined, it is seen that the latife tradition continues in the literature. According to the findings obtained in this study, traces of all kinds of latifes were found. That is to say, obscene latifes, hunter latifes, animal latifes, which we can call a kind of fable, madman latifes, teacher-student latifes, Rafizi-Sunni latifes, atheist-religious latifes, sheikh-disciple latifes, Christian-Muslim latifes, and latifes formed with answers given with quotations from the Qur'an were identified. It is also possible to come across Persian couplets and verses in latifes. Turkish equivalents of some of these couplets and verses are given after the expressions “namely” or “translation”. Some couplets and verses are given in their Persian original without translation. As a result of the research, it is concluded that the role of the latife tradition in meeting people's need for laughter and parable continues in the period in which the work was written. It is suggested that studies should be conducted to analyze the latifas available in the literature in terms of the presence of idioms in Sa'deddin Shirazi and to transfer the idioms used in the past to the present.

KEY WORDS: Latife, Sadeddin Shirazi, Letaifname, Latife Majmua

ÖN SÖZ

Bu çalışma, Sa'deddin Şirazi'nin Mecmua-ı Letaif adlı eserindeki mensur latifeleri; eserdeki latifeleri desteklemek için yazılan nazım, şiir, kıt'a, beyit ve mesnevileri; yazıldığı yüzyılın dil ve anlatımına ait bilgileri; tespit ve analiz etmek amacıyla yapılmıştır.

Bu araştırmanın ortaya çıkmasında, oluşturulmasında ve tamamlanmasında emeği geçen herkese teşekkür etmeyi borç bilirim. Lisansüstü eğitimimde birikimlerinden yararlandığım, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'ndaki tüm hocalarıma hususen eserin okunmasında değerli bilgileriyle bana yardımcı olan Doç. Dr. Ali İhsan YAPICI'ya ve Prof. Dr. Süleyman SOLMAZ'a şükranlarımı sunarım. Lisansüstü eğitimimde beni destekleyen ve cesaretlendiren, azmimi kuvvetlendiren ve her daim bilgi, birikim ve katkılarından yararlandığım danışmanım Sayın Prof. Dr. Hasan GÜLTEKİN'e çok teşekkür ederim.

Tüm hayatım boyunca bana büyük fedakârlıklar gösteren ve hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen başta anneme, babama, eşime ve aileme sonsuz teşekkürlerimi arz edip bu çalışmanın bilim dünyasına faydalı olması dileğimle sevgi ve saygılarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

KABUL ve ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
SİMGELER DİZİNİ	ix
KISALTMALAR DİZİNİ	x
GİRİŞ	11
1. BÖLÜM	13
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	13
1.1. Latife	13
1.2. Klasik Türk Edebiyatında Latifeler	13
1.3. Türk Edebiyatında Mizah	14
1.4. Mizah Türleri	14
2. ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR	16
2. BÖLÜM	19
1. SA'DEDDİN ŞİRAZİ'NİN LETAİFİ (ÇEVİRİYAZI).....	19
3. TARTIŞMA ve SONUÇ	162
4. KAYNAKLAR	164
5. YER ve KİŞİ DİZİNİ	165
ÖZGEÇMİŞ	168

SİMGELER DİZİNİ (TRANSKRİPSİYON HARFLERİ)

ا	آ	أ	ب	پ
E/e	ā/ Ā	ʾ	b/ B	p/ P
ت	ث	ج	چ	ح
t/ T	s/ S	c/ C	ç/ Ç	h/ H
خ	د	ذ	ر	ز
ḥ/ Ḥ	d/ D	z/ Z	r/ R	z/ Z
ژ	س	ش	ص	ض
j/ J	s/ S	ş/ Ş	ş/ Ş	ḍ/ Ḍ
ض	ط	ظ	ع	غ
ẓ/ Ẓ	ṭ/ Ṭ	ẓ/ Ẓ	ʿ	ġ/ Ġ
ف	ق	ك	ڭ	گ
f/ F	q/ Q	k/ K	ŋ	g/ ğ
ل	م	ن	و	خواجه
l/ L	m/ M	n/ N	v/ V	vav-ı ma ^c dule ḥ ^v āce
ه	ی	ی		
h/ H	y/ Y	i/ ī		

KISALTMALAR DİZİNİ

age	: Adı geçen eser
agm	: Adı geçen makale
ans.	: Ansiklopedi
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Haz.	: Hazırlayan
md.	: Maddesi
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
Yay.	: Yayınları

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı Sa'deddin Şirazi'nin kaleme aldığı Mecmua-ı Letaif adlı eserde ele alınan latifeleri; bu latifeleri desteklemek için verilen şiir, kıt'a, mesnevi, nazm, mısra ve beyitleri tespit etmektir. Geçmiş zamanlarda yaşayan insanların hayatları ve eğlence kültürlerinin nasıl olduğu tespit edilip günümüz insanına aktarımı amaçlanan diğer bir husustur.

Sa'deddin Şirazi'nin Mecmua-ı Letaif eseri okunduktan sonra alt amaçları gerçekleştirecek şu sorulara cevap aranmıştır.

1. Sa'deddin Şirazi'nin Mecmua-ı Letaif'i, letaifname ya da latife mecmuası türüne kapsam bakımından ne kadar örnek teşkil etmektedir?
2. Sa'deddin Şirazi'nin eserinde anlatılan latifelerin benzerleri diğer latife mecmualarında var mıdır?

Geçmişten günümüze kadar insanların eğlence ve hoşça vakit geçirmek için yaptıkları etkinlikler devamlı olagelmıştır. Televizyon, internet gibi kitle iletişim araçlarının olmadığı zamanlarda insanların bu eğlence ihtiyaçlarını karşılamak için dönemin yazınından faydalandıkları bir vakıadır. Klasik Türk edebiyatındaki latife mecmuaları diğer adıyla letaifnameler duyulan eğlence ihtiyacını bir nebze de olsa gidermeye çalışmıştır. Transkripsiyonunu yaptığımız Sa'deddin Şirazi'nin Mecmua-ı Letaifi de bu amaca hizmet etmiş bir eserdir. Bunun için bu çalışma geçmişteki eğlence kültürüne az da olsa ışık tutması ve bu alanda çalışma yapacak akademisyenlere fikir vermesi açısından oldukça mühimdir.

Latife mecmualarındaki latifelerin nasıl anlatıldığı akla gelen sorulardan biridir. Bu, latife yazarının eserini tamamlayıp devrin devlet erkanına sunması şeklinde mi oluyordu ya da müellifin bu latifeleri gittiği meclislerde okuması şeklinde mi icra ediliyordu? Akla gelen bir diğer soru ise latifelerin mecmua hâline getirilme serüveninin nasıl olduğudur. Farklı coğrafyalardaki edebiyat ortamlarında anlatılan latifeler anlatımı sırasında mı kaydedilmiştir yoksa, sonradan mı derlenmiştir? Çünkü bazı latifelerin farklı latife derleyicilerinin eserlerinde yer aldığı görülmektedir.

Sa'deddin Şirazi'nin Mecmua-ı Letaif'inin tamamına baktığımızda şu yargıya varılabilir. Hem dinî ve ladini hem müstehcen hem mezhebî hem de devlet erkanıyla ilgili latifelerin hiçbir baskı altında kalmadan özgür bir şekilde ifade edilmiştir. Bu da biz

arařtırmacılarā Klasik edebiyatımızdaki mizahın toplum nezdindeki yerini göstermesi açısından ışık tutmaktadır.

1. BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Latife

Latife Devellioğlu Lügati'nde; “ Güldürecek tuhaf ve güzel söz, hikaye ve şaka” anlamlarında kullanılmaktadır. Başka bir yerde *Latife* sözcüğü; “Kıssadan hisseyi esas alan güldürmek, eğlendirmek, düşündürmek, ders vermek için söylenen güzel, derin ve zekâ eseri söz, hoş söz, şaka” anlamlarına gelir ve çoğulu *letaiftir* (Kavruk ve Duruoğlu, 2020: vii). Bu anlamda latifeler az sözle çok şey anlatmayı amaçlamış *cevamiu'l-kelim* nevinden konsantre hikayelerdir.

Türk edebiyatında ilk yazılı örneklerine *Dîvânü Lugâti't-Türk*, *Kutadgu Bilig* ve *Dede Korkut Hikâyeleri* gibi İslami edebiyatın ilk dönem eserlerinde rastlanan latifenin Osmanlı devri edebiyatı içinde edebî bir terim halini alarak kullanılması XVI. yüzyıldan sonradır (Altunel, 2003: 109).

Latife ve nükteler, söylendikleri veya kullanıldıkları dönemin dil ve üslub özelliklerini gösterirler. Bunun yanı sıra toplumun değer yargılarını, kabullerini de temsil etme kabiliyeti taşırlar. Ayrıca halk söyleyişlerini, deyimleri de içerirler (Solmaz, 2011: 20).

1.2. Klasik Türk Edebiyatında Latifeler

Letaif; Lügat-i Remzi'de “Tab'a hoş gelen kelimeler ve güzel olan nesneler” anlamında kullanılmıştır.

Divan edebiyatında bilinen ilk müstakil mizahî eserler XV. yüzyıla ait olup bunların en önemlileri sayılan Şeyhî'nin manzum *Harnâme*'si mesnevi, Molla Lutfî'nin mensur *Harnâme*'si münazara türündedir. XV. yüzyılın son yıllarından itibaren XVI. yüzyılda mizah eserlerinin mizahî takvim (Vahyî'nin meslek erbabını konu alan *Takvîm*'i), letâif (Mahremî'nin *Mecmau'l-letâyif*'i ile *Şütürnâme*'si), muhâdarât (Lâyihi Mustafa Efendi'nin *Muhâdarât*'ı), -müstehcen de olabilen- hikâye (Deli Birader Gazâlî'nin *Dâfiu'l-*

gumûm ve râfiu 'l-hümûm'u), mersiye (Meâlî'nin kedisi için yazdığı mersiye) ve mektup (Sânî ile Sâî Mustafa Çelebi'nin karşılıklı mektupları) gibi çeşitli biçimlerde ve daha geniş bir konu yelpazesinde kaleme alındığı görülür. XVII. yüzyılda mizah, hiciv ve hezlin gölgesinde kalmıştır. Türün en seçkin örnekleri Nefî'nin *Sihâm-ı Kazâ* adlı hiciv mecmuasındadır. Nâîf Mehmed'in mizahî mektupları derlediği *Tuhfe-i Emsâl* mesnevisi, Müneccimbaşı Derviş Ahmed Dede ile Feyzullah Efendi'nin *Letâifnâme*'leri ve müellifi bilinmeyen *Hikâye-i Mekk-i Zenân* bu dönemin diğer önemli eserleridir. XVIII. yüzyılda mizahın çerçevesinin birdenbire daraldığını, konuların âmiyaneleşerek halk tarzı güldürünün ön plana çıktığını ve divan şiirinin XVII. yüzyılda olduğundan daha fazla kaba küfür ve hezliyyâta yenik düştüğünü söylemek mümkündür. Ancak yine de Kânî, Osmanzâde Ahmed Tâib, Osman Sürûrî, Sünbülzâde Vehbî, Bursalı İsmâil Belîğ, Nedîm, Şeyhülislâm İshak, Esad Efendi, Haşmet ve Zarîfî gibi şairler mizaha katkıda bulunmuşlardır. Osmanlı toplumu gibi edebî sanatların da dönüşüm geçirdiği XIX. yüzyılda geleneksel mizah anlayışını sürdüren şairlerden Keçecizâde İzzet Molla'nın *Mihnet-keşân*'ı ile Enderunlu Fâzıl'ın *Defter-i Aşk* ve *Şevkengîz*'i divan edebiyatının önde gelen son mizah örnekleridir (Pala, 2020: 208).

1.3. Türk Edebiyatında Mizah

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisinde (TDVİA) *mizah*; aslı, “şaka ve latife yapmak” anlamındaki “mezâh” kökünden masdar ismi olan “müzâh” şeklinde geçer. Daha çok İslâmiyet öncesi sözlü edebiyat ürünlerinin yer aldığı *Dîvânü Lugâti't-Türk* ile İslâmi değerler üzerine kurulu *Kutadgu Bilig*'de ve *Dede Korkut Kitabı*'nda birçok mizahi unsur vardır. Bilhassa *Dede Korkut Kitabı*'nın başında, “Kadınlar dört türlüdür” cümlesiyle başlayan kadın tasnif ve tasviriyle Deli Dumrul hikâyesinin bu açıdan ayrı bir önem taşıdığı söylenebilir. İslâmi dönem Türk edebiyatında kavram ve terim olarak günümüzdeki anlayışa yakın mizaha daha çok halk edebiyatı ile yeni edebiyatın çeşitli türlerinde rastlanmakta, divan nesrinde latife, şiirinde ise hiciv ve hezlin öne çıktığı görülmektedir. (Pala, 2020: 208)

1.4. Mizah Türleri

Ambros, klasik Türk edebiyatındaki mizahi türleri “ana mizahi türler” ve “karma mizahi türler” olmak üzere iki temel başlık altında toplamıştır. Ana mizahi türler, öykülemeye bağlı türler ile (letâifnâme, mülâtefe, mutâyebe) yergiye bağlı (hiciv, hezl, tehzil) türlerden

oluşmaktadır. Karma mizahi türler ise lirik (şathiye, şehrengiz vs.) ve komedi/seyirlik oyun (karagöz, orta oyunu) türlerinden meydana gelmektedir. Ambros, bunlara ek olarak ‘‘ciddi türlerin (gazel, tarih, l gaz, mektup vs.) mizahi varyantaları’’ ile ‘‘şaka, takılma gibi anekdotları içeren ciddi tezkireler’’i de mizahi türler arasına almıştır (Sönmez, 2023: 525).

2. ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

Mecmua-ı Letaif adlı eserin müellifi Sa'deddin Şirazi hakkında Kültür Bakanlığı'nın yayımlamış olduğu otuz bir tezkire ve Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü incelenmiş müellifle ilgili herhangi bir kayda rastlanmamıştır. Bu anlamda eserin yazıldığı tarih ya da yüzyıla da ilgili kesin bir kanıya varmak mümkün olmamıştır.

Eser beş babdan oluşmuştur.

Birinci Bab: Din büyükleri ile ilgili latifeler anlatılmıştır. Bu bölümde nesih hat kullanılmıştır.

İkinci Bab: Divanelerle ilgili latifelerin anlatıldığı bölümdür.

Üçüncü Bab: Çeşitli hayır erbabının, hocaların, sair dinlerden insanların başından geçen latifelerin yanı sıra yol hikayelerinin anlatıldığı latifeler anlatılmıştır.

Dördüncü Bab: Aile efradı arasında geçen latifelerin yanı sıra evlilikle ilgili latifelerin de anlatıldığı bölümdür.

Beşinci Bab: Avcı hikayelerinin çoğunlukta olduğu latifeler anlatılmıştır.

Eserde kullanılan hat divani kırmasıdır. Bu hükme varmamda şunlar etkili olmuştur.

1. Bulunma hali olan -de/-da eklerinin “dal” harfinin kendinden sonra gelen harflerle birleşmediği halde “he” harfi ile birleşmesi
2. -ler/ -lar çokluk ekine yönelme hali geldiğinde burada da “r” harfinin kendinden sonra gelen harflerle birleşmediği halde “he” harfiyle birleşmesi
3. Divani hattın karakteristik özelliklerinden olan “dal” harfinin “vav” harfi gibi yazılıp içinin boş gösterilmesi

Eserde latife, şiir, kıt'a, mısra, mesnevi, nazım, beyit gibi başlıklar sürhle yazılmıştır. Şiirlerde her bir mısrayı birbirinden ayırmak için iki nokta üst üste işareti kullanılmıştır. Kelimeler ve ekler harekelenerek verilmiş olup ancak belli bir standart oluşturulamamıştır. Aynı sayfada hem *Bursa* hem de *Burūsa* şeklinde iki ayrı imlanın olması, ayrıca hem *Hudā*

hem de *Huzā* kelimelerinde olduğu gibi farklı konsonantla yazılması buna örnek gösterilebilir. Belirtme hâli için örneğin “Mu‘ āviye’i” (Muaviyeyi) şeklinde bazen hemze kullanılmıştır. Eserde ayetlerin ve Arapça ibarelerin üzeri kırmızıyla çizilmiş olup transkripsiyonlu metinde koyu renk ve italik olarak gösterilmiştir. Transkripsiyonda ayetlerin mealleri ise sayfa sonuna dipnot olarak verilmiştir. Ancak metin içerisinde meali verilen ayetlerin mealleri ayrıca dipnotta belirtilmemiştir.

Eserde okumakta güçlük çekilen kelimeler için iç kafiye denilen seciden faydalanılmıştır. Ayrıca beyit ve kıtalardaki mısra sonlarındaki kelimelerin okunmasında kafiye şeması ve kafiyelenmiş kelimeler yardımcı olmuştur.

Sayfalara numaralar verilirken koyu ve köşeli parantez “[]” kullanılmıştır. Satır numaraları da ayrıca parantez “()” içerisinde verilmiştir.

Özel isimlere gelen çekim eklerinin ayrılmasında günümüz imlası esas alınmış ve kesme işareti kullanılmıştır. Ayrıca özel isimler ve bu isimlere gelen ünvan isimleri de büyük harfle yazılarak günümüz imlasına uyulmuştur.

Arapça ve Farsça beyitler transkribe edilmemiş asılları eserden kesilerek ilgili yere yapıştırılmıştır.

Eserde geçen *eger, meger, degil, degin* sözcükleri eserde imla edildiği gibi transkripsiyon edilmiştir.

Eserde zarf-fiil eki olan *-ıb-ib-ub-üb* için bu eklerin sert sessiz karşılıkları olan *-ıp-ip-up-üp* şekilleri tercih edilmiştir.

Eserde geçen kişi ve yerler için eserin sonunda kaynakçadan önce kişi ve yer dizini oluşturulmuştur.

Eser çevrilirken aşağıdaki güçlüklerle karşılaşmıştır.

1. Yapılan araştırmalarda eserin ikinci bir yazmasının olmadığı tespit edilmiş olup bu da okunamayan kelimelerin tespitinde alanı kısıtlamıştır.

2. Eser dijital fotoğraf makinası ile çekildiği için bazı sayfaların çözünürlükleri çok düşmüştür. Okumak için sayfa büyütüldüğünde ise çözünürlük daha da azalmıştır. Bu durumdaki kelimeler, eserin aslından kesilerek ilgili yere yapıştırılmıştır.

3. Müellif bazı sayfalarda konu bütünlüğünü sağlamak adına diğer sayfaya geçmeden söylemek istediğini derkenara daha küçük olarak yazmıştır. Bu latifler tezde italik olarak gösterilmiştir. Bu da eseri transkribe sürecinde zorlanan bir diğer konu olmuştur.

2. BÖLÜM

1. SA‘DE‘D-DİN ŞİRAZİ‘NİN MECMU‘A-İ LEṬĀ‘İF‘İ

[1] (1) **EVVELKİ BĀB:** Zürefā-yı sühan-dān ve ‘uẓemā-yı ehl-i beyānıñ mücāvebe-i ‘alā (2) sehīlū‘l-mütāyebesindendür. Rivāyet olunur ki bir gün (3) emīrū‘l-mü‘minīn imāmū‘l-müttekīn ḥatenū‘r-resūl zevcū‘l-betūl ‘Alī (4) ḥazretlerinūñ kerrema‘llāhu vecheh bir küstāḥ-ı saḥt-rū ve bir bī-edeb-i (5) tünd-ḥū öñine gelüp eyitdi. Yā ‘Alī nedendür ki Ebū Bekr’iñ ve ‘Ömer’iñ (6) raḍiya‘llāhu ‘anhūmā ḥilāfetleri eyyāmında ḥalk fitne vü cidālden berī (7) ve ḥuṣūmet-i kıtālden ‘ārī idi. Ve senūñ ve ‘Oṣmān’uñ ḥilāfeti (8) zamānı böyle nizā‘ ü cedel ü ihtilāf ü ‘ilel üzerine oldı. İmām (9) ‘Alī buyurdı ki zīrā ben ve ‘Oṣmān Ebū Bekr’e ve ‘Ömer(e) mu‘āvin idik ve sen (10) ve senūñ emṣālūñ baña ve ‘Oṣmān’a mu‘īndi.

(11) Ḥak sözin söyler cihānda olsa az

Ḳoparur çok fitne ehl-i hırş āvāz

(12) Ehl-i ḥaḳdan ḳalmadı şimden eşer

Anıñ (i)çün ṭoldı ‘ālem şūr u şer

(13) Bir gün yine emīrū‘l-mü‘minīn imām ‘Alī kerrema‘llāhu vecheh meclīşlerine (14) ḳavm-i Yehūdā’dan bir cemā‘at gelüp eyitdiler: Yā ma‘şera‘l-müslimīn ne oldı (15) size ki nebīñüz mevtinden şonra on beş yıl geçmeden birbiriñüze [2] (1) mekr ü al seyfle ḥurūc u kıtāl itdünñüz. İmām ‘Alī eyitdi: Yā ma‘şera‘l-Yehūd (2) size daḥı ne oldı ki henüz baḥr-i Nīlden aḳdāmıñız ḳurumamışdı (3) ‘abede-i vedd ü sirā‘ ve ‘anede-i naṣṣ u icmā‘dan bir ṭāyife gördünñüz ki (4) cevher şanemlere ṭaparlar. Eyitdünñüz yā Mūsā *ic‘al lenā ilāhen* (5) *kemā lehūm ālihētūn*¹ ya‘ nī yā Mūsā bizim içün bir ilāḥ ḳılğıl nitekim ol (6) eşnāma ṭapan ḳavmıñ ilāḥları vardır

(7) Nādān öñinde bir hünerin yüz sayar müdām

Biñ ‘aybı olsa bir kerre itmez aña naẓar

(8) Bir ehl-i faẓlı görse müzeyyen kemāl ile

Bir ‘aybı varsa biñ hüner içre deger aña

¹ Kur‘an, 7: 38 “Onların kendilerine ait ilahları (putları) olduğu gibi sen de bize ait bir ilah yapsana.”

(9) Olamaz şirle hem-pençe saġāl

(10) Serçe şahbāzla cenk etmek muḥāl

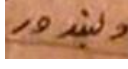
Dense ‘aybının virimezsın çün cevāb

(11) Kimseye daḥl idüben itme su’āl

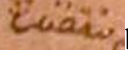
Ḥazret-i Mu‘āviye ve ‘Uḡayl (12) ibn-i ebī Ṭālib raḍiya’llāhu ‘anhümā bir yerde meclis idüp oturmuşlardı (13) ve mülāṭafe yüzünden perde’i götürmüşlerdi. Mu‘āviye eyitdi ey ehl-i (14) Şām Ḥaḡ celle ve ‘alā kelāmında buyurur *tebbet yedā ebī lehebin*²(15) eyitdiler belī eyitdi imdi bilmiş oluḡ ki ebī Leheb ‘Uḡayl’ın [3] (1) ‘ammusıdır pes ‘Uḡayl daḡı dönüp eydür ey ehl-i Şām istimā‘ (2) etdüḡüz ki Rabbü’l- ‘izzet yine bu sürede buyurur ki *ḥammālete’l ḥaṭab*³(3) bilmiş oluḡ ki *ḥammālete’l ḥaṭab* Mu‘āviye’nün ‘ammusıdır.

(4) Vardur çü sende naḡş şaḡın ‘aybın āḡaruḡ urma yüzine çekmeyesin ḡacāleti

(5) Terk eyleyüp özündeki ‘aybın maḡarratın bilsem ne nef‘ ider saḡa ḡaḡḡın feḡāḡati

(6) Ḥikāyet iderler ki ḡulefā-yı ‘Abbāsiyeden üstād (7) ebū İshāḡ ḡazretlerini raḡimehu’llāhu rūḡahū ḡayşer-i Rūm’a risālete gönderdi. (8) ḡayşer işitdi ki ehl-i İslām’uḡ bir ‘ālim-i süḡan-dānı ve bir ‘ārif-i şāḡib-beyānı (9) gelür ki zūfünün-ı dehrdür ve reh-nümün-ı iḡlīm ü şehrdür pes esāḡıf ü (10) baṭāriḡasını ve ruḡbān-ı zenādıḡasın cem‘ eyledi. Uşda şimdi Türk’üḡ (11) bu ulu dānişmendi geliyor ki ‘azīm gerekdür ki yanında bir ḡaḡiyye *ile* (12) ilzām idesiz bed-nām ḡılasız.

El-Ḳıṣṣa: Çün kim üstād-ı ḡayşer ile mülāḡat oldu. (13) Tertīb-i meclis her ne ise yerine

yetdi. ḡayşer içinde bir re’isi bir münāsebetle (14) getürüp üstāda eyitdi: Ne olaydı birinüzüḡ ḡānedānında ‘Āyişe’ye (15) şol bir tōḡmet isnād olındı ve ehl-i beyt içinde ‘azīm bulunmayaydı [4] (1) ki ḡalāyık andan çok ḡıl u ḡāle ve dürlü ḡayāle düşmeyelerdi ki bu tōḡmet (2) lāyık-ı ehl-i nübüvvet degildür ve sezā-yı ḡanedān-ı ‘işmet degildür. Üstād ḡazretleri (3) bī- tevaḡḡuf buyurdular hemān: Bu tōḡmet cenāb-ı ‘İmrān-ı Meryem’e olan

² Kur’an, 111: 1 “Ebu Leheb’in elleri kurusun!”

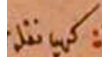
³ Kur’an, 111: 4 “Odun taşıyarak”

töhmetsür ve ol (4) kân-ı ‘iffete olan bühtân u nisbetdür. Ğāyeti anlar toğurdı bunlar toğurmadı (5) ve cāhiller ikisin dağı dillerinden kıomadı.

Nazm

Gerek ehl-i faẓl ü gerek pâdişāh

(6) Dilinden iliğ kimse olmaz rehā

töhmetsür olındı Resûl

(7) Melā’ik dinildi benāt-ı huzā

Budur dehre ‘ādet ki her kāmile

(8) İder nākış olan hezār efzā

Laṭīfe: Nakl iderler ki ol şerī‘at (9) esrārının serverleri ve tarīkat eṭvārının mehterleri ictihād meydânının (10) şîr-nerleri ve i‘tikād asmânının aḥterleri İmām Mālik-i Sūfî (11) ve Ebū Ḥanīfe-i Kūfî raḍiya’llāhu ‘anhümā bir meclisde muşāḥabet tarīkiyle (12) cem‘ olurlar ehl-i meclis anlar ki dürr gibi güftārlarına şādef-veş (13) sem‘ olurlar meger Ebū Ḥanīfe Kūfiden ve İmām Mālik medenī idi (14) eger çi ki ikisi dağı ḥaḳīkat rūḥunun bir bedeni idi İmām Mālik laṭīfe (15) yüzinden eydür ḳāle emirü’l- mü’minin ‘Alî bin Ebî Ṭālib kerrema’llāhu veccheh [5] (1) *ehli’l kûfeti hüm ehli’s-şikāk* fi’l-ḥāl Ebū Ḥanīfe Ḥazretleri muḳābilde buyurur ki (2) ḳāla’llāhu tebāreke ve te‘ālā *ehli’l medīneti meradū ‘ale’n- nifāk*⁴

Kıṭ‘a

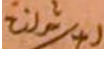
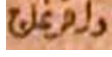
(3) Kim ki yansun didi(y)se ḳalbi içre ‘irfāndan çerāğ

Ehl-i diller meclisinde dā’im olsun göz ḳulağ(4)

Ḥaḳḳ’a cānından yakındur Ḥaḳ’la alur virür

Soḥbetinden bunların ol kim degil bir dem ferāğ

⁴ Kur’an, 9: 101 “Medine halkından da nifakta ileri gidenler vardır.”

(5) **Laṭīfe:** Rivāyet iderler ki Şeyḫ Sa‘dī-i Şīrāzī ḳaddesa’llāhu sırruhu’l-‘azīz (6) ibtidā ḫāletlerinde eṭrāf-ı ‘ālemde ṭavāflık ve nuḳūd semtinde ḫarrāblık iderlerdi. (7) İttifāḳan bir gün dervīşāne şūret ve ṭarīḳ-ı siyāset birle Şehr-i Tebrīz’e gelür. (8) Şöyle ki resm-i müsāfir üzere istirāḫat ve ğubār-ı seferden neẓāfet murād idinüp (9) ḫammāma girür ḫammām içinde Hemmām-ı Tebrīzī birle ki ferīd-i rüzgār ve şā‘ir-i feṣāḫat-şi‘ār idi. (10) Mülākī olurlar. Hemmām Şeyḫi görüp dervīş müsāfir misiz yohsa bu diyārda mücāvi misiz? (11) Dir. Şeyḫ eydür: Ğarīb-i diyar müsāfir-i rüzgārım Hemmām Şeyḫiñ müvellid-i aṣlisinden (12) istifsār eyler. Şeyḫ daḫı ḫāk-i Şīrāz’dan ve ehl-i Tebrīz’den oldıgın (13) bildürür. Meger Şeyḫ’iñ kellesi bī-mūy ve eṭrāfları pūr ğisūlıydı ḳadīmden (14) kellik töhmeti nisbeti varidi. Hemmām laṭīfe ḳaşd idüp elindeki (15) taşın pūştünü döndürüp eydür: Nedendür ki Şīrāzīler’ün başları böyle olur? Şeyḫ daḫı (16) cevābında ol cihetden ki Tebrīzīlere ḫızlık isnād iderler. [6] (1) Taşın ḳarnın döndürüp eydür ya ne sebebdendür ki Tebrīzī’lerün götleri (2) şöyle olur? Hemmām Şeyḫ’iñ kelāmında ḫacl ve ihāmında münfe‘il olup (3) bilür ki dervīş ḫarīf-i ‘ālem ve zarīf-i ādemdür.

Ḳıṭ‘a

Ḥor baḳma ğarīb ü dervīşe

(4) Ne bilürsin ki şehzāde ola

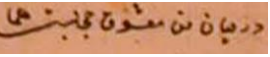
Nemed içre mişāl-i āyine ol

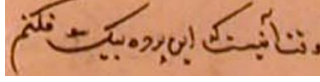
Zihni rūşen zāmīri sāde ola

(5) Şaḳın eksik gözetme düşmeniçe

Nāgehān senden ol ziyāde ola

(6) **Ba‘dehū Laṭīfe:** Hemmām ğusl idüp taşra çıkar. Görse ki ol (7) dervīş yanında soyunmuş ve fi’l-ḫāl muraḳḳa‘ların geyinmiş oturup meger Hemmām’ıñ (8) āfet-i devrān ve yanında māḫ-ı tābān bir şāḫib-cemāl oğlu varidi. (9) Hemmām’ıñ bir tarafında daḫı ol vāḳı‘ olmuşıdı. Hemmām yine Şeyḫ’e kelām-ı Sa‘dī’den (10) yādunda var mıdur dir. Şeyḫ daḫı birkaç tāze ğazellerinden ve eş‘ār-ı bī-bedellerinden (11) okır. Hemāndem girü Şeyḫ eydür ya ol diyārda Hemmām şi‘rlerinden okurlar mı? (12) Şeyḫ eydür belī uş ḫātırında bu bir beyti ḳalmışdur:

(13)

(14) Hemmām derhāl bilü(r) ki dervîş hâzret-i Sa‘dî’dür ‘özü ü takşîr u hîdmet (15) ve hânesine da‘vet idüp ri‘âyet ve ziyâfetler ider.

Nazm

[7] (1) Gerek mîr ü gerek şāhib-kemāl ol

Kemāl ehli öñünde hāk-i rāh ol

(2) Eger sa‘d ü şeref isterseñ iy dil

Yüri dün gün qarîn-i mihr ü māh ol

(3) **Laṭîfe:** Rivāyet iderler ki H‘āce Pîrî nām bir h‘āce ticāretle Engürî’den (4) Şehr-i Bursa’ya gelür zurefā-yı şehr eydürler ki Anḳara’da etrākînden kendü zu‘mınca (5) bir sühan-dān-ı çerb-zebān geldi. Gelün biraz lāğ idelüm diyüp esbāb-ı şöhet (6) tertîb idüp H‘āce Pîrî’yi da‘vet ü müsāferet tarîkiyle getürüp ve envā‘-ı (7) lāğ u leṭāyif arasında biri eydür: ‘Aceb Engürî’niñ bahārı irdi mi (8) ola? Biri eydür anıñ hevāsı sertdür daḥı degil nihāyet kemreye bek düşdi (9) ola diyüp gülüşürler. H‘āce Pîrî eydür belî Bursa’nun ‘āzāmeti katında (10) Engürî’niñ aḳılacaḳ ḥālî vardur ki Bursa’da marul vaḳtinde (11) bir marul yanınca biten kâzürātı Engürî cemî‘ qarasıyla kemre iderse (12) bir yıldan bir yıla baḳmaz.

Beyt

Bilen ḥālince her kes kendü banlar

(13) Cihānda şanma kim dil dilān aḡlar

Laṭîfe: Şeyḫ Ebu’l- Ḳāsım (14) ‘Aḳudü’d-dîn şūfî bir gün ‘Aḳudü’d-devle sarāyının altından geçüp görür ki (15) ‘Aḳudü’d-devle ṭam üzerinde yatup uyur bu āyet-i ercümendi fi’l-ḥāl āvāzla [8] (1) okur ki *efē emine ehlü’l ḳurā en ye’tiyehüm be’sünā beyāten ve hüm nā’imūn*⁵ (2) ya‘nî bu ḥalḳ ḥavf itmezler mi ki uyurken üzerlerine Ḥaḳḳ’ın ‘āzābı (3) nāzil ola ‘Aḳudü’d-devle uyanup āvāzından şeyḫi bilüp ol daḥı (4) bu āyetle cevāb virür

⁵ Kur’an, 7: 97 “Memleketlerin halkları geceleyin uyurken kendilerine azabımızın gelmesinden emin mi oldular?”

*vemā kāne'llāhu li yū'azzibehūm ve ente fihim*⁶ ya' nī Hakk Te'ālā (5) 'azāb itmez ol kavme ki sen içinde olasıdır.

Kıt'a

(6) Olmasaydı 'ibād-ı hāş-ı Hudā inderidi 'azāb-ı 'ām bize

(7) Onların yüzi şuyı hürmetine olsa düzaḥ ne taḥ ḥarām bize

(8) **Laṭīfe:** Hikāyet iderler ki Maḥdūm-ı Şāmī Mevlānā Cāmī ḥazretlerinin (9) meclis-i şerīfelerine ve ḥidmet-i münīfelerine ittifāḫ ile Sultān Hüseyin (10) Baykara Mīr 'Alī Şīr Cān Kāra Mīrzā'ya gelürler ve Mevlānā'nun leṭāyif-i (11) ma'ārif ü şerāyif-i ḫarāyif-iyle müşerref olurlar. İttifāḫ bir dervīş (12) monlaya dört dāne şīrīn ü ābdār ve fādīre-i rūzigār şeftālū getirür. (13) Mevlānā daḥı bu şeftālūların bir dānesin Hüseyin Baykara'nun ve birin 'Alī (14) Şīr'ün ve ikisin Cān Kāra Mīrzā'nun önlerinde ḳor. Niyāz ü meskenet gösterüp (15) du'ā-yı 'ömr-i rūz- efzūn oḳur. Meger ki Cān Kāra Mīrzā ol zamānda sāde-cemāl [9] (1) ve maḥbūb-ı bī-miṣāl idi ve hem nisbet ü neseb ve ḳarābet yüzinden (2) Sultān Hüseyin eydür: Mevlānā Ḥazretleri bu nice 'adāletdür ve ne resme (3) ḳısmetdür bize birer dāne viresin ve Cān Kāra Mīrzā'ya iki dāne viresin. (4) Mevlānā eydür: Ey şāh-ı 'ādī-küster ancak ḥiṣṣelerinüz birerdür ammā (5) ol ki ḥazretlerine iki virdüm biri kendü ḥiṣṣesidür ve biri (6) benüm ḥiṣṣemdür aḡa ḳarz-ı ḥasen virdüm girü alsam gerekdür dir.

Kıt'a

Dā'imā 'ālem içre resm budur

Kim olur kāmīlūn kelāmı ḫarīf

(7) Ḥayş gelmez leṭāfet ehlinde

(8) **Laṭīfe:** Mūsā bin 'Abdu'l-Melik Ebu'l-'Atā'nun bir dostını zindānda (9) helāk eyler ve ḥalk içinde zindāndan ḳaçdı diyü söyler. Bir gün (10) bir ḳişi Ebu'l-'Atā'dan ol dostını şorar ve ḥabsinūn ḥālin teftīş ider. (10) Ebu'l-'Atā eydür *fevekezehū Mūsā feḳaḫā 'aleyh*⁷ urup ḳatīl eyledi. Mūsā'ya (11) Ebu'l-'Atā'nun bu kelāmını naḳl eylerler. Ebu'l-'Atā'yı ḳıgırup eydür: (12) Yā Eba'l-'Atā benden zebānun kes yoḡsa saḡa ziyānum irişür. Ebu'l-'Atā

⁶ Kur'an, 8: 33 "Oysa sen onların içinde iken, Allah onlara azap edecek değildi."

⁷ Kur'an, 28: 15 "Musa da ona bir yumruk indirip onu öldürdü."

(13) eydür: *En tektüleni kemā katelte nefsen bi'l- ems⁸* ya' nī dilersin (14) beni katl eyleyesin nitekim dünkü (15) gün birini katl itdün. [10] (1) Mūsā bin 'Abdu'l-Melik'e anuñ bu āyet ile cevābı hoş gelüp vāfir ihsānlar (2) eyler.

Kıṭ'a

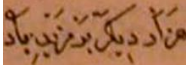
Dutmağ dilersen ağzını bed-günüñ iy kerīm

(3) İhsān idüp zebānını her demde kes anuñ

Yohsa mezemmet (4) ehli idicek zebān-dırāz

Cehd idüp ağzını dutmaz hīç kes anuñ

(5) **Laṭīfe:** Rivāyet iderler ki bir gün Hüseyn Baykara'nun meclisinde (6) Herāt'un fāzılı ve a'yānı ve ekābir-i dīvānı cem' olmuşlardı. Mevlānā Cāmī (7) dañı anda hāzır idi ve eşrāf-ı 'acemden Mezīd nām şahş var idi. Mezheb-i rafz içre haylī nāmdār idi. Ol meclisün bir maḳām-ı i'tibārında (8) cālīs idi ve meydān-ı feşāhatde zu'munca ebu'l-fevāris idi (9) ve tā'ife-i rafāz içre Mevlānā Cāmī sünnī ve kāmīl idi ve 'ālim ü 'ārif (10) olduğı sebebdan hāricılığıla tōhmet Şīr Yezīd'e nisbet iderlerdi. (11) Nite ki kışşası illerde meşhūr ve ḳāziyyesi dillerde mezkūrdur pes. (12) Bu muḳaddemeye binā'en ol şahş monlāya ta'rīz ü ihām ve taḳrī' u ilām (13) ḳaşd idüp adını taḳrībile ol meclisde dir ki: Hezār la'net ber-Yezīd bād (14)

Monlā dañı cevābında dir ki deyü buyurur.

[11] (1) Mesnevī

Eyā rāfız itme Sünnī'ye la'n

Naşībün dilersen ki olmaya la'net

(2) Çü dürr-i dīni sevdi Resūl-i Hūdā

'Abes birisin onda jāj hāy

(3) **Laṭīfe:** Mehleb bin ebī Şafra'nun Bedī'a nām bir ma'niyete cāriyesi (4) varidi. Hāzır-cevāb ve şīrīn-güftār idi. Bir gün Bedī'a'nun (5) Mehleb yanına varmağ istedi Bedī'a

⁸ Kur'an, 28: 19 "Dün birini öldürdüğün gibi, beni de öldürmek mi istiyorsun?"

eydür *ve fāra 't- tennūr*⁹ ya' nī tennūr kaynadı. (6) Mehleb kažiyyeye vākıf olup Bedī' a ardına geçüp eydür müsāvī (7) *se 'āvī ilā-cebelin ye' simunī mine 'l-mā*¹⁰ ya' nī ben tağa ' uruc eylerim ki beni ol tūfāndan şaklar.

(8) **Kıt'a**

Görüp tūfān-ı kahr-ı Hakk'ı ey nefis

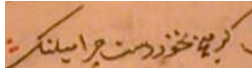
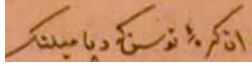
Çıkup kūh-ı vücūda olma t̄āgī

(9) Nedür keştī baħre ' özr ü tevbe

Dürüş ğarķ olma dön görgil yarağı

(10) **Laṭīfe:** Naql olunur ki Bay Sınķur Emīrzā şöyle ki resm-i mülūk-i ' Acem'dür (11) cümle'i ḥašem ü ḥadem birle bir yaylaķda otaķ ķurup otururdu (12) ve Baba Sevdāyī ki bedihe-gūy ve ḥāzır-cevāb şā'irdür karşıusunda maķām-ı ḥidmetde (13) ve maḥall-i 'ubūdiyetde tūrurdu. Meger kim Mīrzā'nun ḥatunları ve cāriyeleri (14) otağ öñinde geçüp ḥammāma sādece giderlerdi. İçlerinde bir cāriye-i (15) leng var idi ki adına Kūratay dirlerdi. Nā-gāh Mīrzā'nun [12] (1) gözi düş olur dönüp Baba Sevdāyī'ye naẓar eyler bedihe bir beyt söyler:

(2) **Beyt**

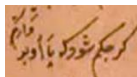

(3) **Tercüme:** Ayağından niçün aķsar görñ ol kürecügi mīḥi ayırdı acıdı ki

(4) Fi'l-ḥāl baba yüz urup cevābında bu beyti oķur:

Beyt

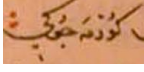
(5)

⁹ Kur'an, 11: 40 "Sular coşup yükseldi."

¹⁰ Kur'an, 11: 43 "Ben, kendimi sudan koruyacak bir dağa sığınacağım."

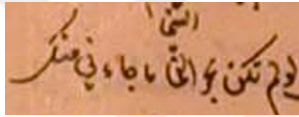
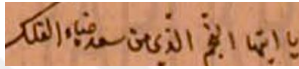
Ma' lūm ŧeved zi i cā mī-legend

Tercüme: Nerden aksaduğın hāzretüñe 'arz (6) ideyin emr olursa ayağın kılduruban

Laṭīfe: Ḍaḥḥāk ŧā'ir bir gün Naŧır ibn-i Aḥmed-i Sāmānī'nün vezīri Necmü'd-dīn'ün (7) sarāyına aḥŧamdan ŧonıra gelüp nüzūl eyler ve Taḥrı konuğıyam diyü ḥidmetkār (8) larına ŧöyler. Necm'e ḥaber ider. İerüden bir tepsi balık gönderür ve müsāfirün (9) kim olduğın teftiŧ ider. Ḍaḥḥāk balığı görüp fi'l-hāl bedīhe bu beyti ŧöyler

(10) **Beyt**

(11) Anıñ ḥidmetkārları daḥı bu beyti Necm'e 'arz iderler. Necm ṯaŧıra çıkup Ḍaḥḥāk'a ri'āyetler (12) ve ziyāfetler eyler.

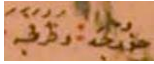
Naẓm

Gevherün kadrini ŧarrāf bilür

(13) Yoḥsa cehl ehli kuru lāf bilür

İtme cühhāla ŧaḥıñ 'arz-ı ḥüner

(14) Ne duyar anı ne inŧāf bilür

Laṭīfe: Ḥikāyet iderler ki [13] (1) Dīhkī ŧu'arā-yı Ḥorāsān zurefā-yı devrān idi. Bir gün Monlā Cāmī hāzretlerinün (2) ŧeref-i dest būsı (i)ün oğlancuğlarını ḥidmete gönderür. Monlā nazar ider (3) görür kāraca oğlancuğlardır. Laṭīfe idüp buyurdılar ki Monlā Dīhkī (4) beğcecükler seniñ midür, neye geldiler? Eydür belī sulṯānum sizün (5) ḥoŧ koḥuñuza geldiler. Monlā'ya Dīhkī'nün cevābı ḥaylī ḥoŧ gelüp du'ālar (6) eyler.

Nazm

Kāmil odur ki nisbet-i naķş itseler aña

(7) İncinmeyüp şafâ'î diliyle kabûl ider

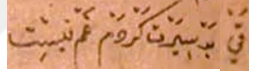
Bî-ṭabl u bî-‘ âlem bular (8) ol şâh-ı dehrdür

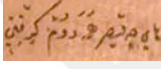
Halk-ı cihânı kendüye hulkıyla kul ider

Şol şahsuñ (9) özinde ola münkaḍat anuñ

Ednâ sözile göñlini muḥkem melûl ider

(10) **Laṭîfe:** Dîhkî bir gün yolca giderken Hâtifi'nün sarâyı civârına (11) uğrar. Hâtifi meger def'-i imtilâ için kayy iderdi. İttifâķ Dîhkî'nün başına dökilür. (12) Dîhkî bakar görür

ki Hâtifi'dür bacadan aşğa kayy iden eydür Hâtifi eydür: (13)

Dîhkî eydür

Kıṭ‘a

(14) Olıcaķ sözde āşār-ı leṭāfet

Ne deñlü kubḥ ise maķbûl olur ol

(15) Ve ger olmaya ihām u ziyānāt

Söz aşḥābına nā-ma‘ kûl olur ol

Laṭîfe: [14] (1) Dîhkî bir gün Cāmî ḥazretlerinün ḥuzûrunda kendü feżâyılın ‘arz idüp (2) Ḥüsrev’ e böyle cevâbı virdüm Kemāl’e böyle didüm Zāhîr’e eyle söyledüm (3) Selmân’a bu cevâbı eyledüm ve sāyirlerine şöyle böyle didüm diyüp lâf (4) teşallûf iderken Cāmî ḥazretleri buyurdu ki Mevlânâ Dîhkî bunlara bugün (5) cevâbı şöyle virmişsin ammâ yarın Allāh ḥazretine ne cevâb virürsin (6) anı daḥı söyle dir.

Kıṭ‘a

Virdüm cevâb ḥalka diyü iy dil itme lâf

(7) Düz su’âl Ḥaķķ’a cevābuñ tefekkür it

Tutam ki şimdi şaḥn-ı şuḥen şeh-süvārısın

(8) Āhîr dilün dutulduğı hâli tedebbür it

Laîfe: İşfahân'dan bir ħarîf-i (9) yâr-ı zarîf geċüp Mevlânâ 'Abdu'r-raĥmân Câmî'nün meclisinde şöyle ki (10) 'âdet-i 'avâmdur âdem geċüp perîşân sözler söylerdi ve tarîķ-ı faķr âdâbın (11) ri' âyet itmeyüp İşfahân'ın gâh ol metâ'ın ve gâh bu mîvesin medĥ eylerdi. (12) Āhîr bunı didi ki İşfahân'da ķarpuz olur ki bir kişi üzerinde otursa (13) ayakları yere değmez. Monlâ başın ħaldurup eydür bizüm burda ĥod anuğ gibi (14) ķarpuzlar olmaz ammâ ċok didüğün gibi keşürler olur diyüp erbâb-ı meclis (15) ĥande idüp ħarîfe şermendelik ĥâřıl olur.

Meşnevî

Gözle meclis edeblerin (16) dervîş

Tâ seni ĥaclet itmeye dil-rîş

Fuķarâ řoĥbetine ĥâmûř ol

(17) Dilünî bağla dîde ol gûş ol

[15] (1) **Laîfe:** Herât'ın nefis mergûb üzümleşi ċoğ olur. Kimine faĥrî kimine emîrî (2) kimine naĥř dirler ve bir nev' siyâh ve iri üzümü vardur ki aña ĥâye-i ģılamân (3) dirler. İttifâķ bir gün Semerķandî kimesne Semerķand'ın dîři baba dirler bir üzümü olur (4) anı Mollâ Câmî'nün öñünde medĥ eyler. Monlâ Câmî eydür bizüm ĥâye-i ģılamândan (5) yek midür? Ol Semerķandî eydür yok. Monlâ Câmî eydür bizüm ĥâye-i ģılamânî sizün (6) dîři babadan yegimiş dağı ne dir.

Nağm

Sözün ardın öğün fikr itmedin var

(7) Getürüp kendünî meydâna atma

Ĥacâlet ĥâřıl eylersin şoğında

(8) Nişân gözle okı yabana atma

Laîfe: Rivâyet iderler ki (9) Sulţân ebû Sa'îd'ün bir Yahûdî şabîbî varidi. ĥizâķati sebebinden (10) maķbûl-i şehr-i yâr idi. İttifâķ bir gün ol şabîbün ayakları ve iki sâķları (11) zaĥmet ider ĥizmet-i şâha varmağa ĥudreti ve iki adım yürimege ĥuvveti ĥalmaz. (12) Padişâha dağı şabîb tedbîr-i mizâc ve tertîb-i 'ilâc içün lâzım olur. (13) Pes şabîb ĥidmetķarları maĥfeye ĥoyup getürürler pâdişâh-ı cihân-penâĥın (14) bâr-gâhına getürürler. Pâdiřâĥın serv-i ĥırâm sidre- ĥıyâm řâĥib-i ĥâř ģulamaları (15) şabîbî ol ĥidmetķarların

elinden alup mahfe ile şāhuṅ ḥuzūruna götürürler. [16] (1) Meger bu Sa‘īd’üṅ Muẓaffer nām şā‘iri varidi. Meclisde ittifāk ol vaḳit (2) ḥāzır idi. Ol Yahūdī ṭabībī mahfe içinde bir melek-nazar perī-peyker dilberler elinde (3) göricek hemān pāy-i taḥta baş ḳor. Fi’l-ḥāl bu āyet-i kerīme’i okur ki ḥāzā (4) *baḳiyyetün mimṡa terake ālū Mūsā ve ālū Hārūne taḥmilühü’l-melā’iketü*¹¹ ya‘nī bu şol ta‘bīrdür ki ālū Mūsā (5) ve Hārūn metrūkātından ki anı melekler götürür.

Laṭīfe¹²

(6) Söziṅi deminde döşe ki ḥūbdur

Ḥaşṣā ki āyetle ola iktibās

(7) Söz aḡa dirler ki ḳaçan söyleseṅ

İde ḳabūl işidicek cümle nās

(8) **Laṭīfe:** Naḳl iderler ki Atabeg Salkūr Şāh Mecdü’d-dīn Hemkere kendü cāmelerinden (9) bir fāḡir cāme iḥsān ider. Ol cāmenüṅ üzerinde cā-be-cā Lā ilāhe illa’llāh (10) yazılmış idi. Amṡa ol cāmenüṅ ekṡeri mūrūr-ı rüzigār ve ‘ubūr-ı leyl ü nehārdan (11) ezilmişidi amṡa ol cāmenüṅ ḥāzırlardan ba‘zı(ları) Mecdü’d-dīn Hemkere(ye) didiler ki (12) ne ḥoş bu cāmede Muḡammed resūlu’llāh yazılmamış Mecdü’d-dīn eydür bu cāme Muḡammed (13) resūlu’llāh zamānından öḡ dikilmişdür.

Ḳıṭ‘a

Eyā Muḡsin eyle li‘ān

(14) Ki bā‘ iş olmaya ol levṡ ü ṭa‘na

Niçe iḥsān olur kim şāḡibine

Sebeb olur ne ṭa‘na (15) belki la‘ne

[17] (1) **Laṭīfe:** Ḥikāyet iderler ki Ḥaccāc-ı zālīm Mekīl bin Ziyād’ı ol ḡarem-i nihādı (2) ve pāk-i i‘tikādı ḳayd-ı bend-i ihānetle ve hezār ‘uḳūbet-i siyāsetle meclisine (3) getürdi. Benüm ḡaḳḳımda niçün nā-sezā söyledüṅ ve bed-du‘ā eyledüṅ didi. Mekīl inkār eyler (4) Ḥaccāc eydür fülān bāḡda fülān beyle otururken beni zıkr itdikleri vaḳitde sen dimedüṅ mi ki

¹¹ Kur’an, 2: 248 “Musa ailesinin, Harun ailesinin geriye bıraktığından kalıntılar vardır. Onu melekler taşımaktadır.”

¹² “Latife” denmiş ama “kıta” örneği verilmiştir.

(5) *Allāhümme esvede vechihî ve ekṭa‘a ‘unuḳihî ve esveḳa demihî* ya‘ nî yâ Allāh sen yüzün
kara eyle (6) ve boynını kes ve kanını dök. Mekîl eydür belî ol vaḳt ben bâğ içinde aşma (7)
üzerinde bir salḳım üzüm varidi daḫı ḳoruğ idi aḡa nazār eyleyüp bu sözleri (8) söyledüm.
Benüm murādum ḳoruğ aḡvālî idi. Emîrû‘l-mü‘minîn ḥasbeten ḥālî idi. (9) Ḥaccāc bu
cevābıla ḥoş görüp āzād itdi.

Beyt

‘Āḳıl bir iş işliyicek fîkr ider ḥālî

(10) Cāhil ne iderse ḍalāletdürür balı

Laṭîfe: Naḳl iderler ki Ya‘ḳûb Mîrzā’nuḡ (11) atası bir yerde māl-ı firāvān meblağ-ı bî-
girān ḥarc idüp bir sarāy-ı ‘ālî ve bir ḳaşr-ı cennet-ḥavālî (12) binā eyler. Ḳaşr-ı ḥürîde gibi
saḳf-ı Rûmî ve Ḥıṭâyî parmaḳlarla lâciverdî ve zer-endüdî (13) naḳışlar baḡladur. Kendünün
şeyḫî Şeyḫ Rûşenî Dede ḥazretlerin ol sarāy-ı rûşen-nihāda (14) ve ol behîşt-i ḥurrem-
bünyāda da‘vet eyler ‘özü-ḡvāḥlıḳ idüp ve eydür murād oydu ki bu sarāy-ı (15) zîbā ve
maḳām-ı dil-ḡüşā muḳaddemā ḥazret-i şeyḫün maḳdemiyle mübārek-bād ve nişār-ı ḡubār-ı
pāy-ı kimyā işriyle şeref-(16) ābād olaydı. *Biḥamdi‘l-lāhi ve‘l-minne* müyesser (17) ü
muḳadder oldı (18) dir. Rûşenî (19) **dal ḳaf mim** [18] (1) daḫı dil-nüvāzlıḳ idüp eydür ḥatun
ḥazretleri ḥoş müzeyyen ḥāne ve rûşen (2) kâşāne yapmıssız ve saḳf-ı ‘ālîsinde ‘aceb nuḳûş-
ı dil-keşler ve resm-i meh-veşler itdürmişsiz. (3) Ammā bağınca ber-murād temāşā
tamāmca seyrān olunmazdı.

Ḳıṭ‘a

(4) ‘İş ehline ḥuceste-serā ‘işret aḡdurur

‘Arż-ı cemal-i ḥüsn-i bahār ḥuccet aḡdurur

(5) Ḳıl bu ḥarāb ḳaşrda bir kûşe iḡtiyār

Kim her nefes ṭabla seng-i riḥlet aḡdurur

(6) **Laṭîfe:** Ḍaḥḥāk şā‘ir bir gün Hārūnu‘r-reşîd’ün meclisine gelür. (7) Meger Hārūn
önünde bir ṭabaḳ tâze gül varidi. Hārūn eydür iy Ḍaḥḥāk bu güli (8) bir bedî‘ teşbîh üzerine
bir bedîhe beyt söyle. Ḍaḥḥāk daḫı bu beyti bedîhe dir.

(9) **Beyt**

کانه لون حدان بقيله

فم الشيب وفتاد ايه الجا

(10) Ya‘ nī gūyā bu bir ‘izāruṅ levnidür ki anı dostuṅ ağzın öpmek istedikde (11) ana hacāletden bu hālet olur. İttifāk meclisinde Hārūn’uṅ bir muğanniyyesi varidi. (12) Ol daḥı lā va’llāhi dir.

Beyt:

کانه لون حدان بقيله

يد الرشد لآمر بوجيب الغل

Ya‘ nī bu benüm ‘izārum levnidür şol vaḳitde ki Reşid’uṅ eli (14) beni çeker bir emr içün ki ol emr ğusl icāb eyler. Hārūn eydür *va’llāhi hāzā* (15) *māhireti minke* ya‘ nī va’llāhi bu senden māhiredür dir.

Ḳıṭ‘a

[19] (1) Ğurūruṅda eyā ser-keş şanursın

Elini tek tek tutanlar bī-‘ ameldür

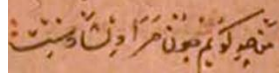
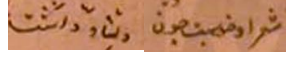
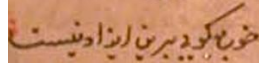
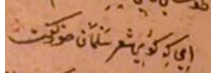
(2) Şaḳın alup ayaḡuṅ düşürürler

El elden olur üstün bu meşeldür

(3) **Laṭīfe:** Rivāyet iderler ki diyār-ı ‘acemde Ṭūsī gibi ḥāzır-cevāb şā‘ir (4) ve bedīhe-ğūyluḳda māhir idi. Bir ğün Pīr Budak Mīrzā’nun ḥalvetinde ‘arz-ı ḥāl ve lāf-ı kemāl (5) Mīrzā daḥı Ṭūsī’ye ta‘n yüzinden naẓm u eş‘ār Selmān’uṅ gibi olsa dir. (6) Ṭūsī daḥı pādīşāh-ı ‘ālem rāst buyurur bir bedīhe ḳıṭ‘a ile cevābı virür.

Kıt‘a

(7)

Kıt‘a

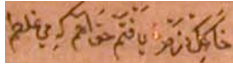
Şi‘r şā‘irde ne luṭf ola (9) dil-i pür-ḥūnıla

Şehd-i güftār eyleyen tūṭīleri āyīnedür

Sīm ü zerdür (10) kām ile her süfle’i medḥ itdüren

Düşüren bülbülleri dām-ı belāya cīfedür

Laṭīfe: Rivāyet iderler ki Hirā’da bir şerbetci maḥbūbcuḡı var idi ki aṇa ḥākek-i nerm dirler idi. Ya‘nī yumşaq toprak. Bir gün Monlā Cāmī dükkānı öñinden (11) güzer eyler. Ol maḥbūbuḡ cemal ü kemāline naṣar eyler. Bir fuḳḳā‘ alup iḥer gibi olup (12) aḡzında du(t)maz ve temāşā-yı cemāl eyler. Meger ol cūvān Monlā’yı bilmezdi. Anuḡ bu vechile (13) göz dikdūḡinden bī-ḥuzūr olup eydür: Behey ḡar-ı Ḥorāsānī ne kāhillik idersin (14) iḥseṇe dir.

Monlā daḡı behey ḡān-ı ‘ālem ya‘nī yumşaq toprak buldum yuvalatmak isterem

[20] (1) Kıt‘a

Naṣar etdükce yāda ‘āşıḡ-ı zār

Gül ü lāle göröse rū-yı nigār

(2) Bilse zülfini sünbül-i pür-tāb

Çeşmini şansa nergis-i sīrāb

Niçün ola naṣar (3) aṇa melām

Seyr-i gülzāre dir mi kimse ḡarām

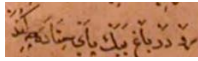
Laṭīfe: Bir gün Baba (4) Sevdāyī'ye Bay Sungur Emīrzā eydür bu 'azīm yaşmaqla ki ḥanıḡa 'azm idersin. (5) Dimez misin ki ḥāneye misāfir gelüp ev ḥalkı şoḡbetde ola. Misāfir anı işidüp (6) ol ḡapudan çıḡa gide. Baba Sevdāyī eydür: Hāy sultānum ya nice ideyim (7) pādişāḡ degülüm ki ṡabl-bāz u naḡḡāre birle varam dir.

Kıṡ'a

İnanup (8) herzesine her zenün sen
Ḥarīmün gözlemezsēḡ er degülsin
Sarāyın gözleyen (9) server dimişler
Sen il göçisisin server degülsin
İli nā-pāk eğlersin (10) öziḡ bal
Bu işden çek elün derḡor degülsin

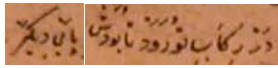
Laṭīfe: Naḡl iderler ki (11) Pīr Budaḡ Emīrzā bir gün seyr-i diyār ve 'azm-i şikār iderken Baba Sevdāyī (12) daḡı rikāb-ı hümāyūnınca bile süvār olurlar. İttifāḡ bir büstāna güzer iderler (13) ve bir serv-i dilistāna yolları uğrayup naḡar iderler. Mīrzā Baba Sevdāyī'ye (14) baḡup bu mışra' ı bedīhe söyler:

Mışra'

(15) Baba daḡı fi'l-ḡāl cevābında bu mışra' ı söyler:

Mışra'

(16)

Mīrzā'ya ḡoş gelüp iḡsān-ı bī-ḡad ve in'ām-ı bī-'add eyler.

Kıṡ'a

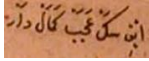
[21] (1) Şāḡ oldur ki kem bahāne ile
İde ehl-i kemāle çok iḡsān
Belki şāḡın gerek ki yanında

(2) Ola hāk ile sīm ü zer yeksān

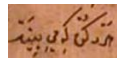
Cūd u hūlk u mürüvvet olmayıcak

Kimse olur bî-eşref-i *insān*

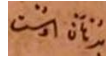
(3) **Laṭīfe:** Rivāyetdür ki Şu‘arā-yı ‘acemden Mevlānā Rükne’-d-dīn ve Kemāl-i Hucendī (4) ve Burhāne’-d-dīn bir şahn-ı çemende ve bir kenār-ı gülşende birbiriyle müşā‘are ve zārāfet (5) ve leṭāyif yüzinden muḥāvere ve müşāḥabet iderlerdi. İttifāk meclisleri (6) kenārına bir kelb gelür ve bunların karşısında bir zamān bakup alır. (7) Rükne eydür:

Burhān eydür:

Kemāl eydür (8)

Kıt‘a

Sürilüp orta yere rükne-i cihān geçme ki halk

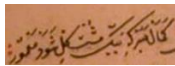
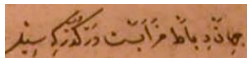
Seg gibi üstüne her biri tebevül ide tā

Nār baş çekdügi (i)çün gönüle irdi dütünü

(9) Hāk pest öldügi (i)çün buldı hilāfetler ‘atā

Laṭīfe: Cihān Hatun (10) ki ferīde-i zamāne ve şā‘ir-i dūr-dāne idi. Bir gün zevciyle teferrüce gidüp (11) bir cüybār kenārına geldiler. Bir hurrem maḳāmda nüzül idüp ‘iş u ‘işret (12) ve bezm-i şöḫbet kıldılar. İttifāk Cihān Hatun’uñ ğafletle ve germiyyet-i şöḫbetle (13) ol mevzi’-i mübāreki açılır. Pes zevcinüñ gözi aña tuş olur. Leb-i hūbiden (14) bir pāre kil alup tenbīh ü laṭīfe yüzinden atup çak ağzına urur. *Cihān Hatun dahı fī’l-hāl od tutup hezār şūr u meşġab ḥayā vü edeb birle zahīrüne bu beytin muḳābilin our.*

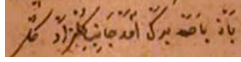
[22] (1)

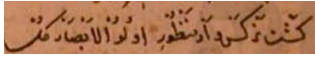

(2) **Tercüme:** Geçdi ‘ömr ziyāde işbu ḥarāb ile bir tekyedür ḥarāb cihān dāyesiyle şanma ‘imāret ola bir avuç türāb ile. (3) Ma‘mūr kılduñ dil ü cān ḥānesin dirīĝ şanma ‘imāret ola bir avuç türāb ile

Laṭīfe: Şu‘arā-yı Nişābūr’dan Kātībī ki cihān pehlivānı faşīḥu’l-lisān ve melīḥü’l-(4) beyān şā‘irdür vaḳtā ki şāh-ı iqlīm Mīrzā İbrāhīm ḥuzūrunda gül ḳaşıdesin (5) oudı ki maṭla‘ı budur dir.

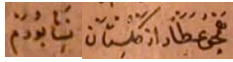
Beyt

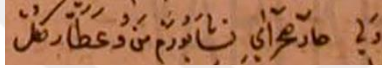
(6)

Henüz tamām okumamışdı. (7) Mīrzā yanındaki havāşşından şordı ki bu bülbul-i hoş-elhān nice gülistāndur. (8) Mīrzā'nun şorduğı Kātibī'nün sem' -i cem' ine irişüp havāşş cevāb virmedin (9) bu beyt ile kendünün diyārından haber virdi.

Beyt

(10)

Mīrzā şöyle zann (11) eyledi ki bu beyt kaşide içinde evvelde mezkūrdur ve tomarda meştūrdur. (12) çün kim Kātibī kaşide' i maṭla' ından maḳṭa' ına dek okudı. Tomar idüp (13) vech-i 'ubūdiyet ki Mīrzā'nun öğünde ḳodı. Mīrzā daḳı tomarı feth idüp *min-evvelihī ve āḫirihī* (14) manzar şaldı. Ol beyti içinde bulmayup Kātibī'den şordı. [23] (1) Kātibī daḳı ḫidmet maḳāmında yire yüz koyup ol beyti pādīşāh-ı sa' ādet-māhuṅ (2) su' āline cevāb için ol ḥinde dinildi didi. Pes Mīrzā emr eyledi (3) kātibler ol beyti daḳı kaşideye ḳatdılar ve Kātibī'ye bī-ḫisāb iḥsānlar itdiler.

(4) Kıt'a

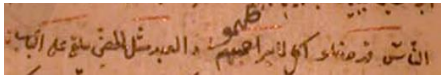
Çeşme-i şāfi gibi rūşendürür ṭab' -ı selīm

Meyl iderse nola aḳa her yaḳa (5) pākīze-dil

Bülbul-i gūlzār-ı ḳudsīdür bular 'arş-āşiyān

Bir iki gün gerçi pāyend olmadı *ḳayd-ı āb-ı gūl*

(6) **Laṭīfe:** Naḳl iderler ki Zübeyr bir gün şehrūṅ a' yānın da' vet ve ahālīsin (7) ziyāfet eyledi. Gelenler cümle içerü girdiler. Ebu'l-Ḥayr Ḥarrāzī'yi ḫādimler men' ider. (8) Ebu'l-Ḥayr bediḫe bu beyti bir pāre kāğıda yazup ḫādīmūṅ biriyle ibn-i Zübeyr'e gönderür. (9)

Tercüme: (10) Sik gibi girdi kendi ḳamu ḫalk dibine dek derd ile ben ṭaşak gibi ḳaldum ḳapuda. (11) Vaḳtā ki İbn-i Zübeyr ol beyti okur ḫādime emr

eyler taşra çık bu beytün kâbiline yâ haşşa oğlu deyü çıdır. Hâdim dağı taşra gelüp yâ haşşa oğlu dir ya' nî (12) yâ taşak gel gir Ebu'l-Hayr dağı işidüp eydür: **Delilü's-se'ati** ya' nî bu kelâm (13) 'alâmet-i vüs' atdür.

Kıta

Çünkü yapduñ yol üzre h'âce binâ

Girmek kapusın sedd itme h'âce

Nâ-sezâ sözler istemezseñ eger

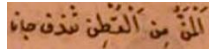
Da' vetünden red itme

[24] (1) Dirseñ ola devletün efzün

Yi yidür ni' metün kedd itme

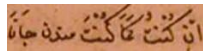
Laîfe: (2) Bir hatunı bir hallâcıla hulle iderler. Şonra yine evvelki erine virürler. Hatunun (3) fikrinden hallâc gitmez görür ki şabr itmekle iş bitmez sürüp çarşuya varur hallâc (4) bir dükkânda görür. Kendüyi i' lām itmek için yanına varup bu mışra' la hıtab virür.

(5) Mışra'

Hallâc hatunı dağı cevâbıla bundan fehm idüp (6) bu mışra' ı söyler:

Mışra'

Ya' nî 'avrat eydür ki (7) bir batmân penbuğı iy cānum niçeye atarsın. Hallâc eydür yine evvelki gibi mu' âmele idersen (8) müft ataram dir.

Beyt

İy hulle idüp 'avratını yine alan odun

İl kullanuban (9) eylediler bakıruñ altun

Laîfe: Nakl iderler ki Ebu'z-ziyâ' -ı şâ' ir bir gün (10) Hemedân'dan İsfahân'a 'azm itdi çün mürür-ı eyyâm ile İsfahân'a yitdi. İttifâk (11) ol gün şehrün halkı(nı) sengile ceng iderler

gördi. Kažâyıla bir taş Ebu'z-ziyâ'nun (12) başına dokunup şikest itdi. Ebu'z-ziyâ görür ki belâ tûfânı başdan atdı. (13) Pes başın alup bir yaña gider. Bir âşinâsı var idi her ne kadar ki evin taleb (14) kılmaz bulmaz ve kimse dağı konukla kabûl idüp bir mesken virmez.

Beyt

(15) Cihānda yılduzı yokdur ğarībün

Anun çün çarh boyar dūd-ı āhı

[25] (1) Āhır aḥşam irişüp bir külhān bulur. Aç bī-nevā ol gice anda sākin olur. (2) Şabāh olıcaḳ melik-i şehriñ öñine varur zemīn-i ḥidmeti būs ider. (3) Melik eydür: Yā Eba'z-ziyā ne gün geldün? Eydür: *fī-yevmīn naḥsīn müstemirrin*¹³ eydür: Ne vāḳit (4) idi? Eydür: *fī-sā'atī'l-'usratī*¹⁴ eydür ya nereye ḳonduñ? Eydür: *bivādin ğayri zī (5) zer'in*¹⁵ eydür: Anda ne yidün içdün? Eydür: *ta'āmen zā-ğuşṣatın ve 'azāben elimen*¹⁶ (6) eydür: Ya şimdi ḥālün nedür? Eydür: *lā-tūs 'elü 'an aṣḥābi'l-caḥīm*¹⁷ eydür: Bu yirde (7) çok mı durursın? Eydür: *ilā-yevmī'l-vāḳti'l-ma'lūm*¹⁸ eydür: Gidinceye deĝin (8) bizümle olsañ. Eydür *inneke len testeṭī'a ma'īye ṣabrā*¹⁹ melik(e) Ebu'z-ziyā'nun (9) bu iḳtibāsıla fevrī cevābları ziyāde ḥoş gelüp emr eyler bir vişāḳ-ı (10) behişt-niṭāḳ ile envā' -ı esbāb-ı miknet ve mübālağa-ni' met virürler.

Kıṭ'a

(11) Faḳr u ğurbet nedür cehennem-vāḳt

Şorma ehl-i cehennemün ḥālın

Yidügi ğuşṣa (12) vü 'azābün elīm

Laṭīfe: Hikāyet iderler ki fāzılı'r-Rūm Veliiyü'ddīn (13) oğlu Aḥmed Pāşā merḥūm bir gün ḥammāma varur. Bir maḥbūb oĝlana ayaĝın (14) ovdurur. Bir niçe maḥbūblar dağı

¹³ Kur'an, 54: 19 "Uğursuzluğu sürekli olan bir günde..."

¹⁴ Kur'an, 9: 117 "Sıkıntılı bir zamanda..."

¹⁵ Kur'an, 14: 37 "Ekin bitmez bir vadiye..."

¹⁶ Kur'an, 73: 13 "Boğazdan zor geçen yiyecekler ve elem dolu bir azap..."

¹⁷ Kur'an, 2: 119 "Cehennemlik olanlardan sorumlu tutulacak değilsin."

¹⁸ Kur'an, 38: 81 "O bilinen vakte (kıyamet gününe) kadar..."

¹⁹ Kur'an, 18: 67 "Doğrusu sen, benimle beraberliğe asla sabredemezsin."

karşusunda durur. İttifāk bu Bursa’nun bir kaç (15) şehr oğlanı dağı hāmmāma girürler. Çünkü paşayı ol güzellerle görürler.

[26] (1) İçlerinden biri bu beyti okuyup ‘āriflik yüzinden paşaya harf atar.

Beyt

(2) Felek şimdi katı bî-‘ār olupdur

Melek şeytāna hīdmetkār olupdur

(3) Ol beyt paşanın sem‘ine irişüp cevābında dağı buyurur ki

Beyt

(4) Felek köridi şimdi sağır oldu

Kekezler kalmadı hep şā‘ir oldu

(5) **Kıt‘a**

Suhen ehline dağlı nā-dānun

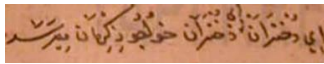
Kendünün cehlin itmedür izhār

(6) ‘Irzuñı şaklamak dilersen eger

Anlara ço ta‘arruzı zinhār

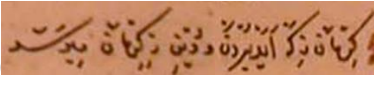
Laṭīfe: (7) Hū‘ace Kirmānī ki şu‘arā-yı yelicü’l-beyān ve faşīhu’l-lisāndur. Bir gün ‘azm-i (8) İşfahān kılur. Kaṭ‘-ı merāḥil ve tayy-ı menāzil ider. İşfahān’a gelür görür ki taşında (9) bir çeşme-sār başında bir kaç duhterler ton yurlar hū‘ace dağı bunlardan (10) cerr-i kelām idüp kable fetḥu’s-selām kendüyi i‘lām için bu mısrā‘ı āvāzıla okur.

(11) **Mısrā‘**

Ol duhterlerün bir muhib içinden (12) bir şeker-güftarı fi’l-hāl bu mısrā‘ı la cevāb virür.

Mıṣrāʿ

(13)

Meṣnevi

Perde-i ʿırz isterisen

(14) Suḥen ehline ʔo taʿ arruḏı sen

Yoḥsa rüsvā-yı ʿālem olursın

(15) Nādim ü ḥor u pür-ḡam olursın

Laṭīfe: Nakl iderler ki Şeyyād [27] (1) Ḥamza bir şākirdile piyāde sefer iderken bir köye irerler. Gelüp bir araya ʔonarlar. (2) Meger köyün ḥatunları cemʿ olup bir yire gelüp işlerin görüp ve lāḡ u laṭīfe (3) iderler. Şeyyād Ḥamza bunları görüp eydür: İy bacılar ne ḥoş cemʿ olmışsınız (4) ne ḥāldür yoḥsa köyde bayram mı vardır dır. İçlerinden bir ḥāzır-cevāb ḥiṭāba (5) cevāb virüp eydür: Hāy paşa bayram ʔatındaḡı ḥālümüz budur ki

Seciʿ

(6) Ṭam yanında ṭāḡumuz yanında ḥırmānumuz

Adumuz şāddan gitdi oruç tutar amumuz

(7) Şeyyād daḡı cevāb virüp eydür:

Seciʿ

Uşda geldük ikimüz arḡamuzda (8) yükümüz

Destür virün ḡadınlar bayram itsün sikümüz

Naẓm

(9) Her suʿāle göre cevāb olıcaḡ

Ḥūb-ı pür-mevzūn şavāb olıcaḡ

(10) Her kûlûbun düşer o maqbûl

Söze şûret viren hitâb olıcağ

(11) **Laṭîfe:** Bu ḥaḳîrûn maḥallesinde bir mu‘ânnid, mütemevvil, bârid şahş varidi (12) ki ismiyle ta‘rîf ve laḳab ile tavşîf ḥâcet degüldür. İttifâḳ bir Müsülmân ve ehl-i ‘irfân (13) ḳarındaşuñ civârında sâkin mülâḥıḳ-ı dârında mütevatṭın olmasına sebep olmışdum. (14) Bu ‘azîz daḥı aḥyânen ḥoş elḥân ile gâḥ tilâvet-i Ḳur‘ân ve gâḥ ḳırâ‘at-i kelimât-ı ehl-i (15) ‘irfân eylerdi ve ol şahş daḥı şöyle ḳasâvet-i dil ve sebep-i küdüret

[28] (1) Âb u kildür ve ḥabâset tıyniyyeti ve ḳabâḥat cibilliyetidir. Bu ḥâlet ‘azîz ol ḥ‘âb-ı ḡaflete (2) mâni‘ olduḡı ḥayşiyetden ol elḥân-ı rûḥ-efzâdan ve beyân-ı dil-güşâdan bî-ḥuzûr (3) olmuş.

Meşnevî

Nevâyıla kûh-sâr olur pür-şadâ

Ṭarab eyler üştür işitse şadâ

(4) Eger sen degülseñ cānavardan biter

Dem-i ‘ışḳıla cānavardan biter

İşitseñ çü bir bülbüli derd-nâk

(5) Degülsin niçün gül gibi cāme çâk

Bir gün bu ḥaḳîrle ol cāhil-i dil-gîr buluşup (6) eydür: Şu bize cār itdügünüz yâr ne kişidür ki şubḥ u şâm bî-taḳrîb ve bî-hengâm nâ-sezâ (7) ve nâ-sâz sözler söyler ve nâ-maṭbû‘ ser-âḡâz ve ḡazeller iderler. Bizi vaṭanumuzdan (8) göçmelü itdi. Ḥaḳîr eyitdüm niçün eyle dirsın ol bir faşîḥu‘l-lisân ve melîḥu‘l-beyân (9) ehl-i Ḳur‘ân ve meşnevî-ḥ‘ân şāḥib-dil ve ‘azîz-i kāmildür anda münkir ve şûret-engîz neyler? (10) Eyitdi hay ḥuzâvend ol esîr kimseye ‘azîz demek ‘azîm ḥaṭâdur ve Allāḥ’uñ adını bu ednāya (11) ıtlâḳ itmek ne revâdur. Eyitdüm imdi min ba‘d saña mü‘min dimeyelüm mü‘min daḥı (12) Allāḥ’uñ bir nām-ı şerîfidür.

Ḳıṭ‘a

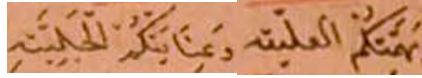
Şol kimse ki Ḳur‘ândan ide cānıla nefret

(13) Kāfirdürür onı diyene Müsülmân demek olmaz

Her mürde ki olmaz nefes-i ‘îsiden ihyā

(14) İnsān degül ol bâtıla hayvān dimek olmaz

Laṭīfe: Bursa’da bir mütevellī (15) varidi adına Şaḳī Hāşim dirlerdi. İttifāk Şaḳrak Ḳāsım nām şaḳı ş daḥı [29] (1) anuñ neẓāretin alur gelicek birbiriyle alışmazlar ve şeytānları barışmaz. İştirāken bir oḡlan (2) sevüp mā-beynlerde küdüret müştēd olur ve ‘adāvet mümtēd olur. Bu Şaḳrak Ḳāsım erbāb-ı (3) zārāfet ve eşbāb-ı leṭāfetden olmaḡın ḥalāyık aḡa mu‘āvenet iderlerdi ve anuñ murādınca (4) giderlerdi. Bir gün yārānına i‘lām-ı ḥāl ve ḥikāyet-i mā-fi’l-bāl içün mektüb (5) irsāl eyler. Şaḳī Hāşim ile olan kışşaların söyler ve mektübün āḡirinde bunı (6) yazar kim

(7) deyü inşā eyler

Nazm

Cihān içinde bil aşl ‘adāvet

(8) Ya şaḳraklıkdurur yāḡūd şekāvet

Sa‘īd oldur ki olup ḥālinde her dem

Cihānda bir nefes çekmez ḳasāvet

Laṭīfe: Meger bir Rūmī ve bir ‘Acem (9) bir yirde şād u ḡurrem şoḡbet iderlerdi ve bengīler olup bal yirlerdi. (10) ‘Acem aḡyānen zārāfet ile yed şunmazdı. Rūm bengīyi ḡoş-iştihā ile üzerine (11) dönerdi. ‘Acem’ün iḡtiyārı ḳalmayup eydür: Hey ḡar-ı Rūmī şol balı poḡ gibi yirsin. (12) Rūmī eydür: Be hey it ‘Acem ya sencileyin poḡı bal gibi mi yiyeyin dir.

(13) **Meşnevī**

Olar kim ni‘metün şükrini ḳılmaz

Dürişüp balı yir poḡ gibi bilmez

Şular kim her zamān söyler yalanı

Poḡı bal gibi yir her dem yalanı

[30] (1) **Laîfe:** Bir Rûmî harîf ile bir ‘Acem-i zarîfî bir çemende oturup ‘îş ü ‘îşret (2) ve bezm-i şoîbet iderlerdi ve öñlerinde nuql-ı şarâb ve tavuî kebâbı varidi. (3) Rûmî ‘Acemle îulâm-pâreliğinden kinâyet ve mu‘allimliğinden îşâret idüp bir vaşla tavuî (4) îötin ‘Acem’e îaldurup öñine îor. ‘Acem daîı tavaîîü‘ îösterüp îoş-şafâyıla yir. Dönüp Rûmî’ye (5) eydür: Be hey yârân ol virdüîüî îötîden îayli şafâ sürdüm dir. Rûmî eydür: (6) Belî ‘Acemler îöt virmekden îiyâde şafâ sürer.

Meşnevi

Elüî şunsan îaçan tîr ü kemâna

(7) Saîın kim sen daîı olduî nişâne

İdersin çün külüî-endâzıla ceng

(8) ‘Aceb mi iy bürâzer yirisiî seng

Laîfe: Hikâyet iderler ki sultânü’l-‘ârîfin (9) ve’l-mücâhidîn Murâd îan îâzî rahmetu’llâhî ‘aleyh ilâ-yevmi’d-dîn şevâb-ı kâfîyâtı ve îavâşş u (10) aşîâb ile diyâr-ı ‘azm ü şîkâr iderken ittîfâî Rûm torlaîlarından bir îün (bir) îürûî yolca (11) îarşu îelürler ve abdâlâne şâhuî yolın alurlar. Hay devletlü sultânüm ve sa‘âdetlü îanum saîa (12) şu îeîlü memleket alıvirdüî salîanata îrgürdüî. Dervîşler du‘âcılardur (13) içinden otlu şulu bir îöy bırakmaî gerek ta abdâlların da yiyüp içüp îoş îeçüp (14) diyârı bâtın îöz ile îözleyeler.

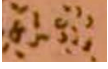
Meşnevi

Bular kim her biri deng ü delüdü

(15) Esîr-i şehvet ü kibr degüldür

Behâyimden bular ‘âlemde döner

İalâlet milketine reh-nümündür

[31] (1) îeçerler îerçi abdâl

İderler ehl-i îaîîkı dâ’im îîlâl

îaîîîat bunlaruî yanında *el-îaî*

(2) Yiyüp yatup cimâ‘ itmekdür ancak

Hemân îördüklerine îöz dîkerler

Bulamazlarsa birbirin *sikerler*

(3) Pes pâdişāh-ı cihān-penāh dağı dutup bunlara eydür: Be hey abdāllar ‘aceb eblehlik itmişsiz (4) ve hīlāf-ı semte gitmişsiz. Evvel bu diyārı baņa viricek içinden alıkoamak gerekidi şimdi (5) bu ibrāmı baņa itmekden ise

Kıt‘a

Söyle bengīdür cihānda her birisi bunların

(6) İdemezler fark eyüden yatlıyı gökden yiri

Bunların yanında yokdur ne tenākuş ne hīlāf

(7) Bunlara iḥrākdur ilzām ḥükm-i dāveri

Laṭīfe: Bu faḳīrūn merḥūm veledi ḥikāyet (8) eyler ki bir gün ḳahramānū’l-mā’ ve’ttīn sultānū’s-selāṭīn Muḥammed Ḥan Ġāzī Rūm ḥidmetinde (9) olup defter-dārlik ḥidmetini görürdüm. İttifāk vūzerā-yı salṭanat ve a‘yān-ı devlet (10) münāsebetle ağulu böceklerden ve

 cānavarlardan kelām eylediler. Kimi Türkistān’uñ (11) ve kimi ‘Arabistān’uñ deyleminden ve kimi sevāḥil-i Rūm’un ‘aḳrebinden ve çıyanından (12) sivri sineginden ve yılanından yād itdiler. Āḥir yoldāşum ‘Acem defter-dārı eyitdi: (13) Sultānum diyar-ı Ḥorāsān’dan bir şehir vardur ki fūlān dirler: Fezāsı dil-güşā (14) ve havası cān-fezādur.

Ammā ol şehriñ içinde bir cānavar olur ki hemān eşerinden (15) ma‘lūm ve şöḳduğından mefhūm olur. Her kimi ki şöḳsa şanasın bir āteşdür yaḳar fī’l-ḥāl ol kişiye zūlm gibi yitişir hemān teslīm-i cān eyler.

Mim

[32] (1) Lākin ol şehriñ ḥalkı bir āsān ‘ilāc bilürler. Ḳaçan içlerinde bir veled dünyāya (2) gelse veyā bir kimesne müsāfir olsa bir pāre kelb poḥını sūd ile veya suyla ezüp (3) içirürler. Ol ḳorḫudan geçürürler. Her kim ayda bir kez yise ol cānavaruñ zararun (4) görmez. Gerekse günde biñ kez şöḳsun dir.

Meşnevī

Cihān içre devāsız yokdurur derd

(5) ‘İlācı var eger germ ü eger serd

Ecelden özge yokdur âfet-i cān

Eyü dirlikdür aña dağı dermān

(6) Vaqtā kim ‘Acem defter-dārı bu hikāyeti eyitdi dönüp Hünkār Hāzretleri eyitdi: Kendün görдің mi (7) söylersin yoḥsa bir efsānedür illerden mi naql idersin? ‘Acem eyitdi: ḥayır devletlü Hünkār’um (8) ben ol şehirde iki yıl tūrup ve bu ḳaḫıyyeleri cümle gözümle görüpdururum. Hünkār (9) eydür: Eyleye ma‘lūm oldı ki sen dağı ol ‘ilācı idüpdurursın pes vūzerā (10) ḥande ‘Acem şermende düşdi.

Kıt‘a

İy emīr kelām olan bezme

Her ḳaçan ki olasın (11) suḥen-ārā

Her sözi evvelinde fikr eyle

Aşşı itmez şonḡ ucı çūn u çirā

Müşkil olur (12) kelāmı bī-hūde

Hāşşa kim ola meclis-i kübrā

Laḫıfe: Naql iderler ki Hürmüz bin (13) Nūşın Revān ‘ālem-i şabāvetinde nüdemā-yı²⁰ nükte-güzār ve ümerā-yı bāde-güsār ile bezm ü şoḥbet (14) ve ‘ış ü ‘işret eylerdi ve çūn āşār-ı şubḫ zāhir olaydı yatup ārām u ḥ‘āb-ı bī-hengām ider idi. (15) Büzürcmihr ḥakīm ki Hürmüz’ün ḥ‘ācesiydi. Her şabāḫ ki gelürdi Hürmüz’i ḥ‘āb içinde (16) müstaḡraḳ bulurdı ve her dem naşīḫat (17) idüp eydürdi ki iy şāḫ-ı (17) sa‘ ādet-me’āb [33] (1) seḫer-ḫīz olanlar devlet-yāb u şeref-nişāb olurlar dır.

Naẓm

Seḫer āyīne-i şun‘-ı ḥüdādur

(2) Seḫer gencine-i şıdḳ u şafādur

Futūḫ ebvābına miftāḫ-ı ḥaḳdur

Sa‘ ādet şem‘ idür mişbāḫ-ı ḥaḳdur

²⁰ Metinde “nedimā” şeklinde harekelenmiştir.

(3) Hürmüz dağı h^ıācesiniñ her gün seher-h^ıiz olup geldüğinden ve her dem bu naşihati ‘ādet itdüğünden (4) bⁱ-huzūr olup bⁱ-keyf olurdu. Bir gün kullarına eydür: Bir kaçunuz seherde kalkıp h^ıācenün (5) yolında tırur. Hemān ki h^ıāce geleturup üzerinde olan libāsları alup salıvirün didi. (6) Kullar dağı emri yerine getürdiler. H^ıāce’i şoyup nesi varısa getürdiler. H^ıāce bu hālle (7) Hürmüz’e gelüp Hürmüz ol degül gibi olup āh^ır istifsār-ı hikāyet eyler. H^ıāce aḥvālinden (8) şikāyet eyler. Hürmüz eydür: İy ḥakīm-i zū-fünūn ve iy ‘alīm-i dest-nümūn ne ‘aceb bu nekbet ü zillet (9) saña neden oldu ki dā’im dirdiñüz ki seher-h^ıiz olanlar devlet-yāb u zafer-nişāb olurlar. Şimdi (10) bu ḥaḳārete bā’ iş ne oldu. Büzürcmihr eydür: İy şāh-ı cihān uğrılar seher-h^ıizlıkda baña sebḳat (11) itmişler. Lā-cerem kevkepleri sa’ādetlü ve tālī’ leri kuvvetlü oldu didi.

Meşnevī

(12) Seher-h^ıiz ol uyan iy ehl-i ḡaflet

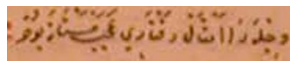
Ki toḡa başuḡa şems-i devlet

(13) İrenler şubḡ-dem irdi fütūḡa

Nesīminden irişür feyz rūḡa

(14) **Laṭīfe:** Sulṭān Üveys bir gün nüdemādan ḡavāşşın alup seyr eyleyü Dicle kenārına gelür. (15) Meger bahār eyyāmıydı ve āb-ı revānlaruñ tuḡyān hengāmıydı görse cūy-ı Dicle bir vechile şūrīde olup *aḡar ki ser-mest filleri bir kef-i deşt ile boḡar.* [34] (1) Selmān ki şā’ ir-i pāy-ı taḡtidi. Üveys aña Dicle ḡaḳḳında münāsebetle bir nesne-i bedīḡi dimeyi emr eyler. (2) Selmān dağı bu mışrā’ -ı bedīhe’i söyler:

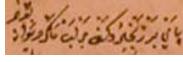
Mışrā’

(3) cehd eyle ki buña münāsib mışrā’ diye ḡaşıl itmez. Āh^ır ol mışra’ ı bir çārşūda bir dükkān önine aşar. (4) Her kim buña mışrā’ dirse iki yüz diyüp narḡ gösterür. Hiç kimesne aña cevāb dimez ve bir şā’ irün (5) ol pāye eli irmez. Bir gün Nāşır-ı Buḡārī

‘aleyhi’r-rahmeti’l-bārī ol aradan güzer eylerken ol mışrā‘ı (6) görüp nazār eyler. Fi’l-hāl bu mışrā‘ la tamām idüp yoluna gider.

Mışrā‘

Beyt

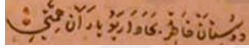
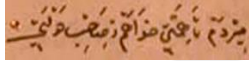

serve pesenddür çenāruñ kaddi pest

‘ Ālem içre bu meşeldür *dest ber-bālā-yı dest*

(7) **Laṭīfe:** Kātibī bir meclisde oturur. Turup gider yārān kanda gidersin Mevlānā Kātibī? Diyü (8) su ’āl iderler. Def’ ī bu beytle cevāb virür:

Beyt

Beyt

Şā‘ irlerüñ ṭabī‘ ati āb-ı revān olur

(9) Lūtf u keremle uş dirseñ pes revān olur

Laṭīfe: Mevlānā Hüsrev ‘aleyhi’r-rahme ki (10) İstanbul kādīsıydı bir gün ‘ādet-i me’lūf ve rūsūm-ı ma‘rūf üzere hānesinden taşra (11) gelür. İcrā-yı aḥkām-ı şer‘ī ve temeyyüz-i aşl u fer‘ī itmeg içün maḥkemesine müteveccih olur. (12) Ol meclisde hāzırından ve hūddām nāzırından efendiye ta‘zīm-i iclāl ve tekrīm-i istiḳbāl iderler (13) meger Rūm abdāllarından bir torlak-ı ber-geşte ḥayrān u müstağraḳ olup otururdu. Mevlānā Hüsrev’i (14) karşıdan göricek zebānīler başı geliyorur ha dir. Bu söz efendinüñ sem‘ ine irer. Dürüstī öñine getirür behey (15) Işık [35] (1) ben Ḥaḳḳ te‘ālānuñ emrin icrā iderem. Sen baña neden zebānīler başı dirsın dir. Işık eydür (2) sulṭānum zebānīler şeyṭān emrin mi icrā iderler? Anlaruñ sözi ki daḥı Allāh buyruğı degil midür dir.

(3) Kıṭ‘a

Gücün yeterse ger ḥaḳḳdur

Tabuñdan olmasun rencide bir yüz

Dil incitmek (4) sözün âmirlik olmaz

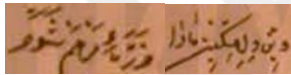
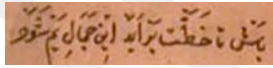
Kul olana lâıyık oldur ki ola me'mur

Ayak altında çü yâr nice mûr olur

(5) Bugün olmak ne aşşı dehre Timur

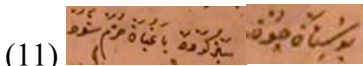
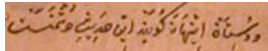
Laîfe: Nağl iderler ki Sa'dî-i Şîrâzî'nün bir mağbûbı varidi (6) ki dâ'ire-i 'izârında hañtı gelmişidi ve şehâb-ı meğâsini âfitâb üzre şâye şalmışıdı. (7) Bir gün ittifâk ol dil-ber Sûzî şâ'irün kapısı önine uğrar. Sûzî anı hañt-ı reside görüp (8) bu beyti âvâzıla okur:

Beyt

(9) Bir dağı bu beyti yazar gelür. Sa'dî'nün önüne kor. Sa'dî dağı kağıyyeye vâkıf olup bedihe (10) bu beyt ile cevâb virür:

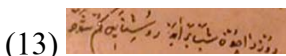
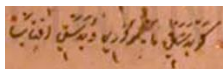
Beyt

(11)

Bir dağı dönüp yine Sûzî'nün evi önüne uğrayup ol beyti (12) okur yolına gider. Sûzî yine bir beytle cevâb virür:

Beyt

(13)

Eydürler ki bu mücâvebe tamâm bir ğazel olmışdur dir.

(14) **Nazm**

Şā' irün şab' ı olur tūtî-mişāl

Görse mir'āt içre bir ferrūh-cemāl

(15) Söze başlar şūr ile her yüzden ol

Açup şeker gibi teng-i maḳāl

[36] (1) Naḳl iderler ki fuḫalā-yı Rūm'dan Mevlānā Sinān Paşa Ḥazretleri'nün nisbetleri (2) Sivriḫişār'a ve nesebleri merḥūm Naşre'd-dīn Ḥ'āceye çıkar. Bir gün ḥidmet-i şeriflerine bir Ḳaramanī (3) dānişmendi getirürler. Dest-būs idüp Paşa Ḥazretleri ol dānişmendi istifsār-ı aḥvāl (4) ve istiḥbār-ı mā-fi'l-bāl için ne yirdensin mevlānā dir. Dānişmend daḫı bī-ayb-ı ber-ḥudā sulṭān-ı (5) 'ālem ḥāk-i Ḳaraman' dan ve diyār-ı Yunan'danım dir. Mülāṭafe yüzinden Paşa Ḥazretleri daḫı buyurur ki (6) ḡālibā bu ḳara(ma)nīler bir nesne ile tōhmet ve bir ḳaḫiyye ile nisbet iderler. Ol dānişmend eydür: (7) Belī Sulṭānım isnād-ı sefāhet ve tōhmet-i cinnet iderler dir. Yine Paşa Ḥazretleri bisāṭ-maḳām (8) ve ber-kelām idüp eydür: Bu Ḳaraman'ın ḥod āb u hevāsı cān-fezā ve kūh u şahrāsı dil-güşādur (9) bu 'ayb u tōhmet anın ehline nedendür? Dānişmend eydür: Sulṭānum iki cihetdendür biri bu ki (10) Sivriḫişār'ın civārıdır ikincisi bu ki Ḳaraman'ın Aḳşehr'inde Naşre'd-dīn Ḥ'āce'nün (11) mezārıdır dir. Paşa dānişmendün cevāb-ı nūkte-āmiz ve kelām-ı kināye-engizinden ziyāde ḥazḫ (12) idüp ve ḥüsn-i ināyet ve mezīd ri'āyet gösterür.

Ḳıṭ'a

Severler çün ḥāzır-cevāb olanı

(13) Ḥuşūsan cevābı şavāb olanı

Pes erbāb-ı himmet açar luṭfila

Çeküp söze ehl-i ḥicāb olanı

(14) **Laṭīfe:** Çün İsmā'īl bin Bilāl vezāret mesnedine geçüp celālet ü 'āzamet-i Bābil açdı. (15) Ebu'l-aynā her gün anın mülāzimetine varurdu ve ḳarşusına geçüp ṭururdu. İsmā'īl vezīr anı [37] (1) her ḡiz iltifāt itmezdi ve yüzine ḳaḫmazdı. Ebu'l-aynā'nın ḥazer-ḫāl bir duḫter-i şāhib-cemālī var idi. (2) Bir gün eyitdi iy baba her gün bir vezīre ki varursın ḥiç ḫālünden söylemezsin Ebu'l-aynā (3) eyitdi: Söylerem ammā ḳulaḫına ḳoymaz ve sözüm diḫlemez. Eyitdi ya faḫrun ḫörmez mi? Ebu'l-aynā eyitdi: (4) Faḫrunı neden ḫörsin ki

yüzine bakmaz. Tîz eyitdi hîç bir gün saña bir nesnecik virdi mi? (5) Eyitdi yok. Tîz eyitdi *yâ ebeti lime ta‘būdū mā lā yesme‘u ve lā yūbşiru ve lā yuġnī ‘anke şey’en*²¹ (6) ya‘nî iy ata niçün dırsın şol kimseye ki sözün işitmez yüziğe bakmaz ve saña (7) bir ġınā virür nesne i‘tā itmez.

Nazm

‘ Acebdür ehl-i dünyā iy bürāzer

(8) Tapar halka koyup Hallāk bābın

‘ Aţāyı bir bölük ‘ācizden ister

Unutmışlar meger Rezzāk bābın

(9) **Laţîfe:** Naql iderler ki Timur diyār-ı Rûm’a nüzûl u duġûl idicek Rûm’uñ zurefâ-yı (10) sühan-dân ve ‘urefâ-yı ehl-i beyāndan idi İskendernāme şāhibi Aġmedî Timur ile (11) tamām münāsibet idüp ve havāşşından olup müşāḥabet eylerdi. İttifāk bir gün (12) Timur’la ḥammāmda ‘iş u ‘işret ve bezm-i şoḥbet eylerler. Timur tayyibu’l-vaḳt ve ḥoş-(13) māl olur. Mevlānā Aġmedî’ye eydür: Şu benüm meclisümde olan ümerā vü aşḫāb-ı nüdemāyı (14) bahāya tut görelüm her biri ne getürür. Aġmedî dahı her mîrzāsına bir bahā ve her ağasına (15) bir kıymet ta‘yîn ider. Timur eydür ya baña ne bahā getürür(sün) dir. Aġmedî eydür: Otuz beş (16) akçe Timur eydür bu ne sözdür nice (17) mübaşşırılıkdur tenhā bilümdeki iki fûta otuz beş (18) akçe deger [38] (1) dir. Aġmedî eydür: Benüm dahı otuz beş didüğüm fûta bahāsıdur yoḥsa sen buçuḳ getürmezsin dir. (2) Timur’a ġāyet ḥoş gelüp Aġmedî’ye taḥsîn-i firāvān ve meclisde olan sîm ü zer (3) âlâtın iḥsân eyler.

Kıt‘a

Tab‘ -ı şāhān laţîfe sevse nola

Ḥāşşa kim ola tayyib-i tāhir

(4) Ki laţîfeyle laţîfe derüm ḥaylî

Gül güler ebr olıcaḳ mātır

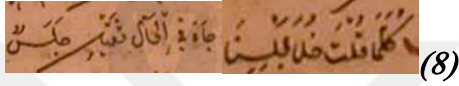
²¹ Kur’an, 19: 42 "Babacığım! İşitmeyen, görmeyen ve sana bir faydası olmayan şeylere niçin tapıyorsun?"

Bārdır şatrancın hürücü

Lîk şol şartıla ki ola şâtır

Laîfe: Bir gün erkân-ı devlet ve a‘yân-ı (5) saltanatdan birinün meclisinde oturdum ve muhâverede mu‘ârif eyleyüp (6) münâsibetle leţâyif getürürdüm. Ma‘nî yüzinden niķâb götürilüp bî-tekellûf ü bî-şerm (7) ve hengâm-ı suhen tamâm germ iken nite kim dimişlerdür:

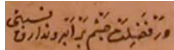
Beyt

(8)

Muktezâsınca hüddâm-ı şehriyâr ve ümerâ-yı nâm-dârdan (9) biri cehâletle mevķûf haşlet-i beţâletle ma‘rûfdur gelüp bu hâķîruñ üzerine geçüp (10) ve li-ta‘rif-i bî-münâsib bir perdeden söz açdı ve götin hâķire dönüp yüzine lâyıķ (11) dutup söylemege başladı ve bî-fâyide ve bî-ri‘âyet hikâyet ve nâ-münâsib (12) ef‘âl işledi. Şâķib-i meclis olan ‘azîz-i ehl-i temyîz bunun nâ-merbûţ kelimâtından (13) bî-hużûr ve nâ-ma‘ķûl harekâtından pür-nüfûr olup ammâ hâķķıla i‘tizâr idüp (14) ve Selmân’uñ bu beytiyle remz iderdi:

Beyt

[39] (1)

Ve gâh meclisde olan erbâb-ı şafâ ve erbâb-ı dānānuñ (2) nefretin müşâhede kılup şeyķ Sa‘dî’nün bir müfrediyle ğamz eylerdi.

Müfred

(3)

Ol harîf bu nüktelerden bî-haber olup kendünün kelimâtını medh ü ta‘ rîf (4) ve hikâyeti şüh-tavşîf iderler şanup germ olurdı ve ortada divit kalem hâzır idi. (5) Hâkîr dahı alup bedîhe bu kıt‘ ayı tahrîr idüp ol cenâb-ı fazîlet-me’âbın öñine koyup niyâz idüp (6) gitdüm.

Kıt‘ a

Sîm ü zerdür kemâl-i fazl degül

Mekremet yayınun kilidi velî

Hüner ehli (7) ki manşıb ısshı degül

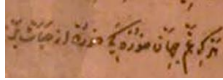
Yuğa gibidür dehânı içre dili

Meclis olsa götini döner aña halk

(8) Girü hünerver şanurlar ehl-i dili

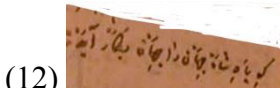
Laîfe: Mîrzâ Şücā‘î-i Kirmānî’nün iki hatunı varidi. Biri Cihān (9) Hatun biri Hayāt-bağş bir gün anlarıuñla ‘ış ü ‘ışret iderken Hayāt-bağş tutar bu kināye (10) yüzinden bu beyti okur

Beyt

(11) Cihān Hatun dahı cevābında bu beyti dir ki

Beyt

(12)

Kıt‘ a

Yüri zennür diyü қо lāyı iy merd

İçinde bunların (13) dahi neler var

Müzekkerlik degüldür bedre muzmer

Mü'enneslikden irmese hem 'ār

Laṭīfe: (14) Hikāyet iderler ki Karamanoğlu bir gice çeng ü rebāb ve nuql u şarāb ile şohbet eyler. Şehrūn (15) zurefāsın ve kendünün nüdemāsın da' vet eyler. Ešnā-yı meclisde in'ām idüp ve germiyyet tamām gösterdi. [40] (1) Kendünün bir hāş köyini on sekiz kişiye birbiri ardınca bağışlar. Āhır emlaḥu's-su'arā Nizāmī (2) Çelebi'ye bağışlar. Şabāḥ olıcaḳ Nizāmī gelür eydür: Sultānum bu gice iḥsān olan (3) karyenün emr eyleḡ berātı yazılsun dir. Karamanoğlu bī-ḥuzūr olur eydür: (4) Hay Çelebi şarāb fi'liyle dilüme ne gelürse dimişim ve mestlik içinde bir herzedür (5) yemişim. Nizāmī eydür: Hāşā Çelebi gice sükkerler yidün amma herze'i şimdi yidün dir ḳor gider.

(6) **Meşnevī**

Ḳuşdığın yimeḳ gibidür virdüğün almaḳ kişi

Ādem olan 'ālem içre hīç ider mi bu işi

(7) Hilḳati tekrīm insān cūd u iḥsāndur diyen

Hāşşa kim sultān-ı iḳlīm olan şāh-ı güzīn

(8) **Laṭīfe:** Meger vüzerā-yı āl-i 'Oşmān'dan birinün 'ulemā-yı zamāndan biriyle laṭīfesi yarışurmuş (9) ve aḡyānen ol ehl-i 'ilm ile müṭāyebeye ḳarışurmuş. Her gice ramazānda şöyle ki diyār-ı Rūm'da (10) 'ādetdür ḥulviyāt yimeḳ sünnetdür. Şumāt-ı ni'et çekilüp baḳlava yirlerdi. Ol vezīr (11) bir ḳaşıḳ yoḡurdı alup dānişmend-i mezbūra ri'āyet ve Türkīliğinden kināyet idüp (12) öñündeki baḳlavanun üzerine döker dānişmend dahi yoḡurdı midḡat baḳlavanun (13) balı azlığına işāret idüp yoḡurdı yine ḳoyasın ki lezzetin götürmeye dir.

Ḳıṭ'a²²

(14) Ehl-i 'ilimle ḡoşdur kelimāt her ne deḡlū olursa Türkī-mizāc

²² Başlıkta "ḳıṭ'a" yazılmış ancak üç mısralık bir nazım söylenmiştir.

Türklük tabî'ati gerçi adamda (15) bir marâzdur ki olmaz aña 'ilâc

Lîk 'ilimle zulmet-i cehli tav idüp oldılar cihan-sirâc

[41] (1) **Laîfe:** Bursa'da câmi'-i kebîrün bir minâresi varidi ki güdük minâre dirlerdi. Şonra (2) Sultân Selîm (rḥ) ve bir daḥı tamâm minâresi vardur ki iç yüzinden ve tış yüzinden kapular (3) ve anlara ayru yollar konulmuşdur. Dışında çeşmeler vaż' olmışdur. Dâ'imâ selsebîl-i cennet (4) gibi sebîl olup aḳar. Ol sebebden aña erkek minâre dirlerdi. İznîk şehrinün (5) daḥı t̄aş u kâşı birle müzeyyen bir minâresi vardı ki aña gelincik minâre de dirlerdi. İttifâk (6) Bursa zurefâsından bir cemâ'at İznîk şehrinün temâşâsına 'azm iderler (7) ve bir kaç gün anda 'ış ü 'işret itmege giderler. İznîk 'âriflerinden bir kaç kimesne (8) ile buluşurlar. Neye geldünüz deyü ḥaber soruşurlar. Bunlar daḥı laîfe ve mütâyebe yüzinden (9) sizün gelincik minâre'i bizüm câmi'-i kebîrün erkek minâresine isteyü geldük diyü (10) nola hoş geldünüz düğün düğürüş olalum dirler ana. Biz daḥı müşâvere idüp şabâḥ sizlere (11) cevâb virelüm diyüp bunları müsâfiret ve mu'âşiret iderler. Şabâḥ bir yire gelüp eydürler: (12) Bi'llâhî kârındaşlar ma'zûr tutuḡ bu gice gelincik minârenün yanında cem' olup ol kadar (13) söyledük yalvarduk çâre olup egmedük hergiz boyun virmedi ol selâsil-bevldür (14) ḥunşâdür ben aña varmazın dir. Bunlar eydür ḥâşâ bizüm yigidümüz ḥunşâ ola meşânesinde (15) t̄aş varidi yarup çıkardılar anuḡ yâresi oḡulmadı andan ğalaṡ iderler ve selâsil-bevl (16) didükleri daḥı Bursa'nun maḥallesi temâşâsından ve ergenlik belâsından [42] (1) beli boşanmışdur. Anuḡ daḥı aşlı oldur. eyü varmadı gelmedi biz daḥı anuḡ kuşların gördük. (2) Ol ḥod baş açuk bir Edirne 'avratı imiş vaz geldük diyüp gülüşüp giderler.

(3) **Nazm**

Mesâvî eylemekden ḥalkı iy yâr

Yeg oldur ki idesin lâğ u laîfe

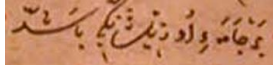
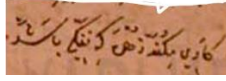
(4) Mu'azzezdür her işde mu'teberdür

Kebîre irtikâbından ḥafîfe

Laîfe: Meger bir ḥ'âcenün (5) Zühre nâm bir câriye-i serv-i ḥîrâmı varidi. Ḥ'âce-i miskîn bunuḡ ḥüsn-i vaḥdetine (6) ve cemâl-i şüretine cândan giriftâr idi. Bir gün Ḥ'âce bir uzak sefere gider. Ḥâdimine (7) bir aḳ câme virür ve bir kâğıda çivit koyup vaşîyyet ider ki her kaçan Zühre'den (8) nâ-şâyeste ḥarekât şâdır olduḡın duyasin bu çivitden ol câmeye bir nokṡa (9) koyasin. in-şâ'allâḥ seferden gelicek seni bulmazsam ol câmeden baña ḥikâyet (10)

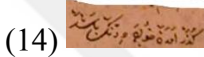
ma‘lûm ola ve şikāyet mefhûm ola dir. ẓudretiyle h̄vāce seferden eglenüp (11) hādime bir mektûb irsāl ider. İçinde isti‘lām-ı ahvāl ider āhirinde bu beyti yazar:

(12) **Beyt**

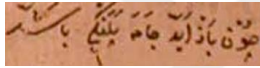

(13) Hādım dahı hocaya cevāb-nāme yazar bu beyti içine derc ider ki

Beyt

(14)

Qıṭ‘a

(15) Çünki ẓulluḳçı h̄vācesin zabṭından evlādur

Baḡlu ere kibirdür ki alalar zencirin

(16) Bir yüz ki dürr ile götüre perdesin

(17) Yazsa dil-hānesine ḥorise (18) taḳdīrin

[43] (1) **Laṭīfe**: Hārūnu’r-reşid’ün Fāyize nām bir Ḥabeş cāriyesi varidi. Hulleyle ve melāmetle āreste (2) vü zīverī feşāhatle pīrāste idi. Bir gice cāme-h̄vābda Hārūnu’r-reşid aña eydür: ārḳaṇı (3) berü dön. Cāriye eydür: Ey emīre’l-mü’minin meger istimā’ itmedün Ḥaḳḳ te‘ālā buyurur ki *fe’ tūhūnne (4) min ḥaysū mā emerakümü’l-lāh*²³ ya‘ nī ḥatunlaruñuza Ḥaḳḳ te‘ālā buyurduḡu yerden varuñ. Ḥalīfe eydür: (5) Yā Fāyize sen işitmedün mi meger ki Ḥaḳḳ te‘ālā buyurur ki *sā’a ḥarsū lekūm fe’ aḥḥartekūm*²⁴ ya‘ nī ḥatunlaruñuz (6) sizün ekinüñüzdür

²³ Kur’an, 2: 222 “Allah’ın size emrettiği yerden onlara yaklaşın.”

²⁴ Ayet metinde yanlış yazılmıştır. Ayetin aslı: “Nisā’ükūm ḥarsūn fe’ tū ḥarşekūm” yani: Kur’an, 2: 223 “Kadınlarınız sizin tarlanızdır, tarlanıza istediğiniz gibi gelin.”

her nice dilerseñüz taşarruf idüğ. Fāyize eydür: Yā emīre'l-mü'minīn be-dürüstī (7) ol āyet bu āyetle mensūhdur ki ḥaḳḳ te'ālā buyurur *ve 'tū'l-büyüte min ebvābihā*²⁵ ḥānelere (8) ḳapularından düḥūl idüğ dir.

Ḳıṭ' a

Ṭoğrı yolu ḳoyuban iy yol eri

(9) Eğri yola şapmağıl zinhār sen

Yine ğamda şonra güm-rāh oluban

Ḳalısarsın 'āciz ü bī-yār sen

Laṭīfe: Zamān-ı evvelde bir şā'ir varidi ki başı kel idi. Her-bār aşḫāb-ı ğazel (10) ve erbāb-ı cedel birle münāzara ve müşā'ire eylese kelligin başına ḳaḳup bu ta'rif ile cān u (11) cigerin yakarlardı. Meger bu şā'irüğ bir ṭabīb āşināsı varidi. Bir gün ḥuzūrına varup (12) eydür: İy Buḳraṭ-ı şehir benüm kellüğümnden cānıma geçdi ve cevır perde-i nāmūsumı açdı. Aḳrān içinde (13) başum aşığa oldı. Bilmezem ne idem ve ne diyāra gidem eger bir 'ilāc bilürseñ dermān ḳıl ki (14) ḥidmetüğ cān üstine ṭabīb eydür: Hāy yār-ı cān ḳişi dostına minnet mi eyler ammā efkār-ı [44] (1) perākendeden dimāğüğ perākende olmışdur ve mālāt-ı fāsīde birle dimāğüğ cevfi (2) ṭolmışdur. Başuñda ḳıl bitmedigüne 'illet oldur. Pes aña 'ilāc evvela tenḳıye-i dimāğ (3) ve mülāḫaza-i eş'ārdan ferāğ gerekdür dir. Şā'irüğ göñline ṭabībüğ ta'zīr u ta'rif (4) gelüp eydür: Be hey cāhil eger perākende dimāğ olanda ḳıl bitmeseydi ne ihtiyāc (5) varidi dir.

Ḳıṭ' a

Ḥ'āce başuñda senüğ bu nice sevdādurur

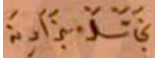
Ceng ü cedel kendözin (6) gice ḥayālāt u ḥisāb

Var ḳo bu sevdāları ger dilemezseñ ki ola

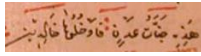
Dürlü ḥayālātla ḳalb u dimāğüğ ḥarāb

²⁵ Kur'an, 2: 189 "Evlere kapılarından girin."

(7) **Laṭīfe**: Hālid bin Rebī‘ a bir cāriyenün şabāhat-ı dīdarın ve melāhat-i güftārın iderler.

(8) Sürüp varur. Görür ol cāriye niḳāb ile oturur. Hālid ilerü gelüp (9) eydür: *Erinī enzur ileyk²⁶* ya‘ nī seni görmek dilerem. Cāriye daḥı def -i niḳāb idüp (10) eydür: *Fe’nzur ilā āṣāri rahmeti’llāh²⁷* ya‘ nī naḫar et Ḥaḳḳ’ın rahmet āṣārlarına Hālid ol (11) güftār-ı ruḥsāra ḫayrān olup eydür: Aduḡ nedür? Eydür: Cennet Hālid eydür: *El-ḥamdü li’llāhi’llezī (12) eḫallenā maḳāmeti min faḫlihī tetebbe‘ü mine’l- cenneti ḫayṣü neṣā²⁸* ya‘ nī (13) şükür Hüzā’ya ki faḫlından bizi dāru’l- ḫulde iriṣdürdi cennetün arasına dirler söz nüzül (14) iderüz.

Mıṣrā‘

Cāriye eydür: Heyhāt *len (15) tenālū’l-birra ḫattā tünfiḳū mim mā tūḫibbūn²⁹* ya‘ nī sen bu yola ermezsin maḫbūblıḡında [45] (1) idindüḡün dirhem ü dīnārı bezl itmeyince dir.

Ḳıṭ‘a

Varuḡı bezl ideḡör

Anı ḳoma (2) *len tenālū’l-birra ḫattā tünfiḳū*

Rüz u şeb ḳıl āh u zārī vü du‘ ā

Leyse li’l-insāni (3) illā mā sa‘ā³⁰

Laṭīfe: Rivāyet iderler ki Ḥaccāc-ı zālīm ḫavāric-i ‘Arab’dan birini tutup (4) irsāl eyler. Maṣṣūr daḥı ol ‘Arab’ı getürüp siḫriyyete iledür ki bu sipāhuḡ (5) şaf-derlerinden ve ‘asker-i Rūm’uḡ dil-āverlerinden sizünle dilir-āne ceng ü cidāl (6) ve ḫarb u ḳıtāl iden kimlerdür baḡa göster dir. Ol ‘Arab eydür iy emīr bunlaruḡ biri (7) bize yüz-be-yüz gelmiş

²⁶ Kur’an, 7: 143 “Bana (kendini) göster, sana bakayım.”

²⁷ Kur’an, 30: 50 “Allah’ın rahmetinin eserlerine bak!”

²⁸ Müellifin tek bir ayetmiş gibi yazdığı ibarenin esasen Fatır Suresi 35. Ayet ile Zümer Suresi 74. Ayetlerin birbirine karıştırılarak ezber hatası olarak yazıldığı tespit edilmiştir. Dipnotta ismi geçen surelerdeki ayetlerin okunuş ve mealleri verildi.

1. Kur’an, 35: 35 “Ellezī eḫallenā dāre’l-müḳāmeti min faḫlihī lā yemessünā fihā neṣabūn ve lā yemessünā fihā lügub” Meal: “O, lütfuyla bizi kalınacak yurda yerleştirendir. Bize orada bir yorgunluk dokunmaz. Bize orada usanç da gelmez.”
2. Kur’an, 39: 74 “El-ḥamdü li’llāhi’llezī ṣadeḳanā va‘dehū ve evraṣena’l-arḫa netebevve‘ü mine’l-cenneti ḫayṣü neṣā” Meal: “Hamd, bize olan vaadini gerçekleştiren ve bizi cennetten dilediğimiz yere konmak üzere bu yurda varis kılan Allah’a mahsustur.”

²⁹ Kur’an, 3: 92 “Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz.”

³⁰ Kur’an, 53: 39 “İnsan için ancak çalıştığı vardır.”

ve mukābele olup muḳātele eylemiş degüldür. Ammā emr eyle ḳafalarından (8) göreyim tā saḡa ḳanḳısı ziyāde ḳaçmışdur ḡaber vireyim dir. Manşūr ḡacel olup ‘Arab’a ‘itāb (9) eylerler taşra sürerler

Ḳıṭ‘a

Temelluḳ gerekmez emīr olana

Yā siḡriyye itmek esīr olana

(10) Odur ḡürmet assı cihān içre kim

her faḳīr olana

Maḡallin gözetmek gerek ḡarīsün

(11) Ḥuşūṣā emīr ü müşīr olana

Laṭīfe: Bir gedā-yı bī-ser ü pā ve bir faḳīr-i bī-nevā (12) bir sarāyuḡ ḳapusında ṭurup *sey’en lillāh* eyler ve ḡānedān şāḡiblerine medḡ oḡuyup (13) ebyāt ü eş‘ār söyler. Şāḡib-i ḡāne içreüden ev cemā‘ati bunda degüldür dir. Gedā eydür: (14) benüm murādum nān pāre ne şāḡib-i ḡāne birle mübāşiredür.

Ḳıṭ‘a

Virürler ḡamuḡ gedāya (15) dilini baḡla luṭfıla

Aḳup dehānını bir pāre nān dutar

Söyletme süfle‘i ki dilün *yiter olmaya*

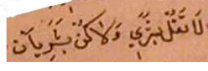
Ki aḡzın aḳup şikāyet iderse cihān dutar

Biḡ kez döḡüp sögersen anı urma seni bulmaz

Şuhūr *āsumān dutar*

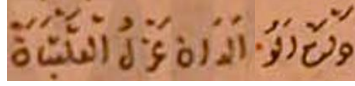
[46] (1) **Laṭīfe:** Kebelioḡlı ki Sultān Muḡammed Ġāzī’nün ḳādī ‘askeri idi. (2) Ba‘zı ahālī-i rūzigār ve mevālī-i ‘aşr-ı diyāra iltifāt ve i‘tibārı az olmaḡın zamāne (3) ḡalḳının ekşeri anuḡ ma‘zül olduḡın isterdi ve Mevlānā veledi anuḡ kendüden ri‘āyet (4) ü himmetin bu pāyeye ḳurbetin fehmi idüp anuḡ ḳādī ‘asker olduḡın dilerdi. İttifāḳ bir ḡün (5) ma‘zül olup yirini vildāna virdüler. ‘Acem Ḳāsım bu ḡaberi işidüp Ayazmend oḡlına (6) diyiḡ taşra ḳıḡsun aḡa meserret-efzā ḡaberüm vardur. Ayazmend-zāde daḡı firāsetle (7) ḳaḡiyye ne idüḡün bilüp

def' i taşra gelüp eydür:

(8) ya' nî müjde haberin virme iki müjde söyle dir.

' Acem Kāsım dahı fi'l-hāl eydür: (9)

Nazm

İy yār şöyle eyle manşıbdan zindigānī kim ' azliḡi

(10) İşiden virmeye müjde cānı

İy devlet ehli Kāsım bunca nedür gurūruḡ

Yokdur tutacaḡun (11)

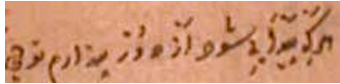
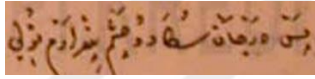

açar ile cihānı

Laṭīfe: Naḡl iderler ki Mevlānā Cāmī bir gün ḡ'āher-zādesi (12) ' Abdu'llāh Hātifi'ye

ki dimekle mūlaḡḡabdur kendünūḡ bu maṭla' ın oḡur:

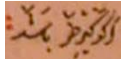
(13) **Maṭla'**

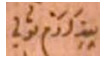
Tercüme: Şöyle pürdür çeşm ü dil eyā cān u cihān

Her kimi görsem ıraḡdan şanurum sensin hemān

(14) ' Abdullah Hātifi eydür:

Cāmī eydür:

Kıṭ'a

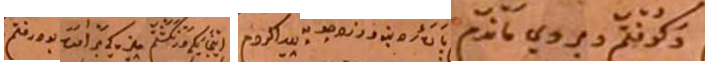
[47] (1) Ehl-i ḡālūḡ sözini fehmi itmek

Şanma kim degme ' āḡilūḡ işidür

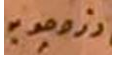
(2) Nice kāmīl kelāmın ehl-i dilūḡ

Degmeḡ ana hemān ḡarīf işidür

Laṭīfe: Nakl iderler ki H'āce 'İşmet'ün ki şu' arā-yı Geylān ve zurefā-yı zamān idi. (3) Monlā Muḥammed nām bir şāhib-cemāl oğlu varidi ki āfet-i şehir ü diyār idi. (4) Bir gün ittifāk H'āce 'İşmet oğlın evde taleb kılur bulmayup ziyāde bī-ḥuzūr (5) olur. Fi'l-hāl kızın çağırur. Eydür ne tūrursın tiz ol oğlanı kanda ise (6) bul. Kız daḥı arayup bulup getütürür. H'āce ḡazabından be hey ḥıyār kanda idün (7) dir. Oğlan vehminden Geylāniler dilince eydür: (8)

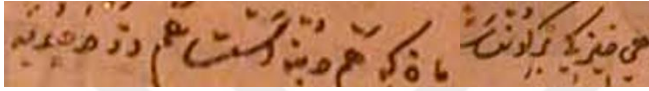
ya' nī parmağımın (9) şuracığında bir nesne çıkmış idi ve görürdüm bir pāre'i

(10)

itdüm ve dögdüm üzerine urdum dir. H'āce eydür: (11)

Kıṭ'a

Ṭab' kim şūḥ ola nükte-güzār

(12) Dimez ol yatlu sözdürür bu eli

Ṭoḡmış oğlına hīç anası olan

Geçürür mi her işince kāfiye'i

(13) **Laṭīfe:** Bir gün Sulṭān Murād Ḥān-ı Ġāzī nüdemāsın da' vet ve tertīb-i şoḥbet (14) eyler. Meh-rū sāḳiler sīm sâ' idlerin şıḡayup güneş gibi peymāneleri indürürler. [48] (1) Ve şāh-nefes muṭribler çeng ü 'ūd nevāḥat virüp gülbeng ü semā'ı 'ayyūka ırgürürler. (2) Nüdemā meclisinden biri birine bu mışrā'ı söyler:

Mışrā'

Çalınur çeng ayalar karşılar

(3) Ehl-i bezm ne kadar ki cehd eylediler buña münāsib (ne) bir mışrā'ı ve ne kāfiye bulurlar. Āḥir (4) muṭtarib olup yazup Şeyḥi'ye gönderürler. Şeyḥi maḥall bulup 'ale'l-fevr bu mışrā' la (5) cevāb virür:

Mısrā'

Raqs ider hūblar eyvān şarşılır

Meşnevî

(6) Feyz-i deryādur egerçi kim fehīm

Her şadef virmez velī dürr ü sīm

Yokdur anuñ luṭf-i ṭab'ında ḫilāf

(7) Neylesün müşmir degül mi serd ü ḫilāf

Buḫl kılmaz pertevine āfītāb

Lik bir senüñ olmaz (8) la' l-i nāb

Laṭīfe: 'Alī Cer nām bir müderris meger felāket-i mülāzimetden bî-ḫuzūr olup (9) Tācī Beg oğlu Ca' fer Çelebi'nüñ maḥallesine gelüp faḫr u fāḫadan şikāyet kılup (10) Rūm iline gitmek isterem dir. Anlar daḫı laṭīfe yüzinden cercür itmege gider dirler.

(11) **Beyt**

Suḫen gerçi ne deñlü muḫtaşardur

Yirinde söylemek līkin hūnerdür

Laṭīfe: İstanbul ḳāḏisi olan Cemāle'd-dīn oğlu Ḳāsım Efendi (12) ve Müftī Efendi ittifāḳ bir yirde oturmuşlardı ve söz nūrından perde'ı götürmüşlerdi. (13) Turtuman oğlu dimekle ma' rūf anlara mensūb bir ḳāḏi varidi. Anlar dükeli ḳadimden (14) tekellüfsüz yāridi ol daḫı cerr ü kelāmıla ve münāsib maḳāl ile yidügi ni' metlerden ve gāh [49] (1) itdügi ' işretlerden söz açardı. Ḳāsım Efendi eydür: Be Turtuman hemān senüñ (2) ma' rifetüñ yiyüp şıçmaḳdur dir. 'Alī Çelebi eydür: Yok ' aksi ola dir.

Beyt

Luṭf-i ṭab' uñ āşarını (3) her ḳanda görseñ bende ol

Ser-bülend olmaḳ dilerseñ ḫāke efgende ol

Laṭīfe: Ḳazāyī ḳāḏi dirlerdi bir ḳāḏi varidi ' illetin zen-dost idi ve laṭīfe ehli (4) yāridi. Bir gün müteḳābile ḫaste ve rüzigārdan şikeste olup olduğı şehrün (5) zarīfe ḫātunları ve müşāḫabe-i zen-i pür-füsūnları eydürler: Gelüñ efendi ḫazretlerin görelüm ki *likā' i'l-celil*

şifa-i'l-‘alil dır. Ola kim lütf-ı münāsebetle (6) ba‘ zı laṭīfe geçüp ḥusn-i müşāḥabetle ḥaste göñlin açavuz dirler.

Beyt

(7) Güler yüzler ider dil-ḥaste ‘i şād

Feraḥ sözden olur cān ğamdan āzād

(8) Pes gelüp ḥāṭıruñ şordılar ve her taraftan laṭīfeye el kırdılar. Kimi başın tutar (9) kimi elin kimi ayağın ovar kimi bilin. Biri eydür: Hay efendi ıssı günde bilüñ (9) üşütmüşsin

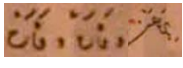
veya gice çok çalışup yorgun düşmişsin nesneñ yok. (10) girü laṭīfelerüñ elüñe al dir. Efendi daḥı bu eşnāda göğsin geçürüp (11) bir şovuk āḥ eyledi ve bu nāzeninlerüñ yüzine bakup kendüden gider. Bunlar eydür: (12) Hay efendi eger bu āḥuñ dünyā içün ise dünyā

ni‘ metlerinden ve cihān devletlerinden ve eger āḥiret içün ise Ḥüdā-yı te‘ālā kerīmdür mü ‘min kullarına raḥīmdür.

[50] (1) Beyt

İy ğarīḳ-i baḥr-i ‘i şyān yüzüñ ol dergāha ur

Kim anuñ bir kıatre fazlı biñ cihān cürmini yur

(2) Kāḍī daḥı gözin açup eydür: İy şeker-ġüftār ü gül-ruḥsār āhum oldur ki şol cānum cānı māye-i şādumānī (3) mādde-i zindeġānī nigīn-i Süleymānī kıoca āletlü kıadın ucalu tavşan uyḥulu kıurt iştihālu (4) kıaysı bülü şeftālū tülü bādām-ı muḳaşşer pālūde-i ter aḳ ama toymadın giderem dir. Bu zarīfelerüñ (5) içinden bir süḥan-dān ve şīr-zebān ehl-i beyān ḥandān-künān ġüftāra gelüp eydür: Hay efendi (6) ne yürekli teḥassür çeküp eyidüp ğam yersin ve tezeccür idüp elem çekersin. Ḥaḳḳ te‘ālā senden (7) ıraġ itsün ve saña gelicek a‘ dāña gelsün söz getürmez şöyle ki ‘ömr (8) āḥir olmış ola ve techīz ü tekfīn itmelü ölene üşüp saña aġ amdan bir nāzik (9) kefene idelüm dir kıāḍī miskīn yirinden kıurup eydür bi’llāhi benüm rüḥum (10) senüñ gibi eyleyesin lütf u kerem kıılasın dir.

Kıṭ‘a

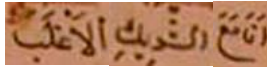
Bunda her neyle olmış olsa (11) kışi

İdiserdür anuñ üstine vefât

Yine ol hâletle haşr oluban

Geliser tevķife (12) yevme'l-‘ araşāta

Laṭīfe: Naḳl iderler ki ‘Ömer bin ‘Ubeyd ki aşḥāb-ı i‘ tizālün (13) müteşallibesinden ve erbāb-ı cidālün müteğallebesindendür. Eyitdi hīç kimesne beni ilzām (14) itmedi ol bir mecūsī itdügi gibi. Anuñla bir seferde zāhib ve bir sefīnede rākib idüm. (15) Ben eyitdüm nīçün

Müselmān olmazsın yümn-i imānla şeref bulmazsın. Eyitdi: Ḥaḳḳ Te‘ālā [51] (1) İslāmı eylemedi ve dilemedi nite eyleyem. Ben eyitdüm Ḥaḳḳ Te‘ālā senün İslāmuñı diler velīkin şeyāṭīn (2) seni men‘ eyler. Mecūsī eydür ya‘nī ben de şerīk-i aḡlebe tābī‘ im ve ḥālīḳ-ı eḥadiyete (3) muṭī‘ im.

Meşnevî

Ḳurdi i‘ tizālī iy cāhil

Ḥayr u şerrün mürīdi ḥaḳdur bil

(4) Kimse daḥl eylemez irādetine

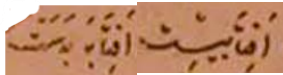
Ḳarşu durmaz her gün ḳudretine

İşbāt-ı ‘aciz idüp Raḥmāna

Şirk ü şirketle uyma şeyṭāna

(5) **Laṭīfe:** Ekābirden birinün meclisinde iki şā‘ir bedīhe-gülüḡda māḥir bulunur. Çün kim ta‘ām (6) yirler ve şükrin iderler. Ellerin yumaḡ içün gümüş ibriḳıla bir dilber-i perī-peyker ilerü gelür şā‘irün (7) biri bedīhī bu mışrā‘ı oḡur.

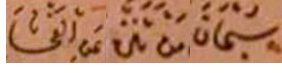
Mışrā‘

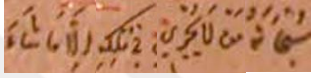

Şi‘r

Getür meclise maḥbūbıñı iy ‘āḳil

(8) Dirisen eylesün her laṭīf bir nükte

Laṭīfe: Girü bu ḥuşuşda naḳl iderler ki Qāḍī (9) ‘ Abdü’l-cebbār-ı Hemedānī meşāhir-i Mu‘tezile’ dendür. Bir gün İsmā‘īl bin ‘ibād’uñ meclisine gelür. Şöhret şāhibi (10) idi ve İbnü’l-‘Amīd vüzāretde müşāhib idi ve sonra yirine emr olmışıdı re’is-i ehl-i sünnet (11) cemā‘ ate pīşvā-yı ḥayru’l-ümme Ebü İshāku’l-Esferānī ḥazretlerini Şāhib’uñ yanında oturur bulur. (12) Hemān üstādı görür diyüp ilerü yürür. Ya‘nī ehl-i sünnet cemā‘ at (13) mezhebine daḥl ve ta‘rīz kaşd kılur ki siz ḥayr u şerrüñ mürīdi çok ve ḥüsn ü kabīḥüñ melce’i (14) fa‘‘āl-i muṭlaḳdur didüñüz. Haḳḳ sübhānehüyu faḥşādan tenzīh ve kabāyiḥden taḳdīs itmedüñüz dimege işāretdür. (15) Üstād daḥı ‘ale’l-fevr:

dür. Ya‘nī siz didüñüz gibi *Haḳḳ Te‘ālā fışkı ve küfri dilemez ve kubb u şerri taḳdīr eylemez pes Haḳḳ Sübhānehü’nüñ milkinde dilemedügi eyşyānuñ ceryānına kābil olmamak ‘aczine işāret itmekdür şāni’-i ‘āleme ‘acznād itmekdür diyü* [52] (1) cevāb virür mebhūt kılur.

Qıṭ‘a

Ol ki milkinde murādı olmayan cārī olur

(2) vir kim ‘āleme bārī olur

Esved olmaz çün sevāduñ mūcidi iy bü’l-fuzül

Ḥālīḳ-ı kubbuñ (3) kabīḥ olmak neden bārī olur

Laṭīfe: Bursa’nuñ ḳaplıcası ki meşhūr-ı zamāne ve ḥavz-ı (4) cennetden nişānedür nitekim vaşfında dinilmişdür:

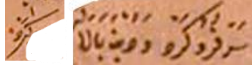
Beyt

Her gün olur ḥür-ı meh-rūlarla maḥşer ḳaplıca

(5) Haḳḳ budur kim ḥavz-ı cennetdür muşavver ḳaplıca

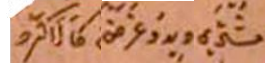
İttifāḳ bir gün ‘ālī cem‘ iyyet iken bir maḥbūb pür-tāb idüp (6) kendüni başı aşığa şuya atar. Naẓar-bāz ‘āşıḳlaruñ yüreklerine şular saçılır. Qazāyla fūtası (7) çözülp nesi varısa açılır. İki ‘Acem zarā’ifi görür biri eydür:

Mıṣrā‘

(8) Birisi daḥı eydür:

Mıṣrā'ım

Şi'r

Te'emmül itmedin her yirde cānā

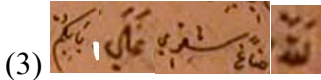
(9) Getürüp kendüni ortaya atma

Ḥacālet ḥāşıl eylersin şoñında

Yañılup cānıñu deryāya atma

(10) **Laṭīfe:** Rivāyet iderler ki Ebū Nüvās ki şu'arā-yı 'Arab ve bülegā-yı edebden idi. Selāṭin-i (11) Mısr'daki birin medḥ idüp bir қаşıde söyledi. Dīvān-ı sulṭāna varup қаşıdesin 'arz eyledi. (12) Sulṭānuñ diqqatine düşmeyüp ve қаşıdeye mültefet olmayup Ebū Nüvās'a ri'āyet olunmadı meger ki (13) sulṭānuñ bir Ḥabeş cāriyesi varidi. Şāfiye nām makbul-ı ḥazret-i sulṭān (14) ol cāriyeye bir ḥil'at-i fāḥir idivirmişidi ki ceyb u tırāzı ve tavḳ u pervāzı ser-ā-ser (15) cevāhırla ārāste ve zevāḥırla pırāste idi. Vaḳtā ki Ebū Nüvās'uñ ricāsı [53] (1) ḥuşūle mevşıl ve қаşıdesi sulṭāna makbūl düşmedi pes taşra gelüp vehm ü (2) ḥicābı bir yaña koyup hemān ḥavāşş-ı sulṭān içinde bu beyti oḳudı:

Beyt

(3)

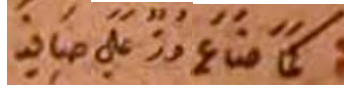

Vaḳtā ki bu beyit Şāfiye sem'ine irdi. (4) Ġāyet bī-ḥuzūr olup sulṭānuñ ḥalvetine girdi. Ebū Nüvās seni ve beni hicv eylemiş (5) ve ḥaḳḳumuzda şu maḳūle bir söz söylemiş didi. Sulṭān daḥı ḥışmıla Ebū Nüvās'ı (6) iḥzār eyledi. Bu beyti sen mi didüñ diyü istifsār eyledi. Ebū Nüvās eydür: Belī (7) bu beyt benümdür ammā nev'-i taḥrīf ba'zı taşḥīf idüp kıyruḳ

dağmışlar ve huzūr-ı sultāna (8) hılāf naql eylemişler. Ben yine sultānı ve řāfiye' i medh idüp didüm ki

Beyt

(9)

pes sultān Ebū Nüvās' uñ (10) řab' ina āferīn ve hāzır-cevābiligine tařsīn idüp řāfiye' i tesellī-i hātır ve Ebū Nüvās' a (11) māl-ı vāfirı virdi.

Kış' a

Sühan ehline vezndür ya sīm

Sözi ger lāyık olsa tařsīne

(12) Eyā kim çok mıdur virürseñ eger

Hāk rengini bād rengine

Lařife-i Manzūme

(13) Meger kim bir ' Acem-i māzendirānī

İdüp seyr içün keřtī-i cihānı

Gelüp Rūm' a olur dil-ħaste vü zār

(14) Belā vü ğurbet ü derde giriftār

Şomaz renc ü elem cānına řāķa

Yaķar bir yaņa baĝrın nār-ı fāķa

(15) Maraźlar her řarafdan gösterür yüz

řiřüp yüz göz olur řūret belürsüz

Ne ģudret var ide ' azm-i *diyārı*

[54] (1) Ne bir ģālını aĝlar ĝam-kūsārı

Yaturken böyle bir ĝün zār u ma' lūl

Görür bir āşināsın (2) nā-gehān ol

Sefer aşdına bağlamış uşağın

Ser-ā-ser hāzır itmiş yol yarağın

(3) Vir iy kān-ı mürüvvet yāra cānı

Ki devlet ola bahtuñ hem-‘ inānı

ounmasun anuñ ayağına aş

(4) Sa‘ ādet hem dem olsun Hızır yoldaş

Geçüp küh-sār u devlet-i baħr u bernden

Selāmet urtulup (5) renc ü seferden

İrsin çünki ol eşk ü bahār

İrem bağı gibi ħurrem deryāda görüp ol

(6) Tañ-veş başlu atamu

Beli böğri gözi yaşlu anamı

Özümden şorar yele ol vefādār

(7) Dir gördüm ‘aşr elinde anı iy yār

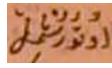
Gözin oz gibi bişmiş apaqlar

Ardıñ gibi

(8) Yatur Rūm içre eyler āh u zārı

Geçer ay u vāyıla leyl ü nehārı

Şonra elma gibi (9) şūret buruşmış

Çürük baqla gibi göz

ızarmış burnı gūyā badlicāndur

(10) Şararmış beñzi berk-i mihr-i cāndur

Kelem yaprağıdur her bir ulağı

Uyuz şalgām gibi başı kabağı

(11) Şoğandan turbdan acı dehānı

Göynimiş şarmusağdur şanki zebānı

şaç şaķal (12) tarḥūna beñzer

Yüzi şişmiş şaru kavuna dönmiş

Ṭolu ķarnı şu cismi buza beñzer

(13) Yuvalanup yatur ķarpuza beñzer

Şişüp barmaķları beñzer ḥıyāra

Dehānı ķanıla dolmuş anāra

(14) Bürülmüş boynı emrūd şabidür

Şalınmış yüreği nāne çöpidür

ķızıl pancar gibi her leng ü bāzū

(15) Deremle pür teni çün cevz ü māzū

Diyüp anca kendüzini

Buyurđı dıñleyen ķişı sözini

[55] (1) Dönüp defā‘ atle didi aña ol yār

Bu şerḥi kim sen itdün iy dil-figār

Degüldür bunu zabṭ itmek müyesser

(2) Olunmaz biñde biri bunun ez-ber

Diyeyim kim şorarsa senden iy yār

Ki gördüm oğluña Rūm içre yek yār

(3) Ķalur anı görenler deng ü ḥayrān

Ki olmuş bir ‘ acāyib bāğ u būstān

Müfīd ü muḥtaşar ḥoşdur küllī söz

(4) Ki tatvîl eyler özi her belürsüz

Egerçi fırsatına söz gerekdür

Velî fikriyle az u öz gerekdür

(5) Söz oldur kim ola hikmetle telkîn

İşidüp ehl olanlar ide taḥsîn

Budur ol söz ki (6) dirler söz güherdür

Güher ehli yanında mu‘ teberdür

Güher-dâr iseñ imdi Lâmi‘î var

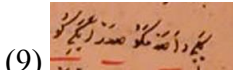
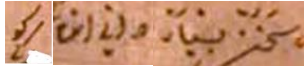
(7) Sözi nâ-eḥline ‘ arz itme zinhâr

Şadef gibi yum ağzuñ cümle gūş ol

Çıkarma güherüñ elden *ḥāmūş ol*

(8) Bu ıtnâb ile vaḳti itme taṣnî‘

Kelâmı muḥtaşar kııl virme taḳdî‘

(9)

İKİNCİ BÂB: Şol meczûb dīvānelerden şadır olan (10) leṭâ’îfdür. **Maḡlûbu’l-‘aḳli ve’l-aḥvâl** oldukları sebebden **ma‘zûru’l-ḳavli** (11) **ve’l a‘mâl** oldılar. *Me‘a-hāzā ekşer* güftârları nükte-i hikmetden ḥâlî ve aḡleb-i girdârları (12) daḳîka-i ‘ibretten ‘ārî degüldür.

Laṭîfe: Hikâyet iderler ki ser-ḥalḳa-i maḡlûbân (13) ser-defter-i meczûbân maḳbûl-i zamân Behlûl dīvāneye bir gün Hārûnu’r-reşîd eydür: Bize şehrûñ dīvānelerin şayıvırseñ ve ‘aḳıldan bî-gānelerin şayıvırseñ dir. Behlûl eydür: (14) Dīvānenüñ ḥaşr u ḥaddi ve ‘aḳıldan bî-gānenüñ iḥşâ vü ‘adedi müyesser degüldür. Ammâ bir kaç uşlısı *ve yüzi şulısı vardır dirseñ anları şayayım dir.*

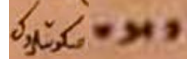
[56] (1) **Şi‘r**

‘Āḳil hemîşe kendüyi dīvāne gösterür

Levm âteşine cânını pervâne gösterür

(2) Hakkıla âşinâlık iden halka bir nazar

Dīvâne gibi şorup bî-gâne gösterür

(3) **Laṭīfe:** Yine Behlül'e bir gün ḥalīfe eydür: İy dīvâne niçe bir ḥalāyık içinde ferzâne ve âşinâlardan (4) bî-gâne gezersin. Ne bir varuñ var ki anda rāḥat olasın ne bir yāruñ vardur ki (5) anuñla ülfet dutasın. Gel berü saña milk ü māl issi bir ḥatun alıvirelüm iller (6) gibi sen daḥı ḥuzūr-ı vaḥdete ve sürür-ı 'işrete ol senünle yaṭup ṭursun (7) kayırsun. Cem' iyyet-i ḳalbünje vesīle ve ferāğat-ı ḥāṭırūña vāsıta olsun.

Beyt

(8) Kimün kim bir zen-i ḥoş-sireti var

Cihān içre temāmet-i rāḥatı var

(9) Ki evlenmek ehlü'l-uşul ve sünnet-i Resüldür. Binā-yı envā'-ı insāniyenün mücibi ve ḳazā-yı (10) vaṭar-ı shevāniyenün sebebیدür. Ḳavā'id-i dīnün rükn-i rekīni ve ma'ārif şadedinün metn-i metīnidür dir.

(11) Beyt

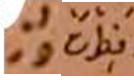
Fezāyiline nikāḥuñ cihānda ğāyet yok

Sehl ḳaṣiyyedür ammā içinde ḥikmet çok

(12) Behlül daḥı ḥalīfenün sözine māyil ve evlenmege ḳāyil olur. Pes Hārūn daḥı tevakkuf itmeyüp aña (13) bir ḥatun alıvirür. Gerdek gicesi Behlül içrerü girür hemān ḥatunın aşığa alır ve fercinden (14) yaña bir az ḳulağ urur. Hemīn kaçup kaçır ol yirinde ṭurmayup kūh u şaḥrālar geçer. Bir nice eyyāmdan şonra (15) Behlül'ü bulup ḥalīfeye getürürler. Ḥalīfe

eydür: Niye be hey dīvâne itdüğün ḥareket ve ol ḳulağ gitmege ḥikmet ne idi? Behlül eydür: [57] (1) İy emīrū'l-mü'minīn sen baña didün ki saña bir ḥatun alıvireyim ki aşīle ola (2) ve ḥuzūr-ı cem' iyyetünje vesīle ola ta'āmuñı bişirüp libāsuñı yuya ve her emrünje muvāfiḳ (3) olup saña uya. Vaḳtā ki aşığa alup maşlaḥat üzere bulundum aşığıdan (4) ḳulağıma āvāzeler geldi ve beni muḥkem ḥareket aldı. Bir laḥza egilüp ṭurdum. Ol mevzi'-i (5) pür-ḥikmete ḳulağ urdum. İşitdüm ki içrüdün babacığum diyü kimi taḳye kimi başmaḳ kimi çenber kimi yaşmaḳ (6) diler. Ol dir baña ḳaftān gerek bu dir baña gönlek gerek. Ol et ister

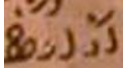
bu dir etmek. (7) Ol anda ağlar bu bunda sinler kimi cān virür kimi inler. Bir hengāme ve

keşret ve bir gavğa ve (8) kim māye-i nefret ve sebeb-i hayretdür. Pes gördüm beni dağı beter āşufte vü perīşān (9) āvāre vü ser-gerdān iderler hemīn qarārūm qalmayup emniyyet-i ihtiyār gitdi.

Kıt‘a

(10) Koyup ğam yükleri altında cānı

Behāyim gibi olma ten esīri

 bir nefesdür göñül ğam içün

(11) Olur mı ten esīri

Şi‘r

İy giriftār-ı pāy-bend-i ħabāl

(12) İtme āzādlık işin ħayāl

Bu kaydile ‘ālem-i ıtlāk

Sağa el vire dirseğ ol ħammāl

(13) **Laṭīfe:** Abdāl ‘Alī dimekle meşhūr u ma‘rūf ve şūrīdelik ile mevşūf bir dīvāne varidi. (14) Şehrūñ ħarīfleri ve dehrūñ zarīfleri: Be Abdāl ‘Alī gel sağa bir ħatun alıvirelüm

(15) dirler. Abdāl eydür: Be varuñ döğdüklerüm bizde görür gözler yok elde günde
 çok biri urur kayyı içer ve kıvrır kim toğruldı gider ve fesādın ıslāh ider ço bizi kendü ħālümüzde dir

[58] (1) Kıt‘a³¹

Bir dīvāne diyār-ı ‘Acemde ‘avratıyla yolca giderken meger bir peyk-i şāhī bir nāme birle (2) uçup gelürdi. Yolda bunlara tuş olup ‘avrata meyl idüp ħükm-i şāhīdür diyü alup (3) murādı ne ise görür maqşūdı tarafına yüz urur. ‘Avrat yerinde qalır dīvāne ‘avratuñ (4)

³¹ Metinde “kıt‘a” yazdığı halde latife anlatılıyor.

üzerine gelüp elümüzden ne gelür yolumuzda varımış kalk şol çalı ardına var silkin (5) içinde tohmı kaldıysa dökülsün dir. ‘Avrat dağı gelüp çalu üzerine depünürken nā-gāh bir tavşan (6) yaturdı dilkileyin gidivirür. Dīvāne bakup eydür: Vay bu harām-zāde yügrüglükde atasından (7) ziyādedür dir.

Kıt‘a

Hāneden taşra seyr bunlarla

Perdeler çāk ider tereddüd yok

(8) ‘İşmet ehli yabana çıkmagıla

Oldı rüsvāy çok gördüm çok

Laṭīfe: (9) Sūhtelikden azmış bir dīvāne varidi. Bāzārlu dirlerdi. Ehl-i ‘ilimdeki ba‘zı (10) yārān anı bir tekyede bulurlar. Bir kūşede fāriḡu’l-bāl ve hoş-ḡāl kendü ‘āleminde (11) ve kār deminde oturur ve karşı dīvārda müşennā ḡaṭṭıla bir ‘azīm hū yazılmış. Yārānuḡ (12) biri eydür: Be Monlā Bāzārlu taḡtında bu muzmerdür dirler şunuḡ gibi hū nice muzmer olur? (13) Bāzārlu eydür: ‘Aceb dīvānelersiz be hūsına göre dağı olur.

Kıt‘a

Zamāna göre (14) devlete göre āsitāne olur

Her kuş içün bir āşiyāne olur

Zamāna göre şanmaḡuz ḡalk olur

(15) Belki ḡalka göre zamāne olur

Laṭīfe: Meger bir dīvāne bir gün Sultān Muḡmūd’uḡ [59] (1) dīvānına gelür. Şöyle ki resm-i dīvānelerdür bī-bāk u lāubālī ol şaḡn-ı cennet-ḡavālīde (2) seyrān eyler ve eṭrāfına naḡar idüp bī-irtibāṭ kelimāt söyler. Āḡir şāhuḡ naḡarı bu dīvāneye (3) müte‘allik olur. Şāḡibleri gönderür dīvāna da‘vet kılur ve ḡaṭıruḡ ne ister diyü şorar: (4) Dīvāne eydür: Göḡlüm bir bişmiş kuzu ister.

Beyt

‘ Aceb mi kıuyruk olsa derde dermān

(5) Ki ŗimdi kıuyruk ile oldu fermān

Sultān Maħmūd dīvāne’i imtiħān (6) kıaŗd idüp buyurur: Bir mūherrā biŗmiŗ ŗalgām getürürler. Dīvāne’i iŗtiħā-yı ŗādık ve iktizā-yı (7) muvāfık birle sükkeri ħelvā gibi ol ŗalgāmı

yimege baŗlar

Naẓm

(8) Bilmiŗem baķ bu ħālī kendümden

Aca nān çü yiyen gelür ħelvā

Gül-ŗekerdür her ne ise

(9) ŗehd ü derd ü ‘anā

Acı ot köklerin yise dervīŗ

Ŧatlu cānından eylemez pervā

(10) Aca bū-yı piyāzdır kıūt-ı dil

Ŧoķa elma ŗarābıdur ayva

pes dönüp ŗāħ eydür: (11) Dīvāne nicedür? Kıuyruk murāduńca mıdur eyü biŗmiŗ midür? Dīvāne eydür: Belī laŗıf biŗmiŗ velī (12) bu diyārda ŗāħ olalı kıuyruĖuń evvelki dadı gitmiŗdir.

Naẓm

(13) İtse ŗehī vilāyete zılm ü cefā ‘ādet

Olur ŗa‘ām u ŗerbet bī-lezzet ü ħalāvet

(14) ‘Adl iledür cihānda iķlime kıuru çemen

Bī-himmet olsa ādem ŗıĖmez ŗa‘ām u ŗerbet

Laṭīfe: Zamāne dānişmendlerinden Baḳlācī ve Pertül dimekle meşhūr kimesneler bir gün Bāzārlu'yı [60] (1) bir yirde bulurlar. Söyledelüm diyüp yanına gelürler Baḳlācī eydür: Be hey Monlā Bāzārlu (2) şimdi bir yeñi delü gelmiş hīç ḥaberün var mıdur? Bāzārlu eydür: Adı ney ki Baḳlācī eydür: (3) Evvel ḥarfı bā imiş. Bāzārlu eydür: Baḳlācī imiş. Pertül eydür: Āhiri lām Bāzārlu (4) eydür: İmdi Pertül'dür

Kıṭ'a

İy da' vāyı 'aql iden mecnūnıla söyleşme

Tā itmeyesin (5) kendü mecnūnlığına işbāt

Mecnūnla söyleşmek mecnūnla olmaḳdur

'Āḳil mi olur hergiz mecnūna uyan heyhāt

(6) **Laṭīfe:** Bir dīvāne 'avratıyla oturur. Eydür: Be hey ḳarı şu bizüm ḳonşumuz Çūlhā Sindek'ün (7) adı nedür? 'Avrat eydür: Sindek diyü ṭurursun. Dīvāne eydür: Yañıldum şan'atın disem gerekidi. (8) 'Avrat eydür: Be hey er Çūlhā diyü ṭurursun. Dīvāne eydür: Yañıldum ḳanda olur demek isterdüm. (9) 'Avrat eydür: Hay yaban delüsi ḳonşum diyüyörürsün. Dīvāne gördi ki mülzem oldı (10) eydür: Be amcığın sikkügüm beni söyletmez ol(dı)ğ) dir.

Nazm

Sözi fıkır ile söyle yūri (10) derviş

Ki cānuḡ düşmeye derd ü belāya

Ḥaṭāñı i' tirāf it anı

Ki uğrarsın (11) daḡı bed-ter belāya

Laṭīfe: Bağdād'da bir dīvāne varidi. Bağdād delüsi dirlerdi. (12) Her ne deñlü virüp ṭoyursalar ri'āyet idüp ḳayursalar yine dīvāne ḳarnuḡ (13) ṭoydı mı diyene benüm ḳarnum neden ṭoysuḡ yimek mi var idi dirdi. [61] (1) Bir gün Ḥalīfe-zāde ekābir-i Bağdād'ı ziyāfet iderken dīvāne bī-tekellūf iḳerü girür. (2) Görür ki ni' metdür bī- şofranuḡ yanına gelüp

Laîfe: ‘Ulemâdan birine bir hâlet irişüp (4) dîvâne olur. Şehrün şubası ve kethudası ve kâdîsî anı göregelürler. Dîvâne eydür: Siz oturuñ (5) diyüp taşra gelür evün bir tarafına odurur. Be hey kişi neylersin dirler. Eydür: nitsem gerek (6) sizden girü bu ev a‘ vān yatağı oldu içi zulmıla tıldı hemān hayırlusı oda yakmağdur (7) şimden girü bu evden rāhat ve bereket götürüldi dir.

Şi‘r

Füssākı şağın varuñ iy yār götürme (8)

Zinhār a‘ vānıla tırma oturma

Yak mescid ise ol evi kim dār-ı fitendür

Yap dir ise ol hāne’i kim (9) emn-i vaṭandur

Laîfe: Yār-ı hağdan bir derūnı boş yalın ayak başı kabak tennüre (10) boş Işık Abdāl Ata huzūrına gelüp niyāz u meskenet taḥiyye vü taḥiyyāt ider. Eydür sulṭānum baña himmet (11) ve naẓar-ı ‘ināyet eyle dir. Abdāl Ata dağı başını kaldurup eydür: Hay şūrîde-i sālūs geçersin (12) eller etegin götürünce sen tamām kaçır kurtulursın bundan ğayrı himmet nice ola dırsın?

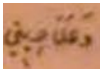
(13) Nazm

Yiyüp şıçmağdurur çün saña derviş

Cihān içre murādı şan‘at-ı kiş

İkisinün yolu (14) ālūde dağı

Murādını nefsünün bulduñ teşvîş

Laîfe: Meger bir dîvâne yalın ayak (15) ve zār u muḥtāc şehr-i Bağdād’da gezerken görse bir helvacı dükkānı zülbiyye ve lüzeniyye [63] (1) bişmeniyye ve cevziyye kâhî ve sâbūnî ve ḥalka çinî ve sükkerî börekler ve helvâdan börekler birle ārāste (2) ve gün-â-gün ve tâze ḥulviyâtla pîrāste olmış dîvāneye ihtâr eyler ve gelüp iy üstād-ı (3) kâmil âferîn pişençe ve taḥsîn şan‘atuna bâreka’llāh ni‘metüne ne nāzûk loğmalar ve ne şîrîn ta‘āmlar (4) olur. Diyüp helvâlardan bî-tekellûf yimege başlar ve gereği gibi dişler.

Kıt' a

(5) İrişse teşne-leb āb-ı fūrāta

Mecāl-i şabr olur mı anda hergiz

Visāl-i yāre vuşlat bulsa ' aşık

(6) Murāda cebr olur mı anda hergiz

Helvācı gördi ki dīvāne dükkān kenārına oturdu (7) gitmez. Zerb ü ziyān ve şīrīn beyānıla helvānūñ bir yanın götürdi. İnşāf itmez eydür: Hey dīvāne-i bī-gāne (8) yeter söyledüñ efsāne ve nice dīnārılık helvā yidüñ bahāsın vir andan şonra dañı yirsin dir. (9) Helvācınūñ sözine dīvāne bañmayup ve kendü ' āleminde ve kār deminde okur. Helvācı bildi ki (10) dīvāneye söz kār itmez ve dīvānenūñ hulkūmına helvā yitmez bir ağaç alup dīvāneye bir kaç (11) vurur. Dīvāne başın kıaldurup eydür hoş şehr-i Bağdād'sın ādeme helvāsını döge döge yidürürler. (12) Çāre nedür nidelüm ölünceye dek yiyelüm dir.

Kıt' a³²

Meger bir āşufte vü ' üryānı şehrün şıbyānı (13) şoķaķda bulup üzerine üşerler ve taşā tutup ardına düşerler. Bī-çāre görür ki (13) ne tākati var muķāvemete ve ne mecālī var muşāberete ne zāhr var ne siper nā-çār şikeste-pā vü haste-ser (14) ellerinden kaçup bir vīrāneye girür.

Meşnevī

Böyledür rüzigār-ı resm-i kādīm

Düşer ayaklara fütāde-i delīm

[64] (1) Her kişi anı pāy-māl eyler

Qaddini miñnet ile dāl eyler

Görseler bir faķīr-i çehre-ñırāş

Her yañadan ururlar taş

(2) Bu esnāda iken nā-gāh buluñlar zāhir olur ' ālemūñ yüzünü zūlmet alır. Eglenmeyüp

bir ' aẓīm tolu olur. (3) Dīvāne-i başın yarar vücūdında sağ yir kıomayup dañı bed-ter

³² Metinde kıta yazdığı halde latife anlatmış.

mecrûh ider. Dîvâne miskîn (4) zecret ü hayretten gâh ol yaña gâh bu yaña gider âhîr başın
âsumâna kıldurup eydür: İy (5) zemîn ü âsumân ve iy pâdişâh-ı kevn ü mekân gün
geldükce oğlancuğ olayduñ ola mı dir

(6) **Meşnevî**

Bu kıyâs u vehm ü taklîd ü kân

Oldı dâ'im reh-zen-i halk-ı cihân

(7) Zâhir u bâtın çokdur bî-iştibâh

Bu kıyâs ile olunmaz fark-ı râh

Nûr-ı haqqıla olursuñ (8) müstedel

Göresin haqqı 'ayân iy ehl-i dil

Laîfe: Nakl iderler ki Timur Rûm'a gelicek (9) dimişler ki sulţānum şunda bir mecnûn-
şûret ve meczûb-sîret Işık var bî-ferzend ü 'ıyâl ve hoş-ğâl ü (10) fâriğü'l-bâl Abdâl Ata dirler.
Tañrısızlık da' vâsın eyler ve havâtır u muğayyibât söyler. Mağûle keşf ü (11) kerāmât ve
havârık-ğâlât nesneler gösterür. Bilmezüz zındîk mi veyâ ehl-i tahkîk Timur eydür (12)
üzerine varup söyleyelüm her ne ise ma'lûm olur añañla 'amel idelüm dir.

Meşnevî

(13) Zebânı kişinüñ belî iy ehl-i dil

Der-i genc-i 'irfân kilidin dil

Kapu bağılsa bilinmez nedür

(14) Ki boncuğ mı vardur içinde

Bu yaña Abdâl Ata dağı dervişler Timur bizi imtiḥân belki kaşd-ı cāna (15) ve yağma-
yı ḡân u māna geliyor dir.

Beyt

Pes sözinden 'ârif anlar âdemi

Bir nazarda seyr ider biñ 'âlemi

[65] (1) Siz dağı hāna istiķbāl eyleniz her biriñüz bir hayvān dilince söylenüz ya‘nī kimiñüz merkeb (2) gibi anırur ve kimiñüz deve gibi bağırur kimiñüz çaķal mişāl olup itler gibi ürür. (3) Timur’a ķarşı varur tūru. Bunlar dağı Ata’nur emrin iderler ve şūret-i muhtelifle birle Timur’a (4) ķarşı giderler. Timur dağı görse bir bölük hayvān-şifat ‘üryān-cemā‘at her biri münkir-şūret (5) ve bir eşek şavtıla ķarşı gelür eydür: Hay bunlar ne çok tã‘ife-i nā-hā‘ifedür. Yaman ķaltaķlar (6) ve tūrfe ķalpaķlar olur dir. Eydürler: İy han-ı ‘ālem bunlar ol abdālur öz mürīdleridir dir.

(7) **Nazm**

Olur ‘ālem içre müdām iy ‘aziz behāyimden insān sözinden

Temyiz (8) ger olmazsa ol söz şavāb faziletlüdür belki senden devāb

 Timur (9) dağı ilerü varur görür dervīş-i dil-rīş boğazına dek ķuma gömölmiş ser-mest ü hayrān (10) gönli açuķ ve gözleri yumulmuş keştī-i hāksār ve lenger-i bī-girān-bād gibi bir kenārda yatur (11) Timur eydür hay abdāl-i perīşān-hāl işitdüm ki sen qahhār-ı ‘ālemsin ve perverdigār-ı benī (12) Ādemsin Ata dağı gözin açur eydür iy şāh-ı bī-rāh sen dağı rub‘-ı meskūnda şāhib- (13) kırānım dirsın şāh eydür be hey abdāl bir hālķa deñlü buķ‘anur şehriyārı olsam çok mıdur (14) Ata eydür be hey han ben dağı şunur gibi tã‘ifenür perverdigārı olsam vechi yok mıdur (15) dir. Meger Atanur ardında bir bağlu merkeb tūrurdu Timur eydür Abdāl şöyle ki ma‘rifet neyistānından *şeker yimişler da‘vāye mu‘īn ‘āşīķa nişān*

dimişler eger merd-i ma‘nī iseñ şol itdügün *itmeli hayvānı bıraķıvırdı* [66] (1) oğlandırur dir ve şıdķ-ı da‘vā ki bürhān eyle görelüm dir. Timur’un dağı ardında şöyle ki resm-i pādīşāhān (2) ve āyet-i selātin-i cihāndur bir dilber-i fettān maħbūb-ı devrāndurur dir. Ata eydür eger hanur maķşūdı (3) bürhān ise ol ardunda tūran cüvānı dört ayaklu eyleyeyem dir.

Qıta

İy da‘vā ‘aķl iden (4) kişi var

Beyhūde söz ile bozma ķadriñ

Dīvāneler ile elleşicek

İncinme

(5) **Laṭīfe:** Naḳl iderler ki Hārūnu'r-reṣīd'ün zamānında bir dīvāne taḡrılık da'vāsın eyler (6) ve gezüp ḥalāyık içinde ben ḥudā-yı 'ālemim diyü söyler. Tūtop Hārūn'ün ḥuzūrına getirürler Hārūn (7) dīvāne'i söyledüp ḥāl u ḳālin görür dīvāne'i vaḳtā ki imtiḥāna urur geḥen yıl daḡı birinüz ṣenā' at (8) idüp da'vā-yı risālet eyledi idi ḳaydın görödiler ve siyāset idüp boynın urdılar (9) dir. Dīvāne eydür iy benüm maḳbūl ḳulum eyü itmişsin rāh-ı ṣavāba gitmişsin ol kezzāba ben (10) peygamberlik virmemiş idüm dir.

Ḳıṭ' a

Ol ki fānīdür vüçūdından tamām

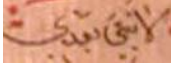
Söze geldükce lisānı ḥaḳḳ olur

(11) Līk da'vāsı vüçūd aşḡābınun

Kizb ü maḡz u bāṭıl meslegi olur

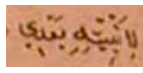
Taḡrılık da'vāsında rablik deminde

(12) Ġāyeti fehmi itmez ol aḡmaḳ olur

Laṭīfe: Bir mecnūne 'avrat peygamberlik da'vāsın ider (13) ḳāḍīya getirürler ḳāḍī eydür Muḡammed ḥaḳḳında ne dirsini? Mecnūne eydür: Ḥaḳḳ peygamberdür ḳāḍī eydür peygamber olan (14) yalan söylemez ol ḥod dimişdür mecnūne eydür ḳāḍī efendi (15) 'aceb dīvānedür naḳl itdügi ḥarīfün ma'nīsinden bī-gānedür Muḡammed didi ki

[67] (1) dimedi ki

Ḳıṭ' a

Dīvāne diyü ḡaṣmı dime her ne bilürsen

Ṣāyed seni uṣlu *söz ile eyleye ilzām*

(2) Dīvānelerün ḥod söz olur ḳor civānı

Kim 'āḳıl aḡa fīkr ile irmez niḥe eyyām

Laṭīfe: (3) Meger bir dīvāne ḳaṣṣābı uṣlansun deyü aşḡāb-ı tīmārḡāneye iledüp zencīre ḥekerler (4) tīmārḡāneci şöyle ki 'ādet ü tedbīr fenn ü ḡikmetdür her gün gelüp gider dīvānenün (5) ayaḡın ḳaldurup muḡkem let ider ve ziyāde tehdīd ve taḡfīf içün bunda (6) ne vardur uṣlanmayasın senün etün didüm didüm idüp yiyem dir. İttifāḳ (7) bir gün delü ḳaṣṣāb

zencîrini bozup dîvānenüñ birin boğazlayup (8) derisin yüzer ve bir kûşe-i kanāda düzer beşlik onlık diyüp pâre pâre (9) keser her yerin bir mîhâ aşar. Himmet idüñ yoldaşlar bu şatılacak (10) olursa biriñüz dañı boğazlayam dirken tımārñāneci gelür dîvāne dañı (11) karşı varur hay begüm himmetünde ve pâdişāh devletinde nefis etlerüm vardur (12) ki genç ve semüz ve tâze ve temîz kebāblık veya köftelik için mi gerek ne dilersün (13) diyü tımārñāneci ğağaba gelüp bre delü âdem eti yinür mi ne herze söylersin (14) dir. Dîvāne eydür her nesne yirsin ki her gün benüm gibi lâğaruñ etin yimege diş bilerüdün (15) şimdi şunuñ gibi perver et bulduñ nāzlanursın dir.

Kıt‘a

[68] (1) Ğaybet içre cihānda çok kişi var

Ğardaşınuñ etini yir pāk

Ğaybdan çünki ire (2) bir loğma

Şübhe eyler ki ol ola nā-pāk

Lañife: Bir ħarîfün bir dîvāne ve ebleh yoldaşı (3) ve ħücredaşı meger bugün bu ħarîfün nezlesi deprenür gözi zaħmet ider ħayretinden bu dîvāneye (4) eydür göz ağrısına ħiç bir ‘ ilāc bilmez misin emsem anlamaz mısın dir dîvāne eydür hemān (5) çıkarmak gerek ben iki yıl nezleden diş ağrısın çekdüm āñir çıkarmayınca ħuzūr itmedüm (6) dir.

Şi‘r

Her kaçan kim bu ten şikeste olur

‘ Aқıl yanınca bile ħasta olur

(7) Dimez ol ‘ āқil deyü dîvāne devā umar cāna

Cehd қıl kim cehdün olsa ‘ aқım

Uymayasın şu rāya (8) ki ola saқım

Lañife: Ħikāyet iderler ki bir şeyñuñ bir niçe mürîdi var idi (9) içlerinden birine Tavulcı Dede dirlerdi lâubālî-meşreb ve dîvāne-mezheb (10) şūrîde ve āşüfte idi dîvāneliğı tutduқça bir köhne tavulı varidi. (11) Eline alup kendü çalar kendü oynardı sāyir dervîşler bunun ħālinden bî-ħuzūr (12) olup her biri şeyñine yanardı.

Şi'r

‘Aqla şıgmaz cāndadur me’vā-yı ‘ışk

(13) Pür ider āfākı hū-yı hā-yı ‘ışk

Gāh nevḥa geh ten-i tenādur ‘ışk

Bir ‘aceb sevdā imiş (14) sevda-yı ‘ışk

Şeyḥ daḥı aḡa bağırdı ki hay Ṭavulcı Dede bu senün yoldaşların (15) zühd ü taḡvā ehli kişilerdür senün sevdānı bilmezler ve hayhuyını işitmezler. [69] (1) Ṭabl āvāzından kaçarlar āḡir saḡa bundan ötrü bir iş geçerler bunların içinde bu resme (2) hareket itmeden ḡāṭırların incitme ol vaḡt ki göḡlün muṡtarib ve sevdān ḡālib ola (3) dār-ı ḡalvet birle kendü demünḡe ol ne bunlar saḡa māni‘ olsunlar ne sen bunları (4) bī-ḡuzūr kılasın dir.

Beyt

Zāhide āvāz-ı ‘ūd şayḡa-i ḡavm-i şemūd

(5) ‘Āşıḡa şüret-i zübāb ve naḡme-i çeng ü rebāb

Meger şeyḡün bir şaḡrāda bir daru tarlası varidi (6) ḡara cānavardan ḡıfz itmek içün her gice bir derviş beklerdi bir gice nevbet Ṭavulcı (7) Dede’ye gelür bu daḡı fırsat ve şaḡrā ḡalvetdür diyü ṭablın boḡazına taḡup ‘azm-i (8) şaḡrā eyler. Ebyāt u eş‘ār okuyup kendü kendüye söyler ṭavlaya yakın irişecek ṭablın (9) çalmaḡa ve başın şalmaḡa başlar. Meger tarlanın bir kūşesine bir alay ḡara cānavar girmiş (10) imiş hemān ki ṭabl āvāzın işidürler ürküp kaçarlar ol burada ṭurmayup (11) kūh-ı şaḡrālar geçerler. **El-kıssa:**³³ şabāḡ Ṭavulcı Dede gelüp gider dervişlere buluşup (12) ḡidmeti tamām oldıḡın ‘arz ider. Şeyḡ eydür Ṭavulcı Dede bu gice tarlaya ḡiç cānavar (13) girdi mi Ṭavulcı Dede eydür: Belī sulṡānum burdan ki ṭablum çala çala vardum ve ırlayu (14) oynayu tarlaya yakın irdüm ḡaberüm yok tarlaya bir bölük cānavarlar girmiş hemān ki ṭablum (15) āvāzı ḡulaḡlarına girdi anlar ḡod bir bölük şüfi toḡuzlar imiş her biri bir yaḡa kaçup [70] (1) taḡıldı eger ṭuralardı ya elüme girelerdi ṭablum çomaḡıla girişürdüm yoḡ eşek (2) şudan gelince dövişürdüm ya şüfilerün ḡinin anlardan alaydum her birin inledeydüm (3) yā-hud anlara ṭablum āvāzın oḡat diḡledeydüm dir.

³³ Orijinal metinde bu ifade geçiyor lakin farklı bir kıssaya geçilmiyor. Bir önceki kıssa devam ediyor.

Nazm

‘Aşkıla hem-pençe olan şirdür
(4) ‘Işk eri ‘âlemde cihāngirdür
Şol kişi kim ‘ışk eşerin tuymadı
Âdeme şaymañ anı (5) hınzirdur

Latîfe: Ol bir dīvāne baqqāl dükkânına varur hoş ‘âdetce baqqāla selām virür. (6) Baqqāl Usta bal yağ yumurda var mıdur dir. Baqqāl dīvāne’i müşteri şanur tatlu kara (7) keçilü yağlarum nefis demirci ballarum ve taze gelmiş yumurdalarum vardur dir. (8) Dīvāne eydür ya niçün kayganalar yimezsın dir.

Kıt‘a

Hoca cem‘ eyleyüp firāvān māl
(9) Yimez içmez ‘aceb nedür fikri
Gönli tölmiş gam u kasāvetle
Unudılmış bu ni‘metün şükri

(10) **Latîfe:** Kalkandelen’de bir dīvāne varidi adına ‘Abdī H‘āce dirlerdi. Bir gün (11) maşlaḥat için bir bārgire binüp omuzına bir köhne esbāb urur. Ba‘zı eşḥāş görüp (12) hay mevlānā bu omuzundağı esbāb nedür bārgire ursaña dirler. Dīvāne eydür bāreka’llāh (13) inşāfıñuz olsun bir merkeb-i lāğara hem ben bineyim hem esbāb yükledeyüm yazuḡ degül mi dir.

Meşnevî

Reh-i ‘ışk içre ger olduñsa kāmīl
Şaḡın dīvānelerden olma ḡāfil
(15) Bularıñ kim ḡavīdür i‘tikādı
Yücedür ḡaḡḡ ḡatında ictihādı

Latîfe: [71] (1) Meger bir dīvāne-i bī-ser ü pā ve şūride-i bī-nevā ebnā-yı zamān ve iḡvān-ı devrāndan bir ḡaç (2) kimesne bir kenārda şoḡbete ve ‘işrete bile alup gider. Dīvāne yolda bir ādem necisin görüp (3) zencīrden boşanup gitmiş gibi bunları ḡor ḡaçar. Bunun

üzerine bir niçe eyyām geçer. (4) Bir gün dīvāne’i yine bir yerde bulurlar yanına gelürler. Şu bizden ne gördüğ ve hâtıruña ne getürdün (5) ki böyle itdün bizi koyup gitdün dirler. Dīvāne eydür işitmedünüz mi ol bir âdem necisi (6) baña ne didi. Eyitdiler ne didi eydürdi ki be harîf kanda gidersin deyü dīvānelikle ne müşāḥabet (7) idersin be-dürüstî ben bir laṭîf loḳma idüm bunlaruñla bir nefes hem-dem oldum bir sâ’ at vakte (8) maḥrem oldum. Beni uş bu hāle ve bu şürete ve bu şekle bu kisvete koydılar gâfil (9) didi anıñçün sizden nefret itdüm.

Şi’r

Şol refîḳ-i bed ki şerri’n-nâsdur

Nâs şanma sen anı *nişnâsdır*

(10) Şol gibi âdemi idlâl ider

Taşrası insân içi vesvâsdur

Laṭîfe: (11) Bir bî-edeb Tatar oğlanı Ḳayḡusuzuñ ḥidmetine gelür bî-edebâne kelimât idüp atayı (12) bî-ḥuzûr kıılır. Âḥir eydür sulṭānum baña bir şafâ-naẓar ve himmet-kâr itseñ şu sözlerüm (13) giçer gider. Bir pâre daḡı büyütsün dir. Ḳayḡusuz eydür oğlan bilünden gözünü (14) ba’id itmek el-ân zemîn ü âsumānuñ ve ḥālîḳ-ı ins ü cānnuñ yed-i ḳudretindendür. Eger dirseñ elümden (15) gelmez ḥidmetini ideyin bilünden aşğa gözün ne kadar virseñ büyüdeyim dir.

Meşnevî

Şular kim oldılar cezb ile abdāl

Müdām anlar olurlar mest-aḥvāl

Olur ḡāyet olaruñ vakti nāzūk

Gelür bir cüz’î söz anlara bu yük

Olaruñ teblîḡi olmışdur naẓar-gāh

Müdām anlar olurlar der-gāh

Bular âteş gibidür

[72] (1) **Laṭīfe:** Bir gün Behlūl'e eydürler ḥalīfe seni ayular ve ḳurdlar üstine şalar ve meymūnlara (2) ḳara cānavarlara serdār itdi dirler. Behlūl eydür eyle ya bu diyār benüm tīmārum ve sizler (3) cümle ra' iyyet ve ḥidmetkārūm olmışsızdır.

Nazm

Behāyim ḥaşletin terk itmeyince

Her kişi 'ālemde olmaz her giz insān

Nedür ḥayvānda 'ādet ḥordıla ḥāb

(4) Nişān-ı ādemī ' irfān u iḥsān

Laṭīfe: Bir dīvāne-i dīl-rīş ve şūrīde-ḥāl dervīş (5) yalın aç ve bir ḥabbeye muḥtāc gezerken görse ki şehriş māl-dārlarından ve 'aşruḡ şāḥib-i iḳtidārlarından (6) Ḥ'āce ' Amīd nām bir şöhret ıssı varidi. Merdüm ve müceb-i in'ām idi çıkageldi ardınca ḳulları (7) Mısrī cāmelerle ve Hindī ' imāmelerle her birinüḡ altında esb-i zerrīn ve envā' -ı tertīb (8) ve tezyin ile çün dīvāne bu dārātı görür dem-beste vü ḥayrān olur. Āḥir zebān-ı levīm dırāz idüp (9) bu vech ile kelām eyler şikāyet-güne söyler.

Meşnevi

İy nigeḥ-dārende-i 'arş-ı mecīd

(10) Ḳulların gör niçe ḥoş tutar ' Amīd

Çün kim andan kem degüldür miknetün

Nolduḡ āḥir ḳanda gitdi

(11) ger degülseḡ ehl-i imsāk u baḥīl

Ḳulların niçün senüḡ ola zelīl

(12) **Laṭīfe:** Bir dīvāne meger Sulṭān Sencer'ün dīvānına gelüp tertīb-i şāḥī (13) ve tezyīn-i sipāḥī temāşāsına meşḡul olur. Ḥayrān ḳalır Sulṭān (14) ümerāsına eydür: Dīvāneye ḥiç dınmayalum ve nesne söylemeyelüm görelüm neyler. Āḥir dīvāne ilerü gelüp [73] (1) Sulṭān'a ve ümerā vü erkāna ve aşḥāb-ı dīvāna selām virdi kimse selāmın almaz (2) ağız açup bir kişi lisāna gelmez. Dīvāne eydür: Bu maḳām-ı 'ālī ne ḥoş böyle ḥālī diyüp hemān (3) orta

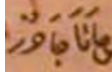
yire çömelüp çemrenüp şöyle şıçar ki gören yigrenür belki imrenür hay bre delü diyince (4)
dīvāne işin bitirüp gider hayli ider.

Nazm

Şehlerün dergehinde iy dervîş

(5) Kemer itme miyânı hîdmet için

Bunların meclisi

Varma illā temenna-yı cāh için

(6) **Laṭīfe:** Rivāyet iderler ki ‘aleyhi’r-raḥme bir kez Şeyyād Ḥamza be hey ḥ‘āce nedür senün (7) ḥālün hemîn maşḥaralıkdur kemālün dir. Faḥre’d-dīn Ḥ‘āce eydür erde hüner bir olur senün bâri (8) neḡ vardır? Şeyyād eydür benüm sözlerüm çokdur kemāle nihāyet yokdur her gice ‘ālem-i ‘anāşırdan (9) geçerem evvelki felek ser-ḥaddine dek uçaram varup evvelki felege aşığadan yukaru el (10) ururum. Ḥ‘āce eydür hîç elünge şomun gibi bir yumşak nesne dokunur mı eydür: Belî ḥ‘āce eydür (11) imdi ol elünge dokunan benüm taşaklarumdur pek tüt imdi dir.

Meşnevî

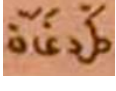
(12) Her sözün olsun dirseḡ mu‘teber

‘Ālem içre urmaḡıl bî-hūde lāf

Çünkü yokdur sende *dānişden eşer*

(13) İdemezsin ehl-i ‘ilm ile meşāf

Laṭīfe: Meger bir şūfî bāzārda gezerken bir rindānı (14) itmek için irüp elin öper arkasın yapar. Eydür Müsülmānlar dedem gerçek erdür (15) ve serverdür gelün ḥürmet kıluḡ himmetin aluḡ dir. Eli başına üşürüp *Eydür müsülmānlar bir gice yir ‘āleminde meger gördüm dedem başın kanatlar taḡınmış uçar ve gūne şahrālar geçer her ṭarafa pervāz urur sāyesinde*

[74] (1) t̤aliblere fer virür diyüp söyler. Şūfī daḥı vaḳār gösterüp erenler içinde (2) bu miḳdār çok degüldür diyüp lāf eyler. Ḥarīf daḥı şol tamām ile götürüp keremler (3) söylerken şūfinün kerāmetini naḳl eylerken eydür: Yārenler dedem bu ḥāl ile seyr iderken (4) ben daḥı gördüm ki dedem ṭam üzerine çıkmış götine bir perlü havuç (5) şoḳmış görinen yaşıl anuḡ yaprakları imiş diyince iyi gör dedeḡi (6) temāṣā gürleşüp olur. Şūfī ḥacīb olup ḥarīfe söge kıılır.

Nazm

(7) Özüḡi medḡ ider sanup zinhār

Degmenün pāresine

Aḡsuzın şaḡş eylerler

(8) Bulımaz yol ḥalāş çāresine

Laṭīfe: Ol bir şūrīde-i ‘āşıḳ (9) ve dīvāne-i şādıḳ kimseyi ma‘ şūḳı başḳa başḳa dögermiş ve nā- sezā (10) sözler söyleyüp sögermiş. Müsülmānlar maşlahat içün ortaya girüp hay (11) maḥdūm bu bī-çāre-i bī-dili ve üftāde-i āb u gili öldürür misin neylersin? (12) Başın pāre pāre ve yüzün yare yare itmişsin dirler ve elinden alup ḥalāş (13) itmek dilerler. Ol şūrīde başın ḳaldurup eydür: Hemī Müsülmānlar şu benden (14) ne dülersünüz ve kimün içün söylersünüz vüçdumuḡ re’isi ve başımuḡ mütevellisi misiz? (15) Ḳoḡ nice isterse kılsun tek ḥāṭırı dilber yirine varsun dir.

[75] (1) ḥūbu’l-ḥabīb ‘āşıḳa ṭa‘amu’z-zebīdür

İy ḥabībden irişen hep ḥabībdür

Pervāne gibi (2) per yaḳuban cān atar

Oda naşb u nişāb-ı ‘ışḳ şuḡa kim naşībdür

İy gül çü bir dikenden *ider rūz u şeb fiḡān*

(3) ‘Uşşāḳ içinde müttehim ol ‘andelībdür

Laṭīfe: Ol bir dīvāneye eydürler bu ne sırdur (4) bu ki çün ḥalāyık yirlerinden turlar kimi o yaña kimi bu yaña gider her biri bir cānibi (5) ihtiyār ider. Dīvāne eydür bunun sırrı rüşen ve ḥikmeti mübeyyendür cümle ḥalāyık (6) bu tarafa gitse zemīn devrilirdi ilticā üstine gelürdi dir.

Meşnevī

(7) İhtilāfı ümmetün raḥmetdürür

Kim nizām-ı ‘āleme ‘illetdürür

Kār u bār-ı ḥılqat ve ḥalk-ı *suver*

(8) Olmasaydı muhtelif iy bī-ḥaber

Bulmazidi kā’ināt emri qarār

Olmazidi bunca ḥikmet āşikār

(9) **Laṭīfe:** Hikāyet iderler ki bir kaç yārān-ı ḥiṣ ve ḥullān-ı hem-kīṣ bir yirde gice (10) şöḥbetin ve kış cem‘iyetin iderlerdi. İçlerinde bir şūrīde-i perīṣān-ḥāl (11) ve bir dīvāne-i pūr-kīl u kāl var idi. Erbāb-ı meclisün biri ittifāk oynamak içün (12) kalkar soyınur ortada yanan muma uci tokınur. Mumı bulmayup ol dīvāneye (13) eydürler: Gör şu senün sağ tarafında mum var alivir dirler. Dīvāne eydür ‘aceb eblehler*siz* (14) karanuda şagımı ve şolumı ne bileyim dir.

Kıṭ‘a

Şu kim qaldı cihān zulmetlerinde

(14) Ne bilsün ḥayr u şerrün sağ u solı

Hidāyet şem‘ini qanda arasun

Ki bilmez yolunun *fer‘ u uşūlün*

[76] (1) **Laṭīfe:** Bir dīvāneye ḥatun alıvirürler ve her ne qaydı varısa görüvirürler. (2) Dīvāne ḥatuna muqayyed olmayup kendü ‘āleminde ve kār deminde olur. Dīvāne bir gice (3) yaturken ḥatunun bir āşināsı gelür ḥatunı ‘ādet üzere altına alır maşlaḥat ne ise (4) görüp qor gider. Ḥatun dīvāne’i uyur zann ider bir laḥzadan dīvāne elin (5) uzadup ḥatunı kıcar benüm çok sevdüceğim qarıcuğım dir. Söz açar ḥālın şorar (6) ḥatun eydür: Şimdiye degin

sevmezdün şuhbetle ivmezdün hâtırım şormazdun (7) şimdi noldun düş mi gördün dir. Dīvāne eydür: İy hatun şimdi nice sevmeyeyin (8) ki eger sen olmasay şu gelen harîf beni düzerdi dir.

Meşnevî

(9) Şanup ‘âkıl cihân halkını iy cân

Muḥâlîf işler itme key şaşın hân

(10) Olur uyur ger ardınca uyanuḡ

Bulunur nice gizlü işe danuḡ

Laṭîfe: Bir kaç hatunlar bir dīvāne’i ḡalvet bir bâğda bulurlar. Söze çeküp yanına varurlar (11) ve dīvāneye ta‘lîm ve telkîn idüp murâdların görürler bir niçe def‘a nevbet nevbet kendülerine (12) urdururlar. Âḡir içlerinden bir kaç inşâflucaları dīvāne’i öldürün gelün ittifâḡ (13) idelüm rüsvây olmadın gidelüm dirler. Sâyirleri nesne yokdur bâğ ḡalvetdür dīvānenün (14) daḡı burnı gögermedi ve beñzi bozarmadı dirler ve bir def‘a daḡı ol işden [77] (1) ‘âkıbet burını gögerdi diyü dīvāne’i koyup giderler. Dīvāne ardlarınca çağırur ki (2) hay bolalar burnum kızarup beñzüm düzelicek yine gelür misiz dir.

Kıṭ‘a

Ḳuvā-yı nefis bulsa rûḡı maḡlûb

Şalar ḡidmetlere tākāt ḡalınca

(3) Gördi kim ‘âciz ü dermānde ḡaldı

Tevakḡuf gösterür tākāt gelince

(5) **Laṭîfe:** Bir dīvāne’i görseler bir ağacıla bir yiri oyar topraḡın cevfi ider. (6) Bir âdem kafasına koyar. Eydürler hey dīvāne-i bî-ser ü pā bu elündeki kafa kelle-i (7) insândur ḡâkidân degül yüzi topraḡıla ṡoldurup neylersin? Yoḡsa itṡâl-i (8) bâzîçe’i mi idersin? Dīvāne eydür: İy bü’l-hevesler gördüm bu kelle-i ḡuşḡun cevfi bād ile ṡolu durur derünı havâyıla memlû ben

daḡı nāfe-i misk gibi bunı ḡâk ile (9) pür eyledüm ta içindeki havālar ṡaşra gele sebük-serlik idi bir pâre (10) ḡâk ile ṡolup sâbit-ḡadem olsun.

Kıt'a

Senün getmez başuñdan *bu hevâlar*

(11) Dimâğuñ ser-te-ser hâk olmayınca

Bu ser-gerdânlığın pâyânı yokdur

(12) Vücûduñ ser-te-ser hâk olmayınca

Laîfe: Meger bir dîvâne merkebinün (13) pālânun alup otlasuñ diyü şahrâya şalar. Merkeb bir nice gün (14) muṭlaqu'l- 'inân olup gezerken gayb eyler. Dîvâne merkebün pālânın bâzâra *iledüp şatar ve yanından bir kaç akçe dahı katar. Qazan kaynadup ni' met bişirüp şeker idüp beşâşetler gösterür. Eydürler: [78]* (1) Be hey dîvâne bu îşâr-ı ni' met ve izhâr-ı beşârete sebep nedür? Dîvâne eydür: (2) Nice şükr-i firâvân ve hamd-i bî-pâyân itmeyem bir merkebüm var idi düne gün (3) yavı kılındı kendi eger ben üstinde bulunsam bile yavı kılınurdum hâlüm (4) ne olurdu ve beni kim arayup bulurdu hemân ki gitdüm uydum yitdüm (5) dir.

Kıt'a

Dîvâneye gelmez az olur gerçi cihânda

(6) Ağlamalıdur çoğumuzuñ hâline âh

Bir cübbe içün kendünj sen yavı kılursın

(7) Dün gün yürür ol yaluñ aç ğam yimez aşla

Ger merd-i Huzānuñ (8) ola bir nesnesi zâyî

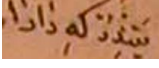
Birin şükrâne bî-ğam u pervā

(9) **Laîfe:** Ol bir şūrîde 'i gördüler giryân ve sîne-büryân bir yirde ṭurup (10) âh u enîn ider. Gâh hâlîkdan şikâyet ve gâh halka nefrîn (11) hikâyet eyler ki üç gündür yaluñ aç bir hâbbeye muhtâc tehî-şikem ve (12) pür-derd ü ğam gezerem ve büryânı görenler eydür: Be hey dîvâne şol heft gerdün-ı (13) bî-sütünü mu' allak tutan hâlîk niçün seni şöyle zâr u maḥzûn ve aç u mağbûn (14) koya mı dirler. Dîvâne eydür: Ne ' aceb söylersiz baña Hâlîk-ı ' âlemün hikmetlerin (15) ' arz eylersiz kâşki eflâke yüz yirden direk uraydı tek günde baña bir kez *toyınca ni' met vireydi dir.*

[79] (1) Kıt'a

Ne ebleh olur t̄alib-i mükteseb

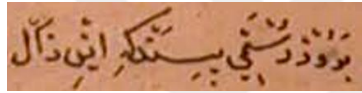
Ki rızkından ötri olur muztarib

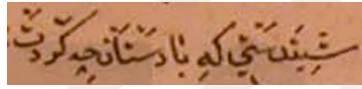
(2) vü heft āsumān

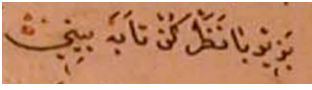
*Ve yerzūkhū min ḥaysū lā yeḥtesib*³⁴

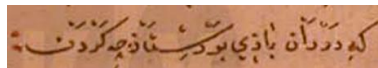
(3) **Laṭīfe:** Naql iderler ki bir gūmrāh Behlūl'ün başına bir avuç kül saçar ve külāhın (4) başından kıpar kıçar. Behlūl daḥı yüzün silerek maḳberelerden yaṇa gelerek şehrūn (5) gūristānı t̄arafına 'azm ider. Eydürler ha dīvāne külāh kıpan bu yaṇa getdi sen (6) ol yaṇa neylersin? Behlūl eydür: Her yaṇa giderse gitsūn āḥir gelecek yeri bu maḳberelerdür (7) dir.

Kıt'a

(8)

(9) Nāzm

olursa kiṣi t̄arīḳ-i havāda peyk

Çün kim ecel irişse aṇa ḥākdür maḳām

(10) Devlet anuṇ ki t̄āḥir rūḥı bu ḥākden

Pervāz kılsa gülşen-i eflāke dürr-i maḳām

(11) **Laṭīfe:** Ḥikāyet iderler ki zamān-ı sābıkda diyār-ı şarḳda bir kūh-sārda bir çeşme-i
(12) ḥoş-güvār ve bir cūybār-āşār-ı selsebīl var idi ki eger üç kiṣi ma'ıyyetle ve pāk (13)

³⁴ Kur'an, 65: 5 "Onu beklemediği yerden rızıklandırır."

i‘ tikkādıla ve huzūr-ı hülüş niyyet ile varup şu içse biri kāmīl-i fāzıl (14) ve biri dīvāne-i lā-ya‘ kıl ve biri hemān āhirine dāhīl olurdu. Pes devlet-i kaza (15) ve ni‘ met-i belā yanındadır diyü ittifākıla üç kişi ol şudan maşş ile nüş iderler. [80] (1) Biri hemān ol yirde hayāsından teslim-i cān eyler biri dağı kadr-i devlete (2) irişüp şāhib-i fażl olur biri dağı dīvāne olup şoaklara düşer. (3) ‘ Ālem dağı üstine üşer.

Naẓm

[81] (1) Ben bu yirde ġarīb ü bī-kes ve ‘ āciz ü bī-feryād res

Bi‘l-fi‘l ne şāhide kudretüm ve ne naql-i (2) şehādet getürmege tākātüm var ammā bir merkebün bir niçe maḥfi nişānı var emr idersen (3) beyān ideyim ta‘ şıdkum yanıñda ‘ ayān ola ve kalbünüz ol nişānlardan itmi’nān (4) ola. Kāḍī eydür ol nişānlar nedür dānişmend eydür: Bu merkebüm kārī-i kur‘ān ve cārī-i seb‘a-ḥ‘āndur maḳāmāt-ı edvār üzere şāhib-i elḥāndur.

Beyt

Gerçi ki ḥar āvāzı olur *anıñla aşvāt*

(5) Şor ne gelür ol işine kim oldığı evkāt

Tamām dersin ve şeyḥü‘l-kurrā öñinde yüz urmuşdur. (6) Ehl-i tecvīd ü şāhib-i temcīddür medd ü idğām ve rūmī ve işmāmı ve izhār u ihfā’ (7) ve iklāb u imlāyı ḥüb ri‘ āyet ider ve girü hüseyñiden rehāvī gösterür. (8) Āvāzına terkīb ḥaltı ider diyüp ta‘ rīfi tām eyledi. Fellāḥ işidüp eydür: Efendi (9) eger bu faḳīhün sözi dürüst ola didügi bī-kem ü kāset ola

merkebinde (10) yok da‘ vāsında şādık ve talebinde muḥakḳakdur. Pes kāḍī emr eyler bir muşḥaf getürürler (11) dānişmendün eline virür ve ḥalāyık üşüp temāşāya ṭurur. Dānişmend (12) bi’smi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm diyüp muşḥafı merkebün öñinde açar bī-çāre ḥar (13) öñinde evrāk göricek kādīmī mu‘ āmele göñlinden geçer arpa ümiziyle başın (14) aşāğa eger ve bir o ṭarafa değır görür nesne yok dilile ol varaḳı *döndürüp birin dağı açar ol evrākı bir bir şıyırıp geçer ve ‘l-ḥāşıl bu üslūbıla cümle evrākı açup görür āḥir nesne bulmayup başın yukaru kıaldurup inne enkeral-eşvātī li-şavtū ‘l-ḥamīr*³⁵ [82] (1) muḳtezāsınca ağırmaḳ ve arpa yok diyü çağırmaḳ istedi. Dānişmend elin kıaldurup (2) āmīn sulṭānum āmīn sen işüm oñar *yā Rabbe ‘l-‘ālemīn* diyü kāḍī eydür: (3) Nedür monlā ne ḥikāyetdür dānişmend eydür:

³⁵ Kur’an, 31: 19 “Çünkü seslerin en çirkinini, şüphesiz eşeklerin sesidir!”

Sultānum uşta hatmi tamām itdi (4) du‘āsin daḥı kılur diyü kâdîya dānişmendün laṭîfesi hoş gelüp eşlâş-ı (5) veşâyâdan merkeb bahâsın emr ider dānişmend daḥı kâdîya du‘âlar idüp gider.

(6) **Nazm**

Müfid olmaz saña zıkr-i ilāhî

Çü kalbün ğaflet ile ola lâhî

(7) Şu kim ‘ilmi ile ‘āmil degüldür

Mişâli işbu merkebdür kemāhî

(8) Ne hâşıl bir iki elfâz-ı ez-ber

Kılup evrâka itmekdür nigāhı

(9) **Laṭîfe:** Dirler ki kısmet-i ezelîde erzâk dört hisse dānişmend birin (10) ağız ve ikisin iki el ile alup dördüncü hisse’i sayır ‘avām üleşdi. (11) Dānişmend eydür bre cāhiller anda haqq-ı nazarum vardır.

Kıt‘a

(12) Harîşün gözlerin toprakdan artuk

Toyurmaz ‘ālemün halkı virilse

(13) Geçinür müflis ü muhtâc ü bî-çiz

Ser-â-ser ‘ālemün mâlı virilse

(14) **Laṭîfe:** Hikāyet iderler ki Işık Kāsım ki zurefâ-yı rûzigâr ve ‘ulemâ-yı diyârın (15) zübdesi geçerci. Dānâlar sözi gibi oğuz-âne güftâr ve dedeler tarîkınca âmûz-ı esrâr [83] (1) izhâr iderdi. Kelimât-ı ğarîbe ve zekâvet-i ‘acîbesine ahālî-i devrân ve mevālî-i zamân rağbet (2) ve iltifât itdiklerinden kendözine mu‘tekid ve münāsib ‘āliye ikdāmına müceddid idi. Bir gün (3) kâdî ‘asker olan Hâcî Hasan oğluna eydür sultānum şol Üsküb medresesini (4) ben du‘ācuña ihsân eyleseydün erenler cānı(i)çün ol diyârı Buḥārâ vü Semerkand (5) şahrāsına dönderirdüm. Efendi eydür: Dede Buḥārâ şahrâsın ḥod bilmem ammâ Kerbelâ (6) yazusına dönderürdün muḳarrerdür.

Beyt

Müderris olmağın her cāhil ü dūn

(7) Yıkıldı ‘ilm ü şer‘i oldu mağbūn

Meşnevî

Bahş-i ‘ilm oldu cidāl ü dessāsü’l-lāf

(8) şerh ü ta‘rif i‘tirāz u i‘tisāf

Qalb-i çerha nice olmasun düğün

(9) ‘Āmil-i şāh oldu ‘ālimler bugün

Laṭīfe: Bir gün yine müşārūn ileyh (10) Dede’nün ba‘zı zurefā yārānı bir ‘ilmī sözine pesend idüp āferīn ve hoş taḥsīn (11) okurlar. Dede Sulṭān şu sözi yazup efendilere şunmalusın dirler. (12) Dede eydür: Bunun gibi sözleri yazup şunduğum içün bu ḥāle geldüm

(13) böyle ayaklara qaldum yoḥsa alnumda yogıdı ki mü’eyyed oğlı okuyup (14) benüm cehlüm bileydi. Yazmasaydum beni daḥı sizün gibi ehl-i muḥalled diyü i‘tikād iderdi dir.

(14) **Qıṭ‘a**

Cāhil cübbe vü destār

‘Ālem içinde sikke şüret ider

[84] (1) Açmayup perde-i sükūt itsün

Yoḥsa kendüye çok mażarrat ider

(2) **Laṭīfe:** Bir gün kāḏī ‘asker olan Mü’eyyed-zādeye ekābirün ba‘zı dirler ki (3) Efendi Ḥāzretleri ḥidmetünüzden defa‘ātıla Işık Qāsım’a bir medrese iltimās itdün (4) qabūl ü maqḥūl ve ḥuşūle mevşūl olmadı. Nihāyet bu miskīn ehl-i ‘ilmün ednāsından (5) ola bizüm iltimāsumuzla ve ba‘zı müsālaḥa ile bir medresecük virilse nola Mü’eyyed oğlı (6) eydür emrünüz *‘ale’r-ra’si ve’l-‘ayn* ve işāretünüz cānuma farz-ı ‘ayndur (7) lık didüğünüz kimsenün qat‘ā ‘ilm ile nisbeti ve ma‘rifetle münāsebeti yoḥdur. Hemān (8) şol Seyyid Gāzī ışıklarınun birisidür gāyet anlar velāyet ve kerāmet (9) ve bu ‘ilm-i ma‘rifet da‘vāsın eyler.

Kıt'a

Dirîgâ ehl-i 'ilmün ekşerinden

(10) Ararsaṅ ma' rifetden bir eşer yok

Cehâlet yollarında her ne deṅlü

(11) Velî söz söyleseṅ dirler haber yok

Laṭîfe: 'Alî Paşa kulu (12) Mevlânâ 'Alî ki Edirne'de mu'teber ḥaṭîbdür bir gün İstanbul'a erkân-ı (13) devlet ve a'yân-ı millet ziyâretine getmelü olur. Işık Kâsım'a Dede Sultân (14) kapuluḳ bacaluḳ ḥidmet varısa minnetdür dir. Işık eydür: Hemân ekâbir ḳatında (15) beni anup yolda bulduḡuṅ poḫı yime. Eṭrâfdan eydürler: Be hey Dede medḥüṅ ne ziyânı var [85] (1) niçün men' idersin? Dede eydür: Siz bu 'Alî'yi bu 'Alî şanursız bilmez misiz ki bununuḡ aḡzı (2) bir mühmel ṭabaḳdur ki muḥallebî ḳoysaṅ poḫ pâresi çıkar dir.

Kıt'a

(3) Câhilün medḥi mezellet olur

Geydügi câme pür-ḳat olur

Eylemez dūna ihtiyâcın 'arz

(4) Evvelki 'âlemde ehl-i himmet olur

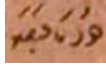
Laṭîfe: Ḥikâyet iderler ki bir dânişmendün (5) bir şüfî ḳonşusu varidi. Ğâyetde zille-bend ve müft-ḥ'âr idi her zaman ki bu 'âlim (6) bir ḥoşca ṭa'âm bişürse ortaya getüricek fi'l-hâl şüfî çıkagelürdi. (7) ḥâzır olurdu bu 'âlim her ne deṅlü ihfâ itse ṭuyardı ve bir ḡayrı yire gitseler (8) yine ardlarına düşüp isterdi bulurdu.

Beyt

Hırş ehli olan âdem ḥūṅ-veş murdâr olur

(9) Bî-ḥayâ deni-edeb bî-ḡayret ve bî-'âr olur

Ve hemân ṭa' muṅ yanına geḳüp ya naşîb diyü kendüni (10) ururdu. Dânişmend bir gün yanına geḳüp bir ṭaş ḳor ṭa'âmı ortaya getürür. Hemân (11) şüfî yine çıkagelür sofranuṅ yanına geḳüp **bâreka'llâh** yâ naşîb diyü hay diyince (12) bir yanına götürür.

Dānişmend fırsat ve bahāne gözlerken bir kelb görür taş alup (13) ya‘nī kelbi urur gibi şūfinūñ gögsine bir taş urup olur şūfī hay nedür (14) dir. Dānişmend eydür: Allāh Allāh yā naşīb köpegi ursam gerek idi saña naşīb (15) oldu.

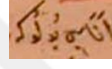
Nazm

Olsa şūfinūñ naşībī seng-i ğam olmaz ‘acīb

Çünkü ğāfildür kazādan *zikri dāyīm yā naşīb*

Bağlamışdur çeşm-i ‘ameli perde-i hırş u hased

Eydür bir loğma içün seng gibi olmuş rakīb

[86] (1) **Laṭīfe:** Zamāne hācīlarından biri Mekke-i Şerīfeye varur. Tavāf vakti olup (2) Ka‘be-i Mu‘azzamaya yüz urur. Görse sāyir hācīlar Ka‘be halkasına yapışup kimi müte‘abbid (3) ve kimi serveri āzād idüp mallarından nezr ü qurbānlar virüp (4) ve cānların nişār iderler bu dağı ilerü varup ve halka-i pāya el urup (5) eydür: Yā Rabbi sen bilürsün ne cāriyem ve ne kulum ne milküm var ne mālum (6) ammā üç talāk boş olsun ve sağluğ ile eve varursam (7) başum şadaqası kara köpegi qurbān ideyin dir.

Meşnevī

(8) Cehl ü taqliddür ‘aceb āfet

Ma‘şiyet işlerin şanur tāt

İtmeyen şerri hayrdan temyīz

(9) Ma‘şiyetden nice ider perhīz

Dāniş ile olur iderse ‘amel

Kārı bī-‘ilimdür haṭā vü halel

(10) Şanma her hācī ki hacc itdi

Çoğı çekdi belāyı lecc itdi

(11) Ne harem hīdmetini bildi tamām

Ne harām anladı geyüp ihrām

(12) Ne şafâ buldı sa‘y u merāk ile

Sa‘yini virdi yile yile yile

(13) Virmedi zerre denl  vakfa vu  f

Didi lebbeyk işitdi  avt u  ur f

(14)  tdi  urb nı  urba bulmadı yol

Cemresin atdı düşdi yire ol

(15)     yım diyü     l itdi g venc

M l  oldu veb l ve genci renc

[87] (1) **La  fe:**    ret-i Fen  r  ‘*aleyhi’r-rahmete ve’l-b  r *  hacca giderken L rend ’ye uğrar. (2) Cum‘a gün olup c m ‘a varur. Ehl-i c m ‘ monl n n   drin bilüp her biri hünerin ‘arz   lur. (3) Bir   f  z dağı cem‘ eyleyüp *ve bedet leh m  sev t h m *³⁶   yetin t kuz riv yet birle   r ‘at ider (4) ve medd n   v l n  b l nd- v  zıla r ‘ yet ider. Nam zdan f r   olıcağ Mevl n  ol   f  z  (5)     rup buyurur ki Mevl n    f  z bilmiş ol ki kel m-     da t k riv yet ve ehli yanında (6) her birine bir r ‘ yet vardur. Kimi i til f-  l   t-    b ‘il ve kimi zek t-  fe  y l (7) ba‘   olur ki anı   v  z-  b l nd ile i   r  ve r ‘   t-  erc mend ile tekr r  (8) mer  b olur ve ba‘  n n i    yla   r ‘ati ve terk-i i til f-  riv yeti ma l b olur. (9) Bu gün sen   l  y   içinde     r  ba  r  ve mer   la diyesin   dem Pey  mber‘ n           n (10) a  ld  iy b  debu ne b      r        dur bir dağı bunun gibi i   r-  hüner eyleme (11) yo sa sen bilürsün dir.

  t‘a

O  r   r‘ n  t k    i e    

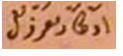
(12) Vel  bilmez olur kendüye le‘‘ n

    el  n la   nur virdi zeyn

(13) Ol el  n l   n eyler an  le    n

La  fe: Nakl iderler ki (14) bir          n          virürler. Cem ‘at      geldün diyü yanına gelüp (15) bu cum‘a bizi m        eyle senün gibi         ma‘rif t ında olur diyü

³⁶ Kur‘an, 20: 121 “Bu sebeple ayıp yerleri kendilerine göründü”

şakalına gülerler. [88] (1) Çoğı eyle şanup gerçekten söyler haṭīb daḥı bunlara ‘azar idüp eydür: Hele (2) bu cum‘a misāfirin in-şā‘allāh gelesi cum‘a okuyam ḥuṭbenün ḥaḫḫın yirine koyam dir. Şimdiye degin okıyan (3) yine himmet eylesün bu kezlige biz ri‘āyet eylesün diyü bunlar daḥı nola diyüp giderler (4) eski haṭībē ḥaber iderler. Ol daḥı eydür: Ben ve rūzigār meşgūlem (5) haṭībünüz okusun dir. Haṭībün eskisi ve yenisi cāmi‘e gelür sūnnet kılinur (6) ezān okınur eski haṭībē minbere çık diyüp yeni haṭīb döner buña bakup görür (7) eski haṭībden çāre yok çār u nā-çār minbere yürür çıkup bir müddet durur (8) görür ḥalāyık kendüye göz kulaḫ urup dururlar. Ol üftāde bulunur (9) ḥayretinden kendüyi fıkır ider. Göñli kışsa-ḥoşlık ‘ālemine gider hemān gürleyüp (10) yerinden tırur el ele urup merd ü merdān şīr-i yezdān sūlāle-i ‘abdü mennān (11) diyü bir kerre bağırur. Müsülmānlar bir ağızdan gülüşüp (12) ve her yaḡadan monlānı üşürürler.

Nazm

Ḥiṭābetdürür çün maḫām-ı rasūl

(13) Kaçan lāyık ola ana her fuzūl

Haṭīb olan ehl-i fażāyıl gerek

(14) Verā‘ ehli dānā vü ‘āmil gerek

Sözi ḥaḫ kelāmın müfessir ola

(15) Naṣīḥat idicek mü‘eşşir ola

Diriḡā olupdur zemāne gibi ‘acīb

[89] (1) Ki her cāhil ü dūn ve haṭīb

Laṭīfe: Meger dānişmend-şūret bir cāhil (2) haṭīb var idi gāḥ maḥfile geçüp ḥalka ḥāfızlanurdı ve gāḥ minbere çıkup (3) vā‘izlenür. Şayyādlar(uḡ) bir tā‘ifesi ḥānesine varur icāzet birle içeri girürler. (4) Eydürler hay ḥ‘āce bir bölük avcılaruz yirümüz şaḡrā vü kūh-sār işümüz dā‘im şayd u şikār (5) kimesneler bize dirler ki ḥayvāncuḫları gūzāfen incitmeḡ. Bu ḥuşuşda sen ne dırsın (6) dirler. Ḥ‘āce eydür ol size eyle diyenler cāhillerdür.

Hakḳ Te‘ālā kelāmından gāfillerdür. (7) Hakḳ Te‘ālā buyurur ki kullarına tenbîh için *evlā leke fe evlā şümme evlā leke* (8) *fe evlā*³⁷ ya‘ nî demek olur ki avlaḡ yine avlaḡ bunlar eydür Taḡrı (9) raḡmet eylesün bir daḡı müşkülümüz var anı daḡı ḡall idivir Taḡrı peygamber (10) kelāmında söyleyüvirir şu etlerü ḡelāl olanları avladur ḡarām olanları daḡı (11) avlayalum mı dir. H‘āce eydür dilkü ziyānkārdur anı daḡı avlasaḡuz olur (12) zīrā Qur‘ān‘da vardur ki *tilke izen kerratün ḡāsiretün*³⁸ ya‘ nî tilkü ezā idici ziyānkārdur (13) demek olur. Bunlar eydür imdi ḡ‘āce çünki bize bu fetvāyı buyurduḡ bunları (14) avlamaḡa ruḡḡat virdüḡüz gel beru şikāra bile gidelüm varalum geyükler (15) dilküler şayd idelüm. H‘āce eydür şol elümdeki muşḡafda bir kaç yaḡlışlar buldum [90] (1) ve okurken kātibün ḡaḡālarına ḡuş oldum anları neşḡ ideyim hemān sizünle (2) bile gideyim. Şayyādlar eydür H‘āce ne ola keremünḡen ol yaḡlışları bize daḡı (3) buyur zamānıla gerek olan ḡāḡırumuzda olsun dirler. H‘āce eydür bir yirde *iz nādā* (4) *Mūsā*³⁹ dimiş Mūsā nādān degüldür dānādur anıḡ adı Dānā Mūsā itmek gerek (5) ve bir daḡı ḡar-ı Mūsā vāḡı‘ olmiş ḡar Mūsā‘nuḡ degüldür ‘İsā‘nuḡdur anı daḡı ḡar-ı ‘İsā (6) itmek gerek ve bu niçe yirlerde daḡı şaffan şaffan dekkān dekkān yazılmış (7) anlaruḡ daḡı birin gidermek gerek *e‘üzü bi’llāḡ en eküne mine’l- cāḡilīn*⁴⁰

(8) Meşnevi

Çü bilmez ḡadd ü resm ü dīni cūḡḡāl

Mezemmetdür ne kim ta‘ rīf iderler

(9) Bularuḡ ‘ilmi cehl ü ḡā‘ati şirk

Cehāletden neler te’līf iderler

(10) Şanurlar ehl-i faḡla ‘izzet itdün

Ne bilsünler ki yüz taḡḡīḡ iderler

(11) Eline düşicek şuhuf-ı ilāḡı

Şalāḡın zu‘m idüp taşḡīf iderler

(12) ḡurūfidür bular ḡarfinde ekşer

³⁷ Kur‘an, 75: 35 “Bu azap sana layıktır, layık! Evet layıktır, sana, layık”

³⁸ Kur‘an, 79: 12 “Çürümüş kemik haline geldikten sonra mı biz eski durumumuza getirilecekmiz!”

³⁹ Kur‘an, 26: 10 “ Hani Musa’ya seslenmişti.”

⁴⁰ Kur‘an, 2: 67 “Cahillerden olmaktan Allah’a sığınırım.”

Ki Kur'an harfini tahriş iderler

(13) **Lañife:** Bir kaç yolcđ meger bir kőye uğrar gőrőrler kőy ħalkđ ħāzır kimi ābdest (14) ve kimi namāza mőbāřir olup őyle namāzına cem' olmışlar. Yolcılar dağı időp (15) bile cemā' at olurlar. Sőnneti edā időp ŧurup mő'ezzin kāmets ider imāma uyarlar. [91] (1) Fātiħa'ı cehr ile oğuyup sőre kőřar başlar ki *keyfe fe'ale rabbūke*⁴¹ andan namāzı őç (2) rek' at kılur. Teřehhődde řol ayağın seccādeden şaşra kőr evvel řaęđ kőyup řol (3) şarafına selām virőr hemān elin kaldırup du'āya yőrőr. Bu mőřāfirler eydőr be hey imām (4) ħ'āce bu nice namāzdur ki kılduğ farzında cehr ile oğuyasın *elem tera*⁴² 'ibādetin kőyasın (5) dőrt rek' atı őç kılasın ve řol ayağuğ seccādeden şaşra kőyup evvel şoluğa (6) selām viresin imām eydőr: Bildőm ki mőřāfirler tiz cehr ile oğudum ki benőm tecvidőmi (7) gőresiz ve ħősn-i şavtumı diğleyesiz. *elem tera* 'ibāretin kődum bir zamān ev őjinde (8) tere'i ekmiş időm vāfir yiyőp andan ħayli elim çekmiş időm ol vaķitden berő tere'i gőricek (9) gőzőm yokdur adın aęa sőzőm gelmez ve dağı ābdest alurken řu yitmeyőp sol (10) ayağum yumadum idi anığ ięőn seccādeden şaşra kődum ve őç rek' at kıldum (11) sizleri eęlenmesőn deyő řoę sőnneti dağı kődum ve şoluma selām virdőm namāz kılurken (12) şarşusuna baķardum şolumda olduğuğuzı gőrdőm sizleri ri' āyet időp (13) şoluma selām virdőm didi.

Naşm

'İlmdőrőr nőr-ı řafā cehl nedőr şulmet ő ħam

(14) Eyle ol şulmeti bir ħőrıla ifnā vő 'adem

İy dil aħvāl budur řőn şağa kıldıkça namāz

(15) Kimsenőę sehv ő ħařāsına baķup itme tehem

Lañife: Bir imām cemā' atıyle ceng eyler. [92] (1) Birbirine herze ve heřyān söyler imām eydőr be hey cāhiller şu sizőę ħod imāmuęuzın (2) bilőrsiz her vaķit baęa uyarsız namāz kılursız lāyık mıdur ki baęa böyle söylersiz (3) ve şirret ħiddet eyleyesiz. Cemā' at eydőr: Hay yaban sālő evvel bize sen imām olalı (4) mescide ābdestsiz gelőrőz umarsın ola ki řaęa uyup dőrőst namāz kıluruz. (5) İmām eydőr baķ baķ bu cāhillerőę yőzine gözine kelāmına sözine bre ben size imām (6) olalı imāmetőęuzi dāyim cenābetle idem dir.

⁴¹ Kur'an, 105: 1 "Rabbinin (fil sahiplerine) ne yaptığını göremedin mi?"

⁴² Kur'an, 105: 1 " Göremedin mi?"

Nazm

İy muşallî dā'ima efkār-ı dünyādan şaķın

(7) Rūḥuṅ iḥūn her cenābet bir cenābetdür şaķın

Yüz ṭahāret bulsa dil bir fikr-i 'abeş

(8) Pāk ibtāl iḥūn bir ḥadeş pesenddür hemîn

Laṭīfe: Bir imāmuṅ evi mescidden (9) ıraķ imiş. Cemā'at eydür ḥ'āce menzilūṅ ba'iddür

her vaķt size gelmek elem şediddür (10) yatsu namāzın idūṅ gelmeṅ bir gūne eyidür
 iderüz dirler. İmām eydür Taṅrı (11) raḥmet eylesün cemā'at benüm yok mı ben
daḥı size şabāḥ namāzın baḡışladum dir.

(12) **Nazm**

Ne eyler hîç görir misin 'avāmı

Mü'ezzin ya cemā'at ya imāmı

(13) Hevāsın dir bir laḥza nefsūṅ

İderler naķş her emr-i tamāmı

(14) **Laṭīfe:** Rivāyet iderler ki Monlā Ḥüsrev 'aleyhi'r-raḥmeti Rüm'dan ḥacca müteveccih olıcaķ (15) Karamanî Ḥayre'd-dîn nām bir ehl-i müste'idi varımış üstādını kurbāna dek gönderür gider [93] (1) evlāddan vedā' idüp kendünūṅ maḥallesı olduḡı kıryeye 'azm ider kırye ḥalkı (2) Ḥayre'd-dîn Faķih geldi diyü cem' olurlar ṭa'āmların getürüp Ḥızır Faķih kişıye gelürler (3) meger köy imāmı Ḥızır Faķih oḡlanıṅa Qur'an okıdup ba'zı lügatler daḥı ezber itmiş (4) idi. Mevlānā Ḥayre'd-dîn daḥı imāmı ri'āyet idüp üstādumsın deyü üstin

(5) alur meger ol ḥalk söyleşüp eydür: 'Aceb bizüm imām mı kıatı faķihdür yoḡsa Faķih artuķ mı (6) ola dirler bu söz imāmuṅ kıulaḡına irişüp be Ḥızır Faķih şoden ne lügatdür deyü Mevlānā (7) daḥı gülererek olmaķ deyü evvelā Ḥ'āce İmām eydür ḥayır bilmedūṅ şoden olmaķdur dir. (8) İnanmazsaṅ uşta kitābın getür Mevlānā eydür ḥ'āce şoden olmaķdur nihāyet

kitābuḡda (9) ḡalmıř yaḡlıř yazılmış imām eydür bu ne sözdür kitāb yaḡlıř mı olur
diyüp (10) ḡalk üşer ḡulüvv iderler. Ol andan bu bundan kitāba yaḡlıř didi (11) diyü
incinüp tırup gider. Mevlānā Ḥayre'd-dīn'ün vālidesi eydür: Oḡul seni böyle (12) ḡörmekden
ölmek yeg idi ve bunda tırup köyün řıḡırın ḡütmek yeg idi ki imāma cevāb (13) virmedün
deyü melül olur.

Kıt'a

Ḳaplamıřdur 'ālemi şol resme cehl

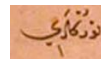
Ha ḡaṡā dirler (14) çü bir söz diye ehl

Ma'rifet cühhāl içinde ḡübdur

Yār ehl olıcaḡ olur kār sehl

(15) Ḥāřřa kim 'āmuḡ iy 'azīz

Bir nefes itmez cevāb itmege sehl

[94] (1) **Laṡīfe:** Ḳaramanlu mü'ezzin ki merḡūm Maḡmūd Pāřā'nun ḡoř-nefes olmaḡın
mü'ezzinini (2) olmuşıdı ve āsitāne-i sa'ādet-i āřiyānesinde ḡudret ve ḡürmet bulmuşıdı (3)
ammā ziyāde 'ālimlerden idi ittifāḡ bunun hem-şehirlülerinden ba'zı ehl-i 'ilim şıla itmelü
(4) ve yirlerine getmelü olurlar. Getürüp kitāblarını bunda emānet ḡorlar. Bu daḡı kendünün
ḡücre-i (5) ḡāřında ol kitābları biri biri üzerine yıḡup ri'āyet eyler varaḡ dericelerde (6) zīnet
eyler. Bir ḡün mezkūr mü'ezzinün yirlerinden ba'zı hem-ḡaryeleri (7) gelüp toḡru
mü'ezzin ḡ'ācenün ḡānesine ḡonup müsāfir olurlar ki ḡ'āceye cübbe vü (8) destār ḡulām u
ḡidmetkār bir mu'teber ādem olmuş ve ḡānesi esbāb u kitāb ile tölmuş. (9) Biri eydür hay
efendi bize şol kitāblardan söyleyüvirseḡ ve bir laḡza kerem idüp ḡöḡlümüz (10)
egletiverdirseḡ biri daḡı diyüp şunup eline bir kitāb alup eydür yārenler bu bir ḡarīb (11)
kitābdur ḡırḡ faşl yigirmi dörd bābdur adına ferişte lüḡati dirler ferişteler dilidür (12) size bir
yirinden okuyuvireyim diyüp bir ḡikāyetin söyleyem diyüp tersine aḡar (13) ya'nī bunlara
okımıř geḡer eydür Allāḡ Allāḡ Mūsā Peyḡamber āyeti ve Fir'avn (14) ḡikāyeti geldi dir ḡāk
řol vaḡıt ki Ḥaḡḡ Te'ālā Mūsā Peyḡambere (15) eydür var Fir'avnıla ceng eyle Mūsā eydür
Yā Rabb ben tenḡāyam anuḡ ādemi ḡoḡ [95] (1) nice cenk ideyim Ḥaḡḡ Te'ālā eydür Yā

Mūsā havf eyleme ne kadar leşkeri çoğışa (2) mādām ki ben şağam hergiz andan elem yokdur dir.

Meşnevi

Ne bilsün ma‘ rifet hālını cühhāl

(3) Baqarlar sebk ü diş ü libāsa

Şanurlar hil‘ at aşhābın melā’ik

Dimezler kelb erbāb-ı pelāsa

(4) Bularuñ ekşeridür naqş u dīvār

Ki beñzer reng ü şüret birle nāsa

Laṭīfe: (5) Bir mescidüñ civārında bir Ermeni qarısı olurdı her bār ki mü’ezzīn ezān okusa (6) şuncuq boncuq getürürdi ri‘ āyet kılup hıdmetler eylerdi. Mü’ezzīn dağı ol qarı’ı (7) haylī ri‘ āyet idüp ba‘ zı Müsülmāndan qatında mu‘ azzez idi.

Naẓm

İy esīr-i ma‘ de *dünyā-şikem*

(8) Bu belā olmaz saña ‘ ālemde kim

Dir iseñ düde-i pīç ü tāb

Virşün hergiz *saña derd ü elem*

(9) Tūt boğazın çek qanā‘ at bendine

Varma maqşūdı öñince bir qadem

Çü fenā bezminde *‘işret ehlini*

(10) İnleden nāyı güldürür dem-be-dem

Āhīrū’l-emr cemā‘ at buña vāqıf olur. Qarıyı bir gün (11) bir yirde bulurlar be hey bacı şu mü’ezzīn ne hoş seversin gelüp hıdmet eylersin (12) bundan gayrı mü’ezzīne itemez idün yoğsa bunuñ ezānına olup imāna mı gelmek dilersin (13) dirler. Qarı eydür iy Müsülmānlar sizden ne gizleyeyim bundan evvelki mü’ezzīn her kaçan (14) ezān okurdu oğlum anı işidüp baña eydürdi ana şu Müsülmānlaruñ ne güzel (15) tırrası var ne gökçek

‘âdetleri var deyü beyân eylerdi. Anuñ hâlinen kôrhardım *Müsülmân ola diyü ezân okundukça anı ardıya çekerdüm işitmesün diyü katı katı söyledüm bu mü ’ezzin Tañrı rahmet eylesün gelelden berü rāhat oldum* [96] (1) Bu banladukça oğlum kulağın dutup dir ki ‘aceb bu Müsülmânlar bu eşegi neye (2) ağırdırlar ve çağırdırlar dir.

Kıt‘a

Āvāze-i hoş kalbe şafā rūha gıdādur

(3) Ger seyr-i makāmāt ideler itmeye iy yār

İllā ki ‘Arab mağribinüñ şūret-i kerhi

(4) Dünyāda ider dinleyen cāmıla bızār

Hulkum-ı bed-hançere-i zıştiden ilhāf

Ger bang-i namāz ola ider cāmı dil-fiğār

Laṭīfe: Ol bir sūhte eyyām-ı şebābda (5) şıla kaydın idüp evlerine gelür ve bir zamān olur bir gün atası eydür oğul sen şārda (6) hāmmām öğrenüp durursın gel fülān yirde bir ılıca vardur gidelüm birbirimüzi kaşıyup (7) gögdemüzi rāhat idelüm dir.

Nazm

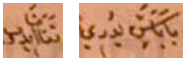
Dil hāliline şor nedür hāmmām

Āteş içinde tāze (8) gülşendür

Kalbe tasrīh u çeşm-i cāna çāre

Rāhat-i sīne şafvet-i tendür

(9) sūhte dahı hoş diyüp ılıca yarağın görür. Yunmışça ton ve gönlek getirürler. (10)

Sūhte tebevül uşda vardum diyü şıgır tamına girür. itmege (11) otururken bu cānda bir merkeb şıpacuğı kulacukların toğrudup turur sūhte ta‘mla (12) yanına gelüp görür kancık hemān ardına tolanur şıpa durmaz rāhatlık virmez (13) bu kez bir örme

bulup başın ve ayağın bağlar hālvet tām hāzır beniyet hāmmām diyüp (14) nefsi şeytān bir dem ile şıpadan murādın görür.

Nazm

[97] (1) Nefs elinden yakayı kurtarmak

Degme bir pehlivānuñ işi degül

gözleri bu kelb-i

(2) Düzer erkek toñuzı dişî degül

Sūhte işin bitirdükden şonra ‘acele ile kor gider. (3) Şıpanuñ başı ayağı bağılu kalur birazdan sūhtenüñ anası buzağı bağlamağa (4) öküz tamına girür görse şıpanuñ ayakları bağılu ve kıyruğı toş toğru ve dağı gevşeyüp (5) turur. Bilür ki oğlanuñ işidür birazdan sūhte babasıyla ılıcadan gelür (6) hātırına düşer ki vah şıpanuñ başın ayağın çekmedüm ‘aceb kimse

gördi mi diyü fikre varur. (7)

içerü varup girüp sūhte kapuda kalur giricek fiğān idüp

eydür kanı (8) oğlan? Eydür ne bileyim ardumca gelürdi karı eydür yüzi kara bizden gideli (9) üstād-ı kār olmuş diyü şokranur koca eydür hey karı nolduñ karı eydür (10) nolduğum bilmek isterseñ var öküz tamına gir ben saña oğlanı urduram (11) sen eydürsin ko okusun bir fakīh olsun var gör ne gökçek okımış büyük (12) eşek şıpasınıñ başın ayağın ne taşñif birle toķımış ol zavallu dağı (13) dutup götürdür dir sūhte bunu kapudan diñler vah diyüp hacletden (14) kararı kalmar içerü girmege esbābın dağı almaz oradan ayak götürüp şahñ-ı şemāniye (15) kandasın diyü ‘azm ider.

Mesnevî

Ādemī bī-fikr ü bī-re’y olmasun

‘Ālem içre kimse rüsvāy olmasun

[98] (1) Mevt yegdür kişi rüsvāy olmadan

Bir ölüm yekī günde biñ kez ölmeden

(2) **El-kışsa:**⁴³ Bu kaziyye üzere çok rüzigār geçer zamānıla sūhte müste‘id olur. (3) Mevālī hıdmetine irişüp mülāzemet maḥalline gelür. Baba ve ana dağı muttaşıl mektüb

⁴³ Metnin aslında “El-kışsa” yazılı ancak mesneviden önceki latife devam etmektedir.

gönderüp (4) izhâr-ı hasret ve ‘arz-ı ve kürbet eylerler. Vâlideyn haqqın unudup bizden (5) külliye ferâgat itdün mi deyü çok söz söylerler.

Kıt‘a

Cihân içre odur hayru’l-veled kim

(6) Ri‘ âyet ide haqq-ı vâlideyn

Hukûkı anların üstünde çokdur

Müsölmânsın koma boynunda (7) dîni

Şu kim cândan saña dir kurretü’l-‘ayn

Sen anın hizmetin bil farz-ı ‘ayn

(8) Dânişmend fikr ider ki bir iş idi oldu bunca rûzigârdan berü gâlib (9) unutuldu. Hasret kıyâmete kalup boynumda vebâl kalmasun deyü vaz‘ u vakârıla (10) cübbe vü destârıla hediye vü şumârıla şılasına gelür. Peder mâder ü h‘âher u (11) şevher sâyir h‘îş ü akrabâ bigâne vü âşinâ kim varisa mülâkî olur. Aşşam (12) olıcağ ‘azîm cem‘ iyyet olur garîb ziyâfet

kıydın görürler u kabîle (13) bir yire gelürler. Yimek yinüp şükür denür meger dânişmendün bir yegencügi zuhûra gelmişdi (14) üç dört yaşına girüp ulalmışdı işidür ki senün uş tayın gelür şıpa siken (15) tayu mı söylerdi ma‘ şümüñ kulağında kalmışdı. Ol hinde tayusunun önüne [99] (1) oturup gâh destmâlin gâh elin götürüp oynarken dânişmend dağı bunu

(2) oğşayup eydür sevdüğüm beni bilür misin yegencük dağı çeyneyürek (3) eydür ya bilmez miyem şıpa siken tayım degil misün dir. Dânişmend lâ-ya‘ kıl olur (4) anası oğlanı elünden süriyüp taşra getürür halâyık güze dek gülüşirler. (5) Dânişmend dağı şaşup şermende olur.

Kıt‘a

Dehen-i halka düşmesün kimse

(6) Söylenür dilde tâ kıyâmete dek

Biñ hüner içre olsa bir ‘aybuñ

Zıkr olunur ilde *tā kıyāmete dek*

(7) **Laṭīfe**: Naḳl iderler ki zamān-ı evā'ilde bir ṭabīb var idi. Kendü zu' munca Buḳraṭ-ı (8) dehr ve Soḳraṭ-ı şehir geçerdı. Ḳānūn-ı Şifāda Ebū ' Alī Sīnā'dur (9) bilürdi ve eṭibbā içinde kendüyi İbn-i Zekerıyyā bilürdi *li-küllü zamān* devlete (10) ve ricāl muḳtezāsınca bir pāşānuñ marazına ' ilāc kılurdı. (11) İttifāḳ bir gün berāy-ı şāhiden ḥil' at-i fāḥir ve ni' met-i vāfir naḳd-i bī-şumār (12) bir esb-i rehvārıla evine gelür. Ṭabībün oğlı ḥil' ati ve ni' meti görür ha baba ne (13) ḥikāyetdür senden makbul-i ḥazret ne ḥālet zāhir oldı ki bu ḳadar ḥürmet (14) ve esbāb-ı miknet ḥāşıl itdün. Ṭabīb eydür oğul senden ne ketm ideyim (15) firāset ile bir iş

itdüm döndüm pāşānuñ ḥücre-i ḥāş ocagında *bādem ḳabuğı gördüm çünkü* *baḳup nabzına el urdum hay devletlü pādişāh bādem yemişsin ol ḥod baṭı'ü'l-hazmdur* [100] (1) mizācuñ taḡayyur virmişsin didüm vāḳı' a muvāfiḳ ve firāsetüm nefis-i emre muṭābıḳ düşdi (2) pādişāh ol emr-i ḥuzā ḳatuma ḥaml idüp bu iḥsānları itdi dir.

(3) **Beyt**

Düşer bâziçe ile tıfl-ı nā-dān

Nişān urup ider merdāne ḥanda

(4) Ṭabīb piçe eydür *bi-ḥamdi'llāh bārī yārī*

Ḳılup firāset maḥallinde vāḳı' olmış

(5) Min-ba'd pādişāhuñ ' ayn-ı ' ināyetiyle her laḫza melḥūz ve ḥüsn ü ri' āyetiyle (6) maḥfūz düşüp her sözün maḳbūl ve her işün ma' ḳūl olısardur.

Beyt

(7) Adıla işlenür her iş cihānda

Nām u nīk ḳazan bu yolda derviş

İmdi tedbīr-i şavāb verā-yı ulu'l-el-bāb oldur ki şimden girü kendün (8) ağır tutup ḥıffet itmeyesin degme ekābir ḥidmetine gitmeyesin belki yarın pāşānuñ (9) ḥidmetine ben gideyim senün ṭarafuñdan bir niçe ' özürler ideyim keşret-i müşāhede (10) ḳillet-i ḥürmete sebebdür ve ziyāde mülāzimet bī-fāyide ādeme baḳdurur dir.

(11) **Nazm**

' Ālemde ḳişi gerçi ki bī-pişe gerekmez

Ammā dün ü gün rızķ için (12) endişe gerekmez

Esbābıla merbūṭ iden er zātı muḳarrer

Virür sebebin (13) işe gerekmez

El- kıṣṣa⁴⁴: Ṭabīb oğlanuñ sözün ḳabul ider. Yarındası (14) ḥizmet-i pādīṣāha oğlan gider (15) pes gelüp [101] (1) pāy-ı taḥta baş ḳor ṭaḥiyyet-i pādīṣāhī oḳur ilerü varup pādīṣāhuñ (2) nabzına el urur ḳārüresin görür. Eydür hay Sulṭānum ḡalīṣ ekl itmişsiz (3) ḥimār etin yemişsiz mizācī bozmışsiz dir. Pādīṣāh oğlanuñ sözine (4) ḡaḍab idüp bu sefīḥ ü nā-dān ve herze-güy oğlana söyler ḥimār etin ādem mi yir? (5) Bunuñ gibi sözi ‘āḳıl olan mı dir diyüp ḥācibler döge döge oğlanı ṭaşra (6) getürürler.

Beyt

Gerçi ‘ālemde ḳoḳdurur cāhil

Cehlīni bilmekdürür müṣḳil

(7) Oğlan mehmūm ve maḡmūm atasına gelür ve ḳehresin ḡam u ḡussādan alır. Ṭabīb (8) ḥaber şorar oğlan eydür ne sorarsın pādīṣāhuñ sarāyı yanında (9) gördüm bir eşek ölüsün mezbūḥ süriyüp alup giderler kendözümü firāsete (10) urup varısa bunı pādīṣāh için boḡazlamışlardır ārzü itmiş deyü (11) ḳünkü pādīṣāhuñ nabzın gördüm firāsetüm üzerine didüm ki ḥimār eti (12) yemişsin pādīṣāh ḡaḍaba gelüp beni redd itdi dir.

(13) **Meṣnevī**

Cāhilüñ uymaḡıl firāsetine

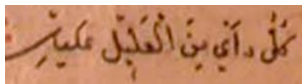
Hep ḡalaṭdur ki ne ḥacletine

Birisi gelse ittifāḳıla rāst

(14) Vardur bil içinde kem ü kāst

Cehl olur beyān

(15)

⁴⁴ Metnin aslında “El-ḳıṣṣa” yazılı ancak mesneviden önceki latife devam etmektedir.

Lik her yirde ‘ādet itse kıyās

Nūr-ı haqqıla urur *anda esās*

Her ne dirse olur nefis ü melîh

Küllü emri mine’l melîh melîh

[102] (1) **Latîfe:** Meger zamâne tabîblerinün ve rûzigâr hekimlerinin birisi bir hâcet-i (2) ‘ illete müstehâb virür çün dârü te’sîr ider. Yüz elli kerre icâbet itdürür herîfün cânına (3) sirâyet ider. Tabîbe haber iderler tabîb gelince marîz gider tabîb dahı gelüp görüp (4) eydür iy dirîğ eger olmasa iki yüz elli kerre iderdi cümle ‘ illet giderdi dir.

Nazm

(5) Câhil tabîbe ol kim eyler özini teslîm

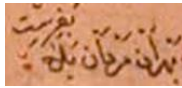
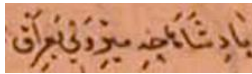
Oldı dil-şikeste irgürdi gördi cânına bîm

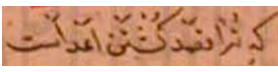
(6) Bilmezlig ile virdi nâzûk mizâca tağyîr

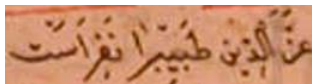
Çıkdı elinden âhîr-i ‘ ömr naqdi hem sîm

(7) **Latîfe:** Hikâyet iderler ki evvel zamândaki Pîr Budağ Beg leşker çeküp ‘ Irâk’a ‘ azm itmek (8) istedi. ‘ İzze’ d-dîn ki dehrün ol zamân tabîb-i mâhiriydi ve Tûsî Pâdişâhuñ (9) maqbûl şâ‘ iriydi ortaları eyü degüldi. Tûsî ile ol inşâda münâsebet (10) düşüp pâdişâhuñ yanına tevâzu‘ serin koyup ve bu kıt‘ a-i bedîhe (11) huzûr-ı şehriyârda okudı.

Kıt‘ a

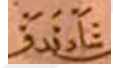
(12)

Beyt

(13) Her kîşîye şerbet içürdi tabîb- i şehîr

Derd ü elem ol demde anuñ itdi (14) işin zehr

Laîfe: Hikâyet iderler ki bir câhil tabîb ma'cûnın şatmağ içün (15) Tahta Kâl'a'ya gelüp bisâtın yayup eline bir kitâb alup gâh nücûm-ı hikmetden (103) (1) ve gâh hikmetden söyler. Dürlü dürlü lâklar eyler. Şehrün rindlerinden bir harîf ilerü gelüp (2) eydür: İy üstâd-ı kâmil ve'y hakîm-i fâzıl benüm bunca rûzigârdur ki bir 'aceb zahmetüm (3) ve bir tarafa 'illetüm var her kime disem gülüp masûharaya alurlar ve 'ilâcında 'âciz ü hayrân (4) kalurlar. Tabîb eydür: Hüdâdan gelen maraza gülmek olmaz ve ne derddür ol ki aña kâmiller dermân (5) bulmaz söyle zahmetüm görelüm Müsülmânlar işitsün bir şerbet virelüm üç güne (6) kalmasun getsün diyü. Harîf eydür marazum bu ki ne ağzum ve ne dişüm zahmet ider (7) ammâ tükürük egri gider tabîb eydür 'aceb maraz hiç görüp işitdügümüz yok hele yatur görelüm (8) diyince harîf tabîbün bî-münâsib raṭb u yâbis sözlerine kaḫıyup intikâm kaşd idüp (9) gelmişdür fırsat bulup kıgırup ağzı tolu balgamı tabîbün şüretine tükürür. (10) Hekîmün yüzi belürsüz olur hekîm eydür be hey câhil neylersin harîf eydür neyleyim ki (11) ne söylersin saña direm egri tükürürem uşda gördüğ dermân var mı dir.

(12) **Nazm**

Nice aḫ var uḫuvvetden urur dem

Zehî olur çerâğı 'işüne yûf

(13) Anuñ gibi aḫuñ yüzine tozı

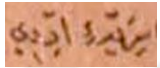
Ki bundan yek cihânda itmez âḫ tûf

(14) **Laîfe:** Naḫl iderler ki bir hengâme-gîr tabîbi Bursa'da câmi'-i kebîr önünde ma'cûnın (15) medḫ eylerken ve aña münâsib terğîb hikâyeler söylerken harîfün biri taşından *ma'cûna urur içine deve kay'ı taldurur bir zamân tabîb hikâyelerin tamâm kıılır ma'cûn taşın*

eline alur uş ol ma'cûn şehr yâr ve yâdigâr *diyar be-terkîb-i loḫmânı te'lif* [104]

(1) yetmiş iki dürlü derde devâ ve ecelden gayrı rence şifâ diyüp taşuñ tabağın götürür (2)

görse taş deve kay'ıyıla ṭolmuş ögdügi terkîb ters ü tezek olmuş. Oturan (3) şâkirdinün yüzine bir kaç tabanca urup ve niçün didüğüm itmezsin diyü dutup (4) eydür Yâ Müslimîn bu cevher-i Şâlih Peyğamberün devesi kay'ıdır ki cennet otlarından (5) ḫâşıl olup selsebîl

şuyından içmişdür haşıyyeti bî-şumârdur ki bu gevher-i (6) meknûn Dānyāl Nebî
mühriyle şanduk içinde maḥzûn idi Mısr anı bulup (7) sonra ‘ Amālîka mālîk olmuşıdı.
Eflâtûn Kaḥḥāl zamānı olunca buña kimse (8) el urmadı vaḳtā ki İskender bin Filūḳos Türk
ve Türk Tatar diyârında (9) ejderhâ ceng itdügi vaḳt ejderûṅ bir seminden ve buḥâr
deminden gözlerinüṅ nûrı gitdi feylesofân-ı Rûm ve ḥükemâ-yı Yûnân anuṅ ‘ ilâcında ‘ âciz
kaldılar (10) âḥîr Hızır İskender’e bu cevherüṅ menâfî‘ in diyüp ḥikmetlerin beyân eyledi.
(11) İskender daḥı Eflâtûn Kaḥḥālî yanına alup Danyāl şandukı getürüp Hızır’uṅ ḥikâyetin
(12) didi. Andan Eflâtûn biraz tütüyâya ḳatup İskender’üṅ gözine çekdi fi’l-ḥāl (13) ol
maraḫlar def‘ olup bi’l-küllîyye gitdi çünki devlet aḡa Nüşîrevân (14) oldu
Büzürceḡ ḥekîm ol cihetden bir pâre tâze süd ile Nüşîrevân’a içirdi [105] (1) ḥalâş oldu tâ
kim ḥulefâ-yı râşîdîn nevbeti irdi. Me’mûn ḥalîfe vâḳî‘ oldu. (2) İbn-i Zekerîyyâ ol
cevherden bir pâre şuyı birle burnına ṭamzırdı fi’l-ḥāl (3) Me’mûn aḡsurup ḥalâş buldı
ve’l-ḥâşıl bu zamānda ḥükemâ-yı dehr-i ‘ aṣr kerrâtla (4) tecrübe ḳılmışlardur ve menfa‘ atlerin
müṣâhede eyleyüp bilmişlerdür dir.

Beyt

(5) Ne dârû ‘ âlemüṅ âb u ḥayâtı

Degül emrâż def‘ eyler memât

(6) Ol cevherle iki ‘ ilâc eyledüm ve furşatla bir miḳdârın kendü cānumçün şaḳladum.
(7) Her ma‘ cûn ki düzüp Müsülmānlara şatardum ol cevherden bir aḳçe aḡır (8) ḳatardum.
Bir gice mizâcumdan kâhillîḳ olup bu ḥarām-zâdeye ḳat didüm bu ḥod (9) götürür uş naşîbdür
yetişdi didi. Ḥalâyîḳ bu ḥikâyeti dîṅleyüp (10) hengâme-gîrûṅ başına üşerler birbirinüṅ üstüne
üşerler. olursaṅ el (11) şundan bize dirdiler ol daḥı biṅ mişliyle dirhemîn dînâra
şatar devlet (12) el virüp iki ayaḡı gence batar.

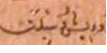
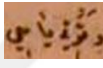
Naẓm

Biṅ gerçek ehl-i hünerüṅ bir pula geçmez

(13) Cühhāla deli kızbini dīnāra şatarlar

Yidürmek için ‘āmiye ma‘cūn diyü zehrine

Buldukları poḥı (14) ögüdüp poḥa kıatarlar

Laṭīfe: Bursa şehrinde bir nāmdār şāhib-i iktidār Çelebi Dervīş nām bir cerrāḥ (15) var idi nefīs cübbe vü destār vaḳārıla yürürdi kendüyi *İbn-i Bayṭārdan* ‘ālī dutardı gören anı vaşfinda bir fāzıl ve suḥan-dān ve kāmīl ehl-i beyān şanurlardı ve cehlinden faşīḥu’l-beyān geçüp her meclis ki olsa ‘ibādātına nihāyet yoğıdı bu ḥālıla meşhūr-ı dehr ve ma‘rūf-ı şehrdi. [106] (1) İttifāk bir gün şehrüñ ḳāḍısı ḳāḍi-zāde merḥūmuñ yanında eşnā-ı kelāmda (2) cimā‘a müfid devālar ve ğidālar zıkr olunurdu. Bu cerrāḥ daḥı tabīblenüp kebüter (3) ḥarīse gerek idi eydür belī sulṭānum bu bābda ‘ankebūd yavrusı olmaz (4) anuñ gibi ma‘nevī cevher bulunmaz bu gice üç dānesin kebāb idüp yidüm. Yoldaşum cāriyeye (5) devletünüzde yidi kere livāṭa itdüm. Efendi bu kelimātından bī-ḥuzūr olup (6) ne herze söylersin bre cāhil dir. Cerrāḥ daḥı ki çalab virmişdür eydür tedārük (7) idüp estağfiru’llāh sulṭānum seyf ü ḳalem vāḳi‘ oldu yedi kerre zinā itdüm (8) disem gerek idi ḥalāyık eyü didi sulṭānum diyüp gülüşdiler.

Nazm

(9) Kişi vaz‘ ın bilüp ḳadrin gözetmek

Ne gökçekdür cihān içinde bādī

(10) Kemāle naḳzđur toğmazsa dānā

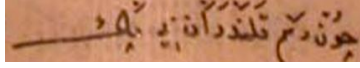
Bulur ḥāmūş olup nādān u ḳārī

(11) Muḳarrerdür ki artar dāniş ile

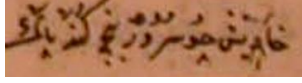
Kişinüñ ‘ālem içre i‘tibārı

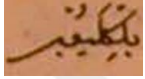
(12) **Laṭīfe:** Rivāyet iderler ki bir bengī ḥammāma girüp bir ḳurnanuñ kenārına (13) oturup üstüne dutar.

Beyt

(14)

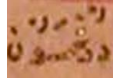

Meger Һarīfūn burnı ucında bir kaç kıllar ҡalmışdı. (15) Aşağa baķduķça gözine toķunup Һarīfe teşvīş virürdi eydür ‘aceb eblehem evvel burnumı [107] (1) tırāş ideyim andan aşağı maşlahata gideyim. Bir pāre şuyıla burnunı (2) ustura ile ҡazmağa başlar bu eşnāda iken dellāk ҡapudan çağırur ki (3) niçedür otursın daķı işün bitmedi mi dir Һarīf Һayālıyla (4) ustura ile burnunı ucın alur ҡan gördi hemān bayılır ustura’ı (5) elinden bırağur ustura inüp ҡuşınun kellesin götürür bengi miskīn acısından (6) gāh ıturur ve gāh oturur āķiru’l-emr feryād idüp düşer Һammām Һalkı gelüp başına (7) üşer tiz bir cerrāh getürüp tazelər ol pāreleri yirlü yirine ҡorlar ve dikerler. (8) Üzerine münāsib melhemler urup bitürici otlar ekerler yarındası cerrāh Һarīfūn (9) cerāħatin görmege gelür Һarīf daķı burnın görmek içün eline bir āyine alur görse (10) usta cerrāh Һammām ҡarañusından fark itmeyüp ҡuşı başın burnına ve burnı (11) paresin ҡuşına yapışdurmış Һarīf ah idüp bir mātem daķı olur neylesün.

Naẓm

(12) Dilersen olmasun kārūnda Һaclet

Te’ennī ҡıl bu isti’cālī terk it

(13) Aşağa başun dir isen

Һuzāya yaramaz ef’ālī terk it

(14) **Laṭīfe:** Meger bir fāsıķ kātib varıdı her zemistān ramazāna dek ҡadeh elinden (15) gitmezdi ve ҡadeh dilenciligin iderdi çün kim ramazān ola oturup bir muşhaf *yazardı vaķf eyleyüp Ka’be’ye irsāl iderdi ve yine bir ramazāndaki evvelki üslūba giderdi. Fülāndan biri anuñ milkine* [108] (1) vāķıf olup eyitmiş eyü varursın oķumaķ zaħmetinden ҡurtulup hācī evine (2) gönderürsin pes tadrīs.

Meşnevī

Muşhafun eyledün çü Һalkārī

(3) Oğumazsañ elünge al bārī

Bir nefes çün yüzine baqmazsın

(4) Niçün yazdurdıñdı yalvarı

Laṭīfe: Rivāyet iderler ki ol bir (5) müneccimi dāda alup giderler ve boğazına ip dağup giderler. (6) Zürefādan biri görüp ha müneccim ḥ^vāce ne ḥāl sen ḥod aḥvāl-i āl-i eflāke (7) vuḳūfda feylesof-ı devrānsın ve esrār-ı kevkebden muḥbirde Ebu'l-maḥşer-i fāsık (8) daḳāyık-ı ʿālem ve zamāyir-i benī Ādem'den söz açardıñ saʿdu'l-ḥasen (9) eyyām-ı ḥayr u şer ve aḥkāmı geçerdün bilür geçerdün.

Nazm

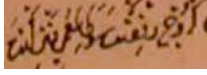
(10) Bilürdün gökde yıldızlar burcın

Şeref içre hebūṭıla ʿurūcın

(11) Eger bir müşkil ola mesʿūd u menḥūs

Yanuñda ḥadesle olmışdı maḥbūs

(12) Hiç defter-i tāliʿunda ve aḥter-i lāmiʿunda bu ricʿati görmedün mi (13) idi ve kendü maşlaḥatunı ve aḥvāl-i ʿāḳibetün için reml itmedün mi idi (14) deyü müneccim eydür iy yār-ı ḡam-ḥ^vār belī her vaḳt ki ecrām u envārdan irtifāʿ alaydum (15) ve aḥkām-ı

reml-i nücūma naẓar kılaydum sitāremi menziline [109] (1) görürdüm ve ʿālem ḥalkını baña ḥayrān ve ayaḡum altında ser-gerdān bulurdum (2) ne bileydüm ol rifʿat

ber-dār-ı iḳbāl bu bādımış

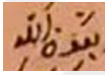
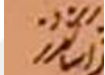
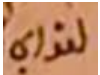
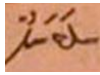
Meşnevī

(3) Bularuñ ʿilmi şekk ü vehm ü zandur

Murādı nefis için ʿālī düzendür

(4) Bulara iʿtikād idüp

Ya zendür ya racül şeklinde zendür

(5) **Laṭīfe:** Meger bir kızuñ bir Mu‘azzam oynası var idi. Fursat bulduķça (6) anuñla oynardı ve yaturdı maşlahat ne ise görürdi. Bu kıızı ere (7) virmelü olurlar erkān ne ise görürler. Kız Mu‘azzam’ı bulup eydür: (8) Ben kızlıgsız çıkup rüsvāy-ı ‘ālem ve iller içinde bed-nām olsam gerek benüm hālüm (9) niçe olur dir. Mu‘azzam eydür havf eyleme kimseye hālün söyleme kendünı hatālīga ur (10) yüzün gözün eg raṭb u yābis bulduğun sözleri söyle baban anan (11) bu hālünı görüp Mu‘azzam’ı taleb idüp beni isteseler gerek ben de gelüp seni bu elemnden (12) hālāş kılam deyü gider. Kız yarındası kendüyı hasta gibi ider Mu‘azzam didügi (13) gibi ef‘āl u ahvāl gösterür māzer ü pezer kızuñ bu hālın görürler bī-ḥuzūr (14) olup buña cin fi‘li olmış deyü Mu‘azzam’ı kanda ise bulurlar. Mu‘azzam gelüp kıızı (15) görür bir lahza başı ucunda oturup dönüp eydür bu kıza bir ‘ifrīt *muḥabbet eylemişdür gitmez buña Süleymān Peyğamber da‘vetinden gayrı bir nesne kār itmez dir.* [110] (1) Ne dirsınüz kızuñuzu kırtaram bu ‘ifrīt elinden necāt bulduram (2) dir. Mu‘azzam’a māl-ı vāfir virürler ve zevci daḡı bu arada ḥāzır gerekdür dir. (3) Pes fi‘l-hāl güvegüye ve sāyir akrabāya ḡaber iderler hāl ü ḡikāyet ne ise (4) bildürürler cümlesi kızuñ üzerine gelüp Mu‘azzam’a minnetler kıılurlar eydür (5) bu ‘ifrītün çıkarması āsāndur ammā her ne yirden çıkarısa maḡall-i ḡūn ve her (6) eger gözinden çıkaram gözlerinün nūrı gider ve eger burnından çıkaram sümük dutmaz (7) olur ve ḡoḡu almaz ḡalur ve eger aḡzından çıkaram aḡzı egilür olur (8) eger ḡulaḡından çıkaram ebedī āvāz işitmez ne ḡadar ḡaḡurursan eger ḡöbeginden (9) çıkaram baḡırsak yataḡıdır maḡall-i cevfdür helāk olur eger dübürinden çıkaram (10) ḡiḡ ḡaḡıre dutmaz olur eger fercinden çıkaram bevl olur kızluḡ (11) ḡod başdan gider. Ne dirsınüz eyle idelim mi dir eyitdiler yalnız kızlıḡ gitmek ile (12) bādī olsa kızlıḡ dün bütün idi Mu‘azzam eydür ḡörelüm diyüp biraz dīnārların (13) daḡı alup kızuñ üzerine gelür dürlü ef‘āl idüp okur kıız yerinden ṡurup (14) ḡözin aḡar baḡup Mu‘azzam’ı ve ḡayrıları görür ve eyle nedür bu yād erler deyü ḡaçup bir (15) bucaḡa kısılur

Meşnevī

Kimi ehl-i ‘azāyim gibi remmāl-ı cihān

Pür mekr ü dostāndur ‘aceb hāl

Ne bunda şıdk var ne anda

[111] (1) Ferd ü lafz u ‘ibâdetler ğaraż māl

Bulunca bir selimü’l-ķalbi bunlar

(2) Eydürler fikr-i efsün ile bular

Bular dīn milkinüĝ ĝâret-ĝiridür

(3) Kehānet yollarına aluban dāl

ÜÇÜNCİ BĀB: Sāyir aşķāb-ı ĥayr erbāb-ı (4) ‘amel ve řarāyık-ı milkden řādır olan leřāyifdür.

Lařife: Naķl iderler ki diyār-ı ‘Acem (5) mālđarlarından bir tācir ‘Arab vilāyetine gelür bir kūşede tebdīl-i şūret ider ki (6) şehir-i ķameriyyede nihān olur. Oturup bir gice biĝ dīnārı bir yirde ķalup bir řobraya ķoyup (7) ‘atřāristāna iledüp bir ‘atřāra ĝösterür řatarın deyü.

‘Atřār eydür bu nedür (8) eydür buņa Ĥorāsānī dirler ķalbi müferraķ ve bedeni

muşāĥĥidür rūĥ ferīd-i mizāca (9) mu‘ayyendür ķimyāya daĥı girür ve a‘zamīdür dir. ‘Atřār eydür bildüğüm nesne degül (10) ancak hele niçedür dir ‘Acem yigirmi aķçe bahā biçer ‘atřār hele vāfir esbāb ancak deyü (11) sekiz aķçeye alur nice ola deyü řobrasıyla bir buçaĝa biraĝur ‘Acem ķor gider

(12) **Ķıř’a**

Nice cür’etdür temāşā ķıl bu merd ü ĥileger

Şandı kendi iki dirhem sīm dīnārdur

(13) zamān bir kūşede ĥ‘āce ĥurūc idüp altun ve ĝümiş sikkeler ĥarcanup ma‘lūm eşāĝir u (14) ekābir olur ķimyā bilürmiş deyü işidenler řan‘atına řālīb ü rāĝīb olur cümle müşāĥabetden *istignā ve da‘vetinden ibā ĝösterür. Mülūk-ı ‘Arab her ne ķadar ki ibrām-ı ilĥāĥ eyler ne cān ve ne manşıblarına ķıl ve zerre ķadar bunlara māyil āĥir ‘Arab begleri ittifāķla Sulřānıĝ ķatında aņarlar beni.* [112] (1) Pes Sulřān ĝetürüp ĥ‘āceye ta‘zīm ider elbetde

bize ķimyā yolın ĝöstermek gereksin deyü uş (2) bu memleket ve ĥazā’in-i salşanat

cümle tufeylündür ‘Acem eydür: İy Sultānum cihān (3) devletünde benüm hazā’in ü defāyine ihtiyācum yokdur her ne sâ‘at ki dilerem dünyānuñ (4) mālın cem‘ iderem ammā **efī‘u’llāhe ve efī‘u’r-rasūle ve uli’l-emri** (5) **minkūm**⁴⁵ benüm dağı Sultāndan tevķī‘üm ve hāk-i pāyine tazarru‘um oldur ki (6) bu sırrımı ğayrılara ifşā ve bu ‘ilmi āhire ilkā itmeye ve bundan cem‘ olan māl (7) fī-sebīli’llāh hārc ben dağı andan hişşedār olam deyü iltimās eyler.

(8) **Kıt‘a**

Hakk katında yücedür mertebe-i ehl-i cihād

‘Arş u kürsī toludur menkıbe-i ehl-i cihād

(9) Teng dāretlerinüñ meydān-ı felek

Olıcağ ‘arz-ı ‘adū kevkebe-i ehl-i cihād

(10) Yir yüzinde çıkuban kapladı milk ü felegi

Aşfiyā zikri gibi dāde-i ehl-i cihād

(11) Alıcağ hāmd livāsın eline Şāh-ı Rasūl

Olur ol günde ‘ayān mertebe-i ehl-i cihād

BURADA KALDIM

(12) **El-kışşa**: Bu każiyye üzre Sultān ile ‘ağd u imān ve ‘ahd u peymān kılurlar ve kīmyānuñ (13) esbābına mübāşir olurlar pes h‘āce eline dört qalem alup yazar ki edviye fülānı ve fülānı (14) ve tarīk-i Ḥorāsānī bir bir haber virüp eydür varuñ eyüsinden aluñ getürüñ. (15) Hācīlar gelüp cümle edviye bulunur tarīk-i Ḥorāsānī bulunmaz āhir istedüklerinden [113] (1) cümle ‘atfāristāna tenbih iderler bulunmayıcak hālī ‘arz iderler ki tarīk-i Ḥorāsānī (2) ele girmez. H‘āce eydür ol bunıñ eczā’ı ‘azīmdür oñāt görüñ deyü yine gönderürler (3) meger ol tarīk alan ‘atfāruñ hātırına gelüp görür. Bucağda tobra’yı bulurlar üstünde (4) tarīk-i Ḥorāsānī yazılı hācīlara gelüñ diyüp görüñ şu mıdur deyü gönderür (5) h‘āce görince şādī vü beşāset gösterür eydür **bi-hāmdī’llāh** sultān (6) devletinde uş peydā oldu zīrā ki Mısr şehrinde tarīk olmamak ba‘īd idi (7) diyüp şāhibine kırk dīnār virür ol gice sultānuñ naẓarına h‘āce (8)

⁴⁵ Kur’an, 4: 19 “Allah'a itaat edin. Peygamber'e itaat edin ve sizden olan ulu'l-emre (idarecilere) de.”

bir hādime ta‘līm eyler kendü yanına varmaz tā kim kimin tarḥ idüp ve kimin tartup (9) evde

urur ol ki nāra kâbildür ḥark olup hevāsı birle giderür. (10) Hālîş gibi kâl olup o bin dīnārılık altunı şabāḥa dek ḥāşıl ider. Sultān bu ḥāl ü kâli görüp ‘aqlı qarārı ve nefs ü tayyārı olur H‘āceye (11) ḥidmet ve ḥürmet kıılır.

Nazm

Hırş-ı zerdür düşüren ‘āqili derd ü eleme

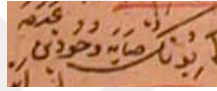
Murğ-ı zeyrek *taḳılur dāne ile dām u gama*

(12) Sīm ü zerdür bu cihānuḡ kavğa vü ḡamı

Eksük olmaz bir elem dāyim esīr-i direme

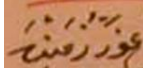
(13) ‘Āleme her ki beḳā dirse fenāsını görür

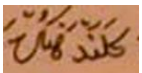
‘Āqil oldur ki

(14) Pes sultān ḥ‘āceden tarīk aslını istifsār ider ve taḥşīlini istiḥbār ider. H‘āce ise eydür

(15) *iy pādīşāh-ı kāmīyāb bu tarīkūḡ kānı kūh-ı ‘iḳābındadır deşt-i cezā āsāndur bu bir cevherdür ki ḥūn mişāl olur ol bu (...)(...)⁴⁶ fennūḡ kānı ve emrūḡ ‘āqilidür* [114] (1) Anı

iş güc idüp bulur vaḳt ile iḡrāc idüp alur zīrā anuḡ (2) kemāl-i āfītāb gerdüne

 olur. Şöyle kim sultānuḡ raḳabe-i meveddeti (3) ben bendenūḡ boynında olmayaydı varup andan vaḳt ile niçe göñüller iḡrāc idüp (4) getürürdüm. Sultān ḥazretleri içün māl u kārūn ḥeşāb ideydüm (5) ammā sultānuḡ ḥūkmı revān ve ‘ālem emrine bende-fermāndur bir kaç kullarına buyursın (6) varup ol diyārda anı taḥşīl idüp getürsünler dir. Sultān eydür buḡa ‘ināyet (7) ve bu iḳdāma himmet bendesinden olur yoḡsa anı degme bir ādem niçe taḥşīl eyler ve yana yirde (8) bulur.

⁴⁶ Okunamayan bu iki kelime eserin derkenar kısmına yazıldığı için asıl metinden kesip yapıştırmak mümkün olmamıştır.

El- kışşa: H̱āce bī-ḥad imtinā‘ gösterdükden sonra çār u nā-çār (9) rızā gösterür ve ḥātır-ı sulṭān içün ḳabūl eyler. H̱āceye ṭarīk getürmek içün (10) iki yüz od gözlü bād-pā ve cihān-peymā nāḳa-i bī-hemtā virilür.

Nazm

(11) Güneş gibi ḳamunun raḥt-ı rezden

Geçer sür‘ atde seyr itse ḳamerden

Şehāb gibi ḳatar olsa (12) çekilse

Şebi öñdüni olur bād-ı şehirden

Deyü nāḳalar cümle iskenderānī (13) ve Mıṣrī envā‘ u ḳumaşla ve dībā vü eşnāf-ı emti‘ a ve zībāyla techīz iderler ve yigirmi ‘aded (14) ḳamer ü peyker maḥzar ḡulāmı ferḥunde aḥter ve on nefer daḥı şeker-ḡüftār ḡül-i ruḥsār (15) düşīze ḳızlar ve’l-ḥāşıl ḥ̱āce ta‘ zīm-i tām ve iclāl u ikrām ve maṭbaḥ u ḥıyām [115] (1) ve racül u ḥuddām birle envā‘ elbise ve cāme mülūk-i eṭrāfa sipāriş-i tām (2) nāzī atlar ve şeb-denḳ ḳatırlar berü Ḥorāsān’a irsāl eylerler meger ol şehirde bir ḥarīf (3) varıdı. Dāyim eblehlerün vaż‘ iyyetin yazardı. Bu ḥādişe’i kim vāḳı‘ oldı (4) mecmū‘ asınuḡ ser-nāmesine yazardı ki el-sulṭān Nüre’d-dīn re’isü’l-eblehiyyet (5) el-Maḥmūd bin Zengī deyü meger bu ḥaber sulṭānuḡ sem‘ ine irer ādem göndertüp ol ḥarīfi (6) getürdi defter-i kışşa istifsār itdi ve beni re’isü’l-eblehīn deyü ser-deftere (7) yazmayam ki bir şaḥş gelüp on biḡ dīnār altuna niçe yüz biḡ dīnār alup (8) gitdi. Sulṭāna ol söz te’şir idüp eydür eger ol ḥarīf yine gelüp bunca (9) yük ṭarīk getürürse ḥāl nice olur bilür misiz didi ol ḥarīf eydür eger eyle (10) ki Sulṭān buyurur ol şaḥş-ı ‘acemī gelse sulṭān ḥazretinüḡ sözi rāst ol vaḳt sulṭānuḡ nām u şerīfini defterden ḥak idüp re’isü’l-eblehīn ol (11) şaḥş yazaram ki rü-yı zemīnde andan ebleh olmaz ki bunca māla mālīk ve ṭarīḳ-ı (12) necāta sālīk olmuş yine gelüp sulṭānuḡ beytinde olup beytim cān çekse ha eyle (13) tamāmdur dir.

Nazm

‘Ayn-ı ‘aḳlıḡ perdesidür hırş u āz

‘Āḳilün şanma ḡayr bu hırşı az

(14) Dāne-i hırşdur tıyūrı dām iden

‘İşmet olanı hırşdur bed-nām iden

[116] (1) Pinti Hāmīd ki İstanbul h̄vācelerinūn tamām-ı mālđārlarından ve şāhīb-i iktidārlarından (2) idi. Ata hisseti nihāyetde ve imsākı gāyetde olmağın Pinti Hāmīdlik ile eṭrāf-ı bilādda (3) meşhūr olmışıdı. Bir gün hasta ve rūzigārdan şikeste olur. Mu‘āmele olan (4) h̄vācelerinden biri bunu şormağa ve hastalığını görmege gelür. Bir soyılmış tavuğ bile tutagelür (5) meger h̄vāce Hāmīd’ün bir qarı aşcı cāriyesi var idi anasından kalmışıdı.

Beyt

(6) Ağaç yayı gibi arkası bükülmüş

Çürük ok gibi kaş kirpügi dökülmüş

(7) Bī-mecāl ve furūmānde ve bī-tāḡat dermānde anı kığırup eydür: Devlet şu tavuğı çölmege (8) koy bir hoşca kaynat suyna baña bir şorbacuk bişür. Tavuğı yine şakla yarın eger ölmezsin (9) bir dağı şorba eyle. Vir ve’l-hāşıl bu resme bir niçe gün geçer Devlet tavuğı kaynadup h̄vāce şorbasın (10) içer.

Beyt

Yanında h̄vāce beñzer olupdur sīm ü zer cāndan

Ki cān virür Hudā haḡḡı bir aḡçe (11) imāndan

Āhır Devlet tavuğı bir gün h̄vācenūn önine getürür çölmeg ile kor. (12) Efendi tavuğun işi bitdi ve kaynamağdan cānına yitdi bir dağı kaynarsa tağılur (13) gider andan sonra anı kim ne ider yi gitsün dir. H̄vāce çün tavuğı bu hālde görür (14) eydür Devlet eger bu tavuğı bir dağı kaynadasın tağıtmayasın şorbasın getürüp etin (15) tağıtmayasın vaşiiyet ideyim eger bu hastalığdan ölürsem beni mālumdan āzād idesiz. Devlet eydür [117] (1) efendi sen sağ ol şıḡhat bul devlet ile ben āzādlığdan geçdüm hemān cāniñçün tavuğı eyle āzād dir.

(2) Nazm

Rūz u şeb biñ derd ü kaḡrıla

Māl çün iy H̄vāce olma pāy-i māl

Sen yiyüp (3) yidürmezsın anı bil

Şonra mār olur seni yir iş bu māl

Yimeyince inşāf (4) eyle kim

Bir degül mi sīm ü zer seng ü sifāl

Laṭīfe: Bir kimse ḳalaydan ḳapaḳlar ve bardaḳlar (5) işlerdi bir gün vaż u vaḳār cübbe vü destār ile bir baḥl gelüp anuñ yanına oturdı. (6) Bu daḥı anı fāzıl ve kāmīl şanur eydür iy ḥüzāvend āyāt u eḥādīşden bir münāsib (7) nesne buyursañuz ki bardaḳların kenārına bunı yaz ki Ḳur’āndur *femen yeşrabü* (8) *minhü feleyse minnī* ya‘nī bundan kim içerse benden degül ve çanaḳlar burasına (9) bunı yaz ki *ve men lem yeṭ’imunī fe’inneḥü minnī* ya‘nī her kim ki ta‘ām yimezse bendendür dir.

(10) **Nazm**

İy buḥlıla şaḳın kār u işime

Nā-kesle işüñ ardunı öñin

(11) Elbetde saña kendü gibi ḥayş ider ilkā

Nā-çār olursıñ daḥı zinhār ḳonuşma

(12) **Laṭīfe:** Naḳl iderler ki bir aşçı bir gün bir ordusunda keşkek bişürdi. (13) Şabāḥdan aḥşama dek gezdürür bir kişi nedür şu deyü yanına gelmez ve bir kimesne (14) getür berü diyüp iki pulluḳ andan almaz. Yarındası görür ki keşkek ekşür oldı. (15) Bir pāre şu ḳoyup şorba eyler yine orduyı ‘ādetce ṭolanur buḡday şorbası *ısıcak deyü nidā eyler. Yine bir kimesne nedür şu dimez ve iki pulluḳ almaz.*

Beyt

Baḥt u ṭālī‘ kem itmeye bārī

Baḡlanur adamuñ ḳamu kārı

bīmāre orduyı gezerken bir kenārda atın ölüsini bulur berü etlerinden bir *kesüp menziline gelür pes ol atı* [118 60. **Varak**] (1) kazana koyup ‘âdetce bişirür. Berü getürür buğday şorbasın süzer bu etden (2) katup ol gice bir herîse düzer ‘ale’ş-şabāh herîse’i kazanıla getürüp orduya (3) gelür semiz ve temiz koyun etiyle muharrā bişmiş herîse kim yir cerb ü şîrîn semiz ve temiz (4) loğmadan kim şafāludur. İttifāk bir faķır yaya ilerü gelüp şundan bize ustā iki pulluķ (5) kıotarı virseñ olur dir ustā daķı kerem ile kepçe’i kazana şunar orta (6) yirinden kıaldırup getürür nā-gāh içinden bir pāre mülevveş çanak bezi bile çıkar aşcı (7) şaşduğundan yayanuñ yüzine baķar yaya be hey ustā bu biz pāresin nedür dir. (8) Aşcı eydür be hey küfte-hūr ha iki pulluğa kemhā pāresi kııkardurduñ.

Nazm

(9) Pāk-bāz iseñ iy herîf elüñi

İtme bāzār aşına ālūde

(10) Saņa nān-ı kerem yeter

Murğ-ı biryān şaħn u pālūde

(11) **Laṭīfe:** Hikāyet iderler ki bir pādīşāhuñ māl-ı ğanīmetinden bir mergūb u maħbūb (12) kumaş eline girür. Derzī başısın kığırup ol kumaşı eline alur derzī başı kumaşı (13) görünce ğasta āşufte olup pādīşāha eydür: Kıaftān kesmek içün ilerü gelür evvelā (14) taħmīn

içün eline arşun alur. Sultānum ustā biñ ölç bir kes ölçmedin kumaşa el (15) hīç keser dimişlerdür ve’l-hāşıl her ne kıadar taħmīñ eyler kendü murādınca el virmez. [119 60. **Varak**]

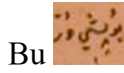
(1) Dönüp sultāna eydür: Bu kumaş sultānum kıaftān olmaz el virmez üç çār-yek (2) pāre daķı gerek ki bu kıaftān lāyık-ı sultān ola dir. Pādīşāh nā-çār te’ħīr (3) olsun buña münāsib şāyed pāre bulına şehr vilāyetdür görülsün dir. Ne kıadar cüst ü cū (4) kıılurlar ve memālikde tek ü pū iderler aña münāsib kumaş ol beze uyar yoldaş (5) bulunmaz. Pādīşāh mużtar olup bir āķır derzī da’ vet kıılır ol kumaşı aña daķı (6) ‘arz kıılır. Ustā görelüm sultānum **bi’smi’llāh** diyüp iki dizi üzerine gelür (7) bir kıat kumaşın taħmīn kıılır sündüsün eline alur parmağın murādınca ‘âdet üzere (8) bir ğüzel cāme biçer. Pādīşāh taħsīn ider vāfir iħsān ider derzī iħsānı (9) alup cāme’i dikmege gider. Bir ğün pādīşāh seyrāna binüp şehri ğeşt iderken (10) ğörse bir oğlancuķ ol kendünün bī-bedel kumāşın gibi bir cāme ğiyer. Pādīşāh ta’ accüb idüp (11) cāmenün aşlın teftiş eyler meğer pādīşāhuñ cāmesin diken derzīnün oğlı (12) imiş derzī’i

getürüp ustâ bu câmenün pâresin kanda bulduñ dir. Derzî (13) şulţānumuñ câmesinden artan pâredür dir. Pâdişāh eydür bizüm derzî (14) başı bu kumaşdan tamām kaftan çıkmaz didi. Sen hem câme idüp hem oğlancığına eyledün (15) derzî eydür: Sulţānum derzî başını üstād-kār

bilmezlikden degüldür meger ki *anuñ oğlancuğı bizümkiden büyücekdür anıñ çün çıkmadı* [120 61. Varak]

(1) **Meşnevî**

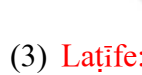
Bu deyü ol dañı işi

Urup dikedürmedür derzinün işi

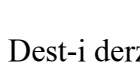
(2) Gerek dizmez päre

Bu resme çoğ olur bunlarda päre

(3) **Laṭīfe:** Bir derzî ħasta olup bî-ħodluk ‘āleminde görür ki evvel (4) pâreleri bir ‘ālem olmışdurur. Ol ‘ālemi kendüye getürdürler (5) deyü ‘azāb iderler ve başına envā‘-ı belālar getürürler. Anuñla ‘iķāb iderler (6) pes ifākāt bulup päre uğurlamağdan ve ne işābet eyler şākirdine eydür: (7) Eger bir dañı beni kaftān keserken päreye meylüm göresiz ‘ālem diyesin deyüp metin eyler. (8) Bir gün yine ustānuñ bir fāñir libās keserken ihtiyārı elinde qalmaz hemān bir ‘ālī (9) ‘azīmet eyler şākird yanında ustā ‘ālem dir fā’ide itmez şākird ustā’ı eşitmedi deyü o lāfı (10) tekrār söyler ustā eydür be hey oğlan niçe bir söylersin ve ğavğā idersin ol ‘ālemde (11) bunun gibi päre yoğıdı ve dañı anuñ bizleri çoğıdı bu fazla tām olur deyü yine murādın (12) gördi.

Meşnevî

Dest-i derzî şandı

Päre fikrin eyler iken (13) gitdi elden ihtiyār

Ṭırmaz arşunlar bezi ya‘nī biñ ölçer bir keser

dostluk idersin (14) pârenün birin arar

Laîfe: Meger bir cemā' at ticâret üzre sefer ider. (15) İttifāk bir gün gelüp bir

degirmen kırbında konarlar aḥşam olıcaḳ eydür: Gelün köy qarībdür (16) köye gidelüm varup Türkin evinde ḥuzūr idelüm. Gögde bulut 'alāmeti var şāyed ki yağmur gele [121 61. **Varak**] (1) dir bi ba'zı eydür aḥvālin bildügümüz köy degüldür nā-gāḥ esbāb zāyi' ola açık yirde olmaḳ (2) yegdür. Sāyir eydür eyyām-ı bahār ve şaḥn u merğzārdur ve sāye-i eşcār kenar-ı cūybār bir kıru vehm ile (3) bunun gibi ḥurd u dil-keşin maḳāmı terk itmek revā degüldür dir.

Nazm

Gel şaḥn u gülistāna alup divāndan ḥazḳ

(4) Rağmına cihānuḡ sür 'ömr-i güzerāndan ḥazḳ

Gülşende kim itmezse bir dil-berle 'işret

(5) Ne buldı şafā cāndan ne aldı cihāndan ḥazḳ

Āḥirü'l-emr ittifāk idüp gelün şol (6) degirmenci birle meşveret idelüm dirler *el-meşveretü emnü mine'l melāleti ve ḥasüne'n-nedāmete* (7) ol ne dirse anuḡ ardına gidelüm dir ki rüzigār dīde ve yir-i sāl-ḥürde (8) ḥarīfdür ki esbāb çarḫını dōne dōne tecrübe itmişdür ve senün ḥavādişi altında un gibi (9) ögütmişdür. Pes gelüp eydürler hay degirmenci baba bir rüzigār-dīde ya'nī görmiş ihtiyār (10) ve geçürmiş pīr-i nām-dārsın bu gice yağmur ḥālin iderüz diyü bu yirde ḥırsuz ihtimālin var mıdur (11) bu arada yatalum mı yoḥsa gidelüm mi köye dek.

Beyt

Mükedder olmasun dirseḡ zamīrün

(12) Qabül it iy civān pendini pīrün

Pīr eydür gelün ḥırsuz vehmin қоḡ benüm sözüme (13) uyun. Bu yirlerde kırdıla kıyun

eger bir ḥabbenüz giderse ben ammā yağmur (14) ḥālin perī küveyrādan ve yir ü gögi yaradan Taḡrı bilür līkin bir pāre ārām (15) idün. Oğuz-nāme ye nazar ideyim size andan ḥaber söyleyem dir. Bir degirmen ardına tolanur [122 62. **Varak**] (1) gelür üşenmenḡ oğullar Ḥaḳḳ Te'ālānuḡ luḡfı çoḳdur. Bu gice yağmur yoḳdur (2) varup Türke pāşā diyüp yöresine

tolanmağdan bunun otlu şulu yirde yatılı (3) bulunmağ yigdür. Bunlar dağı kabûl itdük baba dirler ammâ bu hükmi nireden atduğ (4) arpa mı şalduğ veya cinden haber mi alduğ dirler.

Nazm

Noğud u bağla şalmağdan düşer çok

(5) Kevâkib sırlarından râz açarlar

Bir avuç kumdan ehl-i firâset

(6) Dem olur kim niçe deryâ geçerler

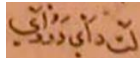
Pir eydür bir merkebüm vardır yağmur yağmalu olıcağ (7) kuyruğın kaldurur dübüri açar ve hâyaların karnına çeker. Şimdi gördüm hilâfıdur (8) bildüm kim hava bu gice şâfidür. Ol gice kudret ile bir ‘aceb yağmur yağar sel gelür (9) bunların esbâbın alır şabâha dek bî-huzûr olurlar. Şabâh olıcağ degirmenci pîri bulurlar (10) vay bre eşek ayağına geldüğ ve bizüm şakalumuza gülüp pâreye şalduğ deyü te‘addiyle (11) eydür: Âhîr içlerinden bir şehricesi eydür be hey yârân pîrüğ ne şu‘ı var gelüğ inşâf (12) idelüm suç bizümdür şol necmüğ ki tahta-i remli eşek dübüri ola ve uşurlâb (13) hâyaları ola bildük hükmine uyduğ anuğ gibi kâmilüğ hükmi bunun gibi olur gelüğ yolumuza (14) gidelüm dir.

Nazm

Anuğ ki reh-beridür zâğ u

Ağa küh-sâr ya dîvânedür cây

(15) Şunuğ ki hem-nişîni ola nâ-dân

Pes anuğ devleti

Laîfe [123 62. Varak] (1) Bir fakîr var idi âteş-i fakr u fâka şabr hırmanını göyündürmüş idi ve seyl-âb-ı (2) teşviş ü tefrika cem‘iyyet şem‘ini söndürmüş idi. Bu derd ile dün ü gün âşüfte-hâl (3) ve münkesirü’l-bâl ve pâ-mâl yürürdi.

Nazm

İdin fakrıla şabrı pîşe iy dil

(4) Dilersen ħaħdan ecr-i bî-ħisābı

Rızāsı āsitānın bekler isen

Cenābından (5) bulursın feth-i bābı

Niçün ħaderün depersin bre dervîş

Felekden ‘ālīdür *faħruñ cenānı*

(6) Naşībün çün muħadderdür ezelde

Ķo rızk için bu fikr-i nā-şavābı

Bir gice (7) düşünde görür ki eflāk üstine çıķmıř etrāf-ı āsumāna nazār eyler. Ol yaña (8) bu yaña güzēr eyler görse ki āsumān ser-ā-ser delük delük kimi kiçi kimi büyük bu faķır ol (9) ħālī görüp ta‘accüb eyler ve bunun ħikmeti ne ola deyü kendü kendüne söyler bir kimesne eydür: (10) Bunlar ħalāyıkun erzākı delükleriydi her kişinün maĥşuş bir delügi vardur (11) ki rızķ-ı muħadderi ve naşīb-i muħarreri andan nüzül eyler. Bu bî-çāre eydür ‘aceb benüm delügüm (12) ħanķısı ola bir muĥtaşar veche delük gösterürler uş bu senün delügündür dirler. (13) Görse bu dolmaġa ħarīb olmış ve dolmaġa az ħalmıř eydür bu ve bu miĥnet *ü belā* (14) baña degülmiş bir ħarınca delügi ħadar yirden ne çıkar bārī bunı bir pāre büyüdeyim (15) dir. Barmaġın şoķar muttaşıl bunı iderler ve barmaġın şoķduķça iķerü gider [124 63. Varak] (1) uyansa görse barmaġın dübüriñe şoķmış ħurcalar ħarışdurur.

Meşnevî

(2) Beni sitāre ħorsa āb üzre melek-veş esbāb

Ya düşer arga boġılır ya taş altında ħalur

(3) Mescid-i āzīne bünyād itse bî-devlet kişi

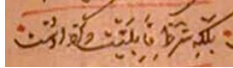
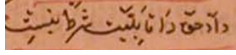
Ya atar saķfı yire ya ħiblesi egri olur

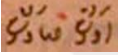
(4) Cehd idüp biñ müdd ekerse ħabla geştenün

Tarlasında dāne bitmez ħarmanını sel alır

(5) **Latîfe:** Ekâbirden birisi oğlanın okuyup yazmağa virür. Hâşıl olmaz (6) cidd ü cehdi hebâ 'en menşûr olur ve sâ'ir şan'atlara virür be-her olmaz meger bir remmâl (7) dostı var idi bir gün oğlanın aḥvālın 'arz eyler remmâl eydür: Getür berü (8) aḡa reml ta'lim ideyim ve remlün ṭarîḡın göstereyim ve reml ḡod Allāh'ındur nitekim meşnevîde buyurur:

(9) **Beyt**

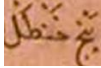
(10) Ümîzdür ki feth-i bâb ola ve aḥvâl-i zamîre yol bula eger çi müşkil 'ilmdür ana şimdi (11) bāzārı ve 'avret oğlan kārı olmışdur ve'l-hāşıl anuḡ üzerine (12) karar ider. Oğlan leyl ü nehār üstād yanında rûzigār geçürür. Şemere-i şecere ṭarîḡınca (13) seyr ü nokṡa yolların sekînatın ḡatırına alur. İmtizācāt ma'rifetin hāşıl kıılır. (14) Bir gün oğlanın atası üstādı da'vet eyler oğlanın ḡālî nedür deyü söyler. (15) Üstād eydür: eger çi oğlan nâ-

ḡābildür ammā şimdi bi-ḡamdi'llāh ḡatı ḡāmildür. [125 63. **Varak**] (1) Ḳānūn siḡri ḡūb bilür ammā firāsete gelicek ḡükümde ḡaṡā kıılır. Oğlan atası (2) eydür: Hay ustā bu söz nice düüst olur çün kitāb-ı ḡānūnı birle ḡūb bilür (3) ḡaṡā neden olur? Remmāl: Uşda görüḡ diyüp imtiḡān içün ata elinde ḡātemîn (4) nihān ider. Oğlan reml eyler bulunan şüret ü deḡānlarına nazar eyler eydür: Elüḡdeki (5) ma'denîdür ve müdevverdür ortası delükdür ata ḡazṡ idüp āferîn bildüḡ diyüp (6) zāḡir itmek ister üstād eydür yok açma dönüp oḡlana eydür: İmdi uş bildüḡ ortası delük avuç içinde ne ola oğlan biraz ṡurur (7) te'emmül ve firāset ider dönüp eydür varısa ḡālib degirmen ṡaşıdur dir.

Naẓm

(8) Bitürmez şüre ṡopraḡ verd ü nesrîn

Getürmez zehr aḡacı mîve-i şîrîn

(9) Açarsa āb u ḡayvān

Olur eşmārı yine āfet-i cān

(10) Ne h  k-i t  re dild  r k  bil

Ne seng-i bed-g  herler la  l olur bil

(11) Anı    nd  r h  red b  -d  'im

Ki olmaz degme yirden d  ne k  yim

(12) **La  fe:** Ol bir m  lhidi g  rmi  ler t  rup ramaz  nda yimek yir ya   n   (13) sa   ura ri     yet ider. Eyitmi  ler oruc h  d dutmazsın sa   ur   niye yirsin? M  lh  d (14) eyitmiş: bi'll  hi y  r c  n niçün eyle dirsiz farzın h  d dutmazs  z b  r   [126 64. **Varak**] (1) sünnetin t  tulum dir.

Me  nev  

Mur  d-ı nefse bir sünnet uyınca

Yarın oruc deyü yirsin t  yunca

(2) Mu   alif olıcağ nefs    hev  ya

D   ersin mi  net    derd    bel  ya

Ararsın ru   sat      er   i   amelde

(3)    Az  met olsa k  lurs    cedelde

La  fe: Bir R  f  z  n    boynına ip t  k  p yiderlermi   (4) ve a  ma  a giderlermiş.   ttif    m  ld  r h   acelerden biri a  a ra  m idüp h    mına söyler v  fir (5) m  l virüp h  l    eyler. R  f  z  i    n bu lu  f u i     n   görür ayağına d    er yüzün (6) urur bi'll  hi sizlere kim dirler dir h    ce eydür Eb   Bekr

dirler dir R  f  z  n    i  tiy  r   kılmaz be (7) k  ltab  n k     a h   n mısın kendü m  hm  l ad    n   did  g   n b   maz ki bab    dağı (8) adın söylersin dir.

Nazm

Eylemeyiz siri   te i     n  

Kim olur b    i   -i pi   m  n  

(9) Şaçma gül şura yire tohum-ı şafâ

Yine incinme şonra hâr-ı cefâ

Şehd ile mâr beslesen iy yâr

(10) Şundığı zehr olur saña her bâr

Laîfe: Bir Sünnî bir Râfîzîye eydür Ebû Bekri (11) severseñ şu yılanı baña tartıvir

Râfîzî bî- huzûr olur eydür bi'llâhi bu havâricüñ (12) bak yoğuşına bak andan dir.

Nazm

Ne bilür kıymetin Allâh Resûlün tersâ

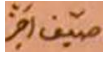
Aña zünnâr çeleb ile vire

[127 64. Varak]⁴⁷

[129 65. Varak]

(1) Şağın nûş eyleyüp hamr-ı gurûrı

Bu bezm içre dilün ser-hoş bulma

Laîfe: (2) Konya rüstâyîlerden biri itmiş. Akşehir'e gelür bir dükkân öninde incir görür (3) iki pulluk alur harîfe gâyetde lezîz gelüp bir dânesin kıomaz yir. Bir dağı gelicek (4) çağ bir aqçalık alayım dir tekrâr gelişde incir vaqti geçmiş bulunmaz harîf bâzârı (5) dört dolanur bir bâzârcı pâşâ ne ararsın dir harîf eydür: Geçenlerde geldüm bir güzel nesne (6) aldum anı arayup bulmazam dir. Bâzârcı ne nesnedür dir. Eydür: Yumurda gibi yumrı (7) üsti deri gibi içi tarı gibi bâzârcı gerçi anlar velî badılcan gösterür. (8) Eydür şuna beñzer mi harîf eydür ol dağı idi bâzârcı eydür ol vaqtden (9) berü harîf bir aqçalık alur yolına gider birin yir görse zehre beñzer acı harîf yire çalup (10) eydür kıo büyüyü büyüyü poğ olmışsın.

Nazm

⁴⁷ 127. Sayfaya tekabül eden 64. varak eserde boştur.

Yalıñ yüzlü iken dirlerdi yallu

(11) Şaķallandısa poķ olmış zavallu

Laṭīfe: İttifāk bir rüstāyī şehre gelür. (12) Temāşāsına baķup ķalur cerb loķmalardan ve şirīn ta‘āmlardan buldıgın bir nefis cüllāblardan (13) laṭīf hoş-āblardan iķer. Anca kim yūregin ķarışdurup tekāzā ider. Kāzā-yı hācet iķün bir hālī yir bulam dir. (14) Gāh ol yaņa gāh bu yaņa gider geh egilür gāh bükilür āhir cānına geķüp buņalup nā-ķār hicābı yüzden (15) götürür bāzār ortasında hemān oturur hālāyık anı görüp ķaķır kimi güler kimi söger kimi eṭrāfına (16) tahta taķup haşarılıķ iderler. Yūrek hengāmeye girmiş

gelür. [130 65. Varak] (1) Eydür be hey er bu böyle olmaz bu şehristānı kūylık ve çöllik ve yaban süpründilük mi şandun (2) gel berü şaņa aşlın diyüvireyim ve göstereyim diyüp alup bir helāya getirür. Eydürdi imdi (3) akķesin vir andan iķerü gir dir bir kaç akķesin alur Türk daķı cān bāzārıdur didügin (4) virüp iķerü girer vāfir ve āhir ķotarup bol virdüm ki bulğurı ve tarhanayı bile çıkarur murādınca (5) ķaydın bir kez vay ne hoş rāhat oldum dirken kapudan eydür: Be hey Türk akķaluğunca (6) şıçdun taşra gel Türk eydür hay işüne yürüseñ var git kerem it (7) ķalanı hayr u iķsānuñ ve babañ cāniķün olsun.

Ḳıṭ‘a

Hużūr ehlini incitme bürāder

(8) Dilersen olmaya göñlüñ mükedder

İşitmek istemezsen tā bir söz

Dilünñden fāriğ *ol ger hayr u ger şer*

(9) **DÖRDÜNCİ BĀB:** Leṭāyif-i ehl-i hān ve erbāb-ı kāşānenün beyānındadır

(10) **Laṭīfe:** Hikāyet iderler ki ol zamān ki Ādem Şāfinün şalavātu’llāhi ‘aleyhi ve

sellem (11) ķalbine rūḥ güzer itdi. Ādem yirinden tırup otırdı. Kendü nazar itdi. Birer tılsım-ı (12) ‘acīb ve bir bünyād-ı ģarīb gördi el ü ayak tal budak nūrānī manzarlar rūḥānī (13)

pencereler muķavves āvīzelerdür Ādem bu ‘acāyibe bir nihān mütefekkir olup her birinde bir hikmet (14) bilür her birine teveccüh idüp ‘ameline getirür el-ān zekerinün hikmetin bilmedi her ne deĝlü teveccüh (15) itdi. ‘Amel ķılmadı çün kim Havvāyı Hāķķ

Te‘ālā halk eyledi Ādemün yanına geldi vaktā ki Ādem nazar şaldı *ol ‘użv-ı mübārek harekete geldi kıyām kıldı Ādem ‘aleyhi’s-selām*

[131 66. Varak]⁴⁸

[132 66. Varak] (1) ğayrı işüm gücüm yok anı dağı bulavuz dir

Kıt‘a

Kaçan kim bula yol bustāna dā‘i

(2) Ne yemişi kalur ne hod budığı

Şakın horyāddan dirler anıñçün

(3) Şakınma cānavardan bağ u merāğı

Laṭife: Ol bir kıızı ere virürler. (4) Erin yanına gelmege komaz ben buña mütehammil idemezem deyü şabāhlara dek ağlayu uyumaz. (5) Er eydür: Be hey cānum yok yire ağlama baña sen güç idersin dime gel berü boğazına bir ip bağlayalum (6) ipi iki yanından ikimüz tütalum dağı yāb yāb itelüm murāduñ olduqça varsun *nā-çār kıız dağı kâ’il olur harīf iş üstine gelür kıızı tamām işler kıız hemān ağlamağa başlar harīf dağı tesellī içün* [133 67. Varak] (1) eydür ağlama benüm cānum geçen geçdi kayırmaz ol kadarca acıya şabr eyle inşā’allāh (2) ‘ıvazında eyleyem ve ‘özrin dileyem dir kıız eydür ben acıduğına ağlamazam iki kişi bir sike (3) yeñildüğümüze ağlarum dir.

Naẓm

Çok böyle şive bunlara

Dem-i efsün ‘ışk bunlara

(4) Ezelī böyledür rusüm-ı zenān

Nāz eylerler her işde zenān

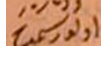
(5) Hāşşa kim ‘ışk ide gelmiş ola

Serv-veş nāzıla olagelmiş mi ola

(6) Ğam yimek bunlaruñ бүkāsından

⁴⁸ 131. Sayfaya tekabül eden 66. varak eserde boştur.

Şem‘-i giryān olur şafāsından

Laṭīfe: Hikāyet iderler ki bir arı ızını ere virür yigit daı gerdege (7) girür. Yigit ızdan şöbet diler ız daı nāzlanur gelmez daı olmaz (8) anasına haber iderler anası gelüp ızına ögüt virür akır eydür gerek akı gerek (9) buşad dögdüğüne hātırur hoş bir büyük nesnesi var ben aa döymezem (10) yimezem. Ana eydür a ızum ya nice itse gerek bir yigit bu adar dökdi saçdı bir hāldür (11) oldu çünkü eyle dirsın ben elüm ile dutayın sen döyebildükce iteyin dir nā-ār ız daı (12) ābil olur. arı güyegünün āletın eline alur başın iledür or ıza eydür yeter mi ız eydür (13) ah öldüm daı yok mı ana eydür var ız eydür yetmeye iteyim bir pāre daı biraz daı şalıvirür (14) ıza yitürdi daı hāşıl hep tamām olur bu uslūbla aa arārın bulur arı elin eker. [134 67. Varak] (1) ız eydür ah ana ne olaydı

senün elün bua degmeyeydi dā’ım babam seninün dirdi ki (2) ütsüz eli bereketsüz rāhatlık bulasın gerek dirsın dir.

Nazm

Dünyālar doymadııün (3) eşm-i harışün

‘ Ālemde şanur kim bereket almadı aqlā

İy dil bereket istersen eyle anā’ at

(4) Bir kezdürür kim yok ayr-ı

Laṭīfe: Bir harīf bir ‘avret alup üç günden sonra (5) olı doğmış. Harīfe olua ne oudu dimişler. Eyitmiş: apar ula eyitmişler (6) ne münāsebet eyitmiş tokuz aylık yolu üç günde aldı az mıdur dir.

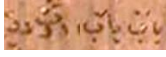
Nazm

(7) İstemezse cihānda haclet-i ekber

İhtiyāt eyle cümle kārunda

Menzili bekle (8) tā ula-ı belā

İrmeye saa da güzārunda

Laṭīfe: Hikāyet iderler ki (9) İhāṭa adlu bir ḥarīf bir ḫarī 'ı şikār kılar. Vaḳtā ki işe başlar ḫarī ha İhāṭa (10) neylersin giri dur. İhāṭa eydür dibine dek vardı ḫarī eydür vay hey cānum İhāṭa (11) beni öldürdün Allāh 'aşḫına

Beyt

Ḫarīlar güftārına aldanmaz (12) ol kim 'aḫlī var

Laṭīfe: (13) Hācī Ata ḥasta olur dünyādan gitmek olur. Yārānlar ḥātırın şoragelürler

(14) elini ele alurlar. Bu Hācī anaya vaṣiyyet eyleñ senün ve hem bize (15) āḫirete ḥaḫḫın ḥelāl eyle dirler. Hācī ana gözin açup yüzlerine baḫup du'ālar eyler. [135 68. Varak]
(1) Benden yana ḥelāl olsun siz daḫı ḥelāl eyleñ ki anca ḥidmetünüzde münkerde taḫṣīrlıḫ idüp (2) te'ḥīr eyledüm. Anlar eydür cānum ana niçün eyle dirsın biz senden rāzīyuz buyur ki (3) vaṣiyyetün nedür yirine getürelüm dirler. Eydür vaṣiyyetüm budur ki çün ben bī-çāre ḥasret (4) odına nedāmet yaşların ḫoram cümleden göz yumup Allāh emrine varam sizden tevḫī' im oldur ki (5) beni yuyup kefene şarup tabuta şalasız. Niçe sikiş-ḥānelerde eskimiş ḥaṣīrlar (6) bulup benüm tābūtum üzerine yığup dā'ireden od urasız tā kim yanup kül olam. (7) Şonra külümü divşürüp şaḫlayasız. Vaḳtā ki taṣralardan gelmiş ḡarīb yigitlere (8) ve öksüz olup ünleyüp ḫalanlara ve yeñile Mūsūlmān olmış civānlara sūnnet olıcaḫ (9) ol külden viresiz ki şaça ol cān pāresinün yarasına eküp ben daḫı (10) rūḫ-ı revān birle şād olam dir.

Nazm

Geçmez hevādan ölmek ile nefs-i mürde

(11) 'İyşī yoḫsa aḡa göre cān virür kişi

Dirseḡ cihānda 'āḫibetün mühmel olmaya

(12) Cehd eyle dirligünde tīz eylegil işi

Diger

Senün gitmez başuñdan bu ḥavāyīl

(13) Dimāḡuñ cevfi toprak tolmayınca

Bu ser-gerdānlığın pāyānı yokdır

Vücūdun ser-ā-ser hāk olmayınca

(14) **Laṭīfe**: Bir ‘avretün oğlancuğı olur yirden götürüp eline alur görse kızdur. (15) Eydür: İlāhī çatlayasın ve tiz günlerde kara yire giresin inşā’allāh ben dağı bunu şandım ki [136 68. **Varak**] (1) bir işe yarar budı arasında taşacukların arar. Ebesi eydür kadınım yerinme

hemān tek (2) sağ olsun budı arasında anca taşacuklar göresin dir.

Naẓm

(3) Kız için incinme iy gāfil kişi

Nicedür kim bile taḳdīrün işi

Pādişā(h) olursa anuñdur şeref

(4) Meh-veş andan toğa çok hayru’l-ḥalef

Acıma neslün mü ’enneş olmadan

Eyle ‘ār oğlın muḥanneş olmadan

(5) **Laṭīfe**: Bir dellāle karı varıdı efsün ve mekr ile ḥammālete’l-ḥaṭaba yār idi. (6) Fısk u fücür ehlinün kimine ana ve kimine cān ana idi. İlbās-ı telbīsine (7) cān gibi nāmı belki Hızır İlyāsı idlāl iderdi.

Kıṭ‘a

(8) Virür itdürmege ‘ālem zināsın

Ataya kızına oğlına anasın

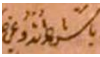
Noḥud çekse (9) ya açsa baklıdan fal

Kevākiblerinden söyler eşkāl

Güneş begi ögerse keser

(10) Bir altun başlu sırma saçlu eyler

Bir iken elleri nān u nemekden

Olur dem *işitmekden*

(11) Yürür dıker hâkķıla yana yana

Elinde seçme adı Hâcî ana

İttifâķ bir ġarîb yigidi bulur (12) saña bir nergis çiçeği gibi bir yâr kuçdurayım dir. Bir kaç aķçesin alur. Maħallesinde (13) bir ġasta ve mayasır zahmetinden ŗikeste olmış bir ‘avrat bulur sâl-ħorde (14) ve çehre-pejmürde anı ol yigide bir gice iledivirür. Kendü gider ġarîf gelinün ŗüretin (15) göricek neye uğraduğın bilür ol gice ŗabâħa dek ŗabr kılur.

Müfred

Ķanda kim ġavġâ-yı ŗehvet iderüz

Rıġlet eyler cân u dilden ‘aķl u nür

[137 69. Varak] (1) Ŗonra ġarîf ġarı ’ı bulur biraz söđer dir ki be hey câzû baňa didüğün bir nergis çiçeđi gibi (2) bu getürdüğün bir cüzâm yigrenci. Ķarı eydür be hey ġarâm-loķma saňa yalan mı söyledüm (3) ziyân mı eyledüm bir kimse getürdüm ki ķovarsın ķitmez bir ķurı sike ķâyıl aķça pul (4) itmez herkes gibi beňzi ŗaru ķözi ağ baldurı ince egri dađı ne istersin dir.

(5) Nazm

Ne yirde bunlar açsa bâb-ı telbîs

Yumar ķöt gibi ağzın cümle iblîs

(6) Selâmet yaķasın istersen iy yâr

Ķarîn olma feryâd-ı dile zinhâr

(7) Ķaçar rahmet bular irdüği yirden

Eğer rahmet dilersen sen kaç irden

(8) **Laťife:** Meger bir pîrün bir Mecûsî deyü sîret-i bed-ŗüret ķarısı varıdı ki kendüyi (9) zen-i perî peykerler gibi düzer ķoşardı yürüdüği yirde anı ķören ‘avratın boşardı (10) bir ķün bu bile bir yire giderken pîr-i miskînle seyr iderken ķarşudan (11) bir çobanuň ķözi tuş olur ol vü tâze ser-ħoş olur düdüğin çıkarup çalmağa başlar. (12) Pîr ġâle vâķıf olur seyr ile ķadını çobandan yaňa çeker yaķın ķeçmek ķarısın yüzün (13) açar eydür yigidüm ol

ırağdan görüp feryād itdüğü gör ki ne şekildür (14) taşu seni yağar içi beni yağar buni
Allāh götürün in-şā'allāh sen de kurtulasın ben de (15) dir.

Kıṭ' a

Bunların taşrasına aldanma
İçleri tobtolu ḥabāsetdür

[138 69. Varak]

(1) Mekk ü telbīs tezvīr ü fitend ü eblīs

Bunlara pīşe vū verāsetdür

(2) **Laṭīfe:** Bir zen-pāre levend var idi ḥalk içinde cimā' lıkla mevşūf ve iki āletlū dimekle (3) ma' rūf olmışıdı. Ol ḥatunlardan biri ḥarīfī getürür envā' -ı ziyāfet idüp otururken (4) mā-cerādan söz açar ḥatun eydür seni bi'llāhi iki āletlū dirler gerçek mi eydür: Belī eyledür (5) evvelde bir idi bir gice taşra gelüp gördüm 'ālem aydın olmış cihān āvāzıla (6) ağaçlar muḥabbet eyler taş u toprak birbirine söyler.

Beyt

(7) Şafā tavrında āb eyler tefennī

Kim eslem didi bir nice edennī

(8) Hemān bildüm ḳādirdür ben daḥı yüzüm yirlere sürüp ḥācetim diledüm ve āletüm 'aynı gice (9) idi ḥaḳ baḡa bir büyük ālet daḥı virdi hemān gördüm iki olmış ammā şonrağı (10) gūyā eşek siki olmış hemān nezr eyledüm ki ol gicesine aḡa bre ḥatunları ḥaḳlayam (11)

şonra gelen ölüyi faḳīre ḥatunlara ol ḥatun bu sözi işitdi eydür iy (12) bu
tereke'i bizüm şanma cümle ben bī-çāre ḥod şöyle gücüm yitmez dir.

(13) Nazm

İrmek için bir nefes maḳşūdına

Nefse gir-dār yıllar zār olur

(14) Bir çürük sevdâyıla demler

Hân u mânından kamu bîdâr olur

(15) Yoksa bir gün murâda dest-res

Milk-i dünyâ gözlerine tārū olur

Laṭīfe: Bir mülhid koca oğlu ‘avratın zann idüp kendü karısın düzer cān u dilden hazlar

eyleyüp bu orospınuñ oğlu sikermiş dir qarı kağıyup kocanuñ gögsine bir depme urur

eydür be hey kan kuşacı şimdidek kuru idi şimdi mı oldu dir. [139 70. Varak]

(1)

Nazm

çeşme şehvet ile hūr olur

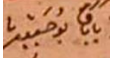
Nefs ber-kām ile zulmet nūr olur

(2) *Laṭīfe:* Bir Türk ‘avratın bir Tatarı virürler. ‘Avrat erinden şikāyet eyleyüp kādīya gelür (3) eydür erüm beni i‘tibāra almaz haylî müddetdür yanuma gelmez kādī eydür be kişi ne dirsın? (4) Hārif eydür hay Sultānum dağı nice ideyim ki bu gice aḥşam bir kez ocağ öñinde

urdum (5) sonra bir kez yaturdum sonra yine döşek tıruşına imrendüm döşekde iki dağı

qarı (6) her nola bir dağı şabāḥa yaqın iki dağı revā itdi şabāḥa yaqın

döşekden (7) tırıcak bāzāra gider ayak bir dağı diyicek Temura eydür Tatar (8) şuncağızı dağı ḥisāba qatar dir.

Nazm

Nefsdür ol ḥariş-i zen iy yār

(9) Düzüşir murādın tuymaz

Merd oldur cihān sarāyında

Bir dem anuñ taqvāsına uymaz

(10) **Laṭīfe:** Bir ḥarīf pençşenbih gün va‘z dinleyüp evine gelüp dinlediği aḥvālī (11) ‘avratına ḥikāye kıılır. Ḥatun eydür qocacugum hīç ḥatunlara münāsib söz söylenildi mi? (12) Qoca eydür belī didi ki her kim cum‘a gicesi ḥatunıla cem‘ olsa bir temiz eşvābın bulur. (13)

‘Avrat eydür hay cānum qoca niye tırursın gerekdür ki bu meydānuñ eri gāziler (14)

olasın ḥarīf niyyet-i gāzā qaşd-ı kāfir deyüp ‘avrata bir urur birden ‘avrat eydür: (15) Qoca gāzāya gitmez misin bir daḥı urur bārī şabāḥa dek ‘avrat ḥarīfe rāḥatlık virmez [140 70. **Varak**] (1) ḥarīfün güci qurur tāḫati tāḫ olur ‘avratına götin dönüp amına bir qaç oşurur (2) ‘avrat eydür neylersin er eydür: Oqum dükendi biraz topla gāzā ideyim dir.

Naẓm

(3) Rūz u şeb ḥarc idüp vücdüñdan

‘Ömür ser-māyesin çüritme şaḫın

(4) Şehvet odına yandırur cānı

Bedenüñ yağın qurutma şaḫın

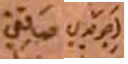
(5) **Laṭīfe:** Beg-zādelerden biri şahrāda seyr iderken görse bir qaç cemīle ḥatunlar (6) nāzūk bileklerin şıḡayup ḥālī topuqlar açuq kenār-ı cūybārda ton yurlar. Cūvānuñ (7) iḥtiyārı qalmaz gelüp şu içer gibi olur bir kenārdan temāşā eyler.

Naẓm

(8) Görüben ḥınnālu nāzūk bilegin

Sīm ü zerle bite diyü dilegin

Açar gonca (9) ol billürin sākın

Vaşldan söz

‘Avrat daḥı zārīfeler (10) zamānydı ol degül gibi olup dürlü şiveler birle ‘işveler eyler kināyetli leṭāfet (11) yüzinden laṭīfe söyler.

Nazm

Gösterürdi sînesinin

(12) ‘Arz ider şun’ -ı haqq āyînesin

Ki açardı bendenün şükrin

Ki şayardı beher derece güherin

(13) Meger şu kenârında bir kavağ ağacı varıdı. Kad çeküp başı ‘ayyūka yitmiş idi yigit feth-i kelām (14) ve ‘arz-ı merāğ itmek isteyüp eydür kim bu yirün ağacı ne hoş uzarmış

‘avrat eydür: (15) Efendicüğüm görki şudadır yigit dağı perde’i açup geçüp eydür a

begüm eyle olsa [141 71. Varak] (1) güzellerün göklere ererdi ‘avrat eydür a sevdüğüm eger aña toqunan düşmenlerüne (2) doxunsa yirlere girürdi. Dönüp cüvân laîfe yüzinden eydür ayolcuğum bu güzeller (3) ton deprendürür ki dünbe-i nâz-perverleri bile oynar. Zarîfe eydür bebegüm bundandır ki (4) erenlerün ağızı çeşesi çiyner şakalları bile çıkar oynar diyüp civânı ider (5) dir.

Nazm

Begüm sözde iken yügrüklük itme

Utanursın şakın nâ-gâh geçilüp (6) hayādan

Her nefes ğarķ-ı ħarķdur

Şu kim kerem oldı gül gibi açılup

Laîfe: (7) Bir ‘avrat erinden şikāyet eyler kādīya gelüp ħālın söyler ki hay efendi (8) beni ne ta‘ām bişürmege ne ħayr itmege ne ğusl için ħammāma gitmege ħor dağı hengām-ı (9) şavm ve eyyam-ı şalāt bilmez. Şām u seher evķāt ve ğayr-ı evķāt anlamaz hem-rāĥ dāyım (10) mübāşeret ister. Eger muĥālifin idem döger söger ħarîf eydür ben bunu hemān bu iş (11) için almışam kādī eydür hay yok şavm u şalāta māni‘ olmak ve ta‘atden tecāvüz (12) itmek memnū‘ dur bu sen itdüğün ğayr-ı meşrū‘ dur maşlaĥat idüp (13) gicelü gündüzlü pîşe şulĥ iderler.

Nazm

Mihr olursa zen gerekmez mihr-i cān

(14) Kim bulardur bāğ-ı cāna mihr-i cān

Sürme gibi gözden alup hābuñı

Şoldururlar nergis (15) sîr-ābuñı

Ḥarîf dahı nā-çār nāyil olup eydür sultānum [142 71. Varak] (1) ki biz dahı muḥālefet itmeye ‘avrat eydür uş ḳāḍî’l-müslimîn ġarîblerün atası vü anasıdur. (2) Kefîlüm olsun dir ḳāḍî eydür hey mekkāre dilersin ki idüp beni bu zebānînün elinün (3) altında koyasın saña idecegin baña ide dir.

Nazm

İy birāder olma oğluña kefîl

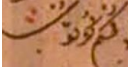
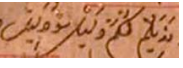
(4) Olmayam dirsens ‘azîz iken zelîl

Çün kefâlet tönı geçdi boynuña

Derd ilen dāyım giryānuñda *bil*

(5) Çoğ gördüm sürüsin ḥor oldılar

Ḳudret ü şevketle olanlar kefîl

(6) **Laṭîfe:** Bir ‘avrat erinden şikāyet eyleyüp ḳāḍîya gelür beni ḳatı incidür deyü ḳaralar (7) kıılır. Ḳāḍî dönüp ere eydür: Ḥarîf bu ḥatunı ne delîl birle incidürsin meger (8) ḥarîfün ālâtı kıvāma gelüp etegi altında sivrîlüp ṭururdı ve iki eliyle (9) eydür efendi şu delîle ḳāḍî görür ki iki ṭarafdan öte bir dahı var (10) başın şalup eydür va’llāhi dir.

Nazm

(11) O nesne-i ḥāşuñ elinde ḳavî

‘ Āciz olur da‘ vāsında müdde‘ ī

Laṭīfe: Bir ḥatun erinden ḳayın anasına şikāyet eyler ki oğluñ niçe zamāndur (12) yanuma gelmez beni ḥisāba almaz deyü muḥkem ağlar. Ana daḥı oğluña naşīḥat eyler (13) gelinüñ şikāyetin söyler. Oğlan eydür ben şimdi nideyim ki inanasın aḥşam (14) olıcaḳ söylerem dir. Aḥşam bir yire gelürler oğlan eydür ḳız sen benden anama şikāyet mi *itdün ḥatun eydür yalan mı söyledüm dün gice aḥşam bir kere olmadı mı ‘avrat eydür uşda biricük dir. Eydür yatakene yine tekrār gelin ha ikicükdür oğlan eydür bir de şabāḥa ḳarşu degül miydi gelin eydür bu ne varımış andan uş üçüncük oğlan eydür be hey inşāfsız bir gice üçden artuḳ nice ideyin dir.* [143 72. Varak] (1)

Nazm

Merd ḥaḳḳında ḳavl-i peygamber

Böylece olupdur iy server

(2) Ne maṭardan zemīn olur dil-gīr

Ne zeker bula zenler olur sīr

(3) Düzüşüp bunlar içse āb u menī

Teşnedür gire girü cān u teni

(4) **Laṭīfe:** Bir ḳaç yenīçeri bāzārı gezerken görseler cāriyenüñ yanında (5) bir gümışlü bıcaḳ var. Yenīçerinüñ biri lāg idüp cāriye‘i söyletmek içün (6) eydür: bu bıcacuḡı neylersin cāriye eydür vaḳt olur sūnnetsüz (7) tuş gelicek sūnnet eylerem dir.

Nazm

Ne ḥoş dimişdürür ol kim dimişdür

(8) El-ḥaḳḳ neyistāndan şekerler yimişdür

Gidermişdür eli yüzden ḥayāsın

Terāzūlarda görmişler (9) bahāsın

Laṭīfe: Bir pīr-i bü'l-heves dellāl elinde bir miskīn-nefes cāriye (10) görür. Öñine götürüp yüzün açar eydür: Vay ne benüm otısın cāriye (11) ha babacuğım beni қо senüñ otıñ sıçan otıdur pīr eydür hani yoқ (12) bu aқ saқalı ol sīnede zeyn idicek meh-tāba nūr atmışa döner. (13) Cāriye eydür babacuğım panbuқ öli götinde yaraşur dir.

Nazm

(14) Hıacālet istemezseñ hālk içinde

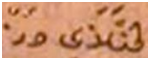
Hayāsızlarla itme şaқın lāğı

(15) Çün irdi pīrlük var ihtiyār it

Yigitlik ārzūsından ferāğı

[144 72. Varak] (1) Kuru hırş u emel birle pā-pençe

‘ Amelden қaldı çün şehvet avlağı

Laṭīfe: (2) Bir zen-pāre çerçi köse varıdı kŷylıy gezŷp bāzār қovardı. Her yirde ki bir güzel (3) ‘ avrat görse varur evi öñinde metā‘ in yayardı. Bir kŷyda bir güzel ‘ avrat görür (4) қapusı öñinde oturup idüğe anırur. Köse hemān varup қarşusına geçŷp bisātn (5) açar bir bir ‘ arz idŷp gösterŷr. ‘ Avrat bī-pervālığa urur āhır köse eydür: ‘ Aceb begŷm (6) esbābdan sizŷñ de hācetŷñŷze yarar varısa ne teklīf akқasın bir dağı (7) gelişde viresiz görŷñ dir. ‘ Avrat eydür nite olmaya ne bileyin viresiz eydür (8) buyuruñ yüz ŷstine ne dirsŷñŷz vireyim ‘ avrat eydür idŷgemŷñ hārbisi gāyet (9) eskidi ördek derisinden bir hārbilıқ virŷrseñ hācetdŷr dir köse dağı (10) terk ŷ bī-hayā hemān āletŷ esbābın eline alup eydür bunı dağı (11) qabŷl idersenŷ bir iki bilesin iki görelŷm dir.

Nazm

(12) şafāsı olmayan zen

Yılışmaz yād erenlerle açup söz

(13) Murādı girdŷr gāyırı degŷldŷr

Ne zen kim ola lāğ ehli hayāsuz

(14) **Laṭīfe:** ‘ Acem ‘ avratlarından biri bir hīmārı cimā‘ iderken görür fi'l-hāl bu beyti
(15) oқur

برگسای دیندانی کوهان

دوسری

کتاب فی الفی

143

Ağzını şehd ile pür-nüş eylen

(11) Bir murādın görse nāke nā-tamām

Saḡa diller virüp eyler tāt u kām

(12) āteşin ḡūn çeküp her şubḡ u şām

 cennet gibi ḡūn-ā-ḡūn tamām

(13) Olsa kim üstinde bir berg-i

Cānuḡa ṭa‘ nıla urur yire

(14) Pāyini kılsaḡ sökemez mīḡı

Bir ḡūn eksük itseḡ ṭaşlarını

[146 73. Varak]

(1) Kuş südiyle besler isen südi yok

Ḥāk dök biḡ āb u rūya buz yok

(2) İtseḡ ḡabs ile ṭūṭı-veş zebūn

Servi gibi yine eyler ser-birūn

(3) Gördürürsün anların iy ihtiyār

Destine bir dem zi‘ām-ı ihtiyār

(4) Yular urup saḡa ḡar itmek diler

Uydururp sekden beter itmek diler

(5) Güllerinde yok ebed būy-ı ebed

Çün velī ḡār-ı cefāya ḡūy-ı meded

Şanma rūyın (6) bunların levḡ u şafā

Gel olupdur anda her ḡarf ü vefā

Ḥarc-ı ‘ömr itseḡ yolında māḡ u sāl

(7) Çün saç ı gibi ola āşūfte-hāl

Döndürüp senden yüzün bir penc ider

Yile virüp ol (8) hūķūķı hīç ider

Hasta cān dōšek cihān fikrin kılur

Pir olursuñ bir civān fikrin kılur

(9) Görse nā-gāh bir civānı sādedur

Olsa dir bu ķaltabān-ı tünd-hū

Zinhār iy gerd-i kāmīl *zinhār*

(10) ‘Āķiliseñ ile olma yār

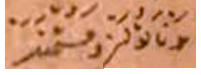
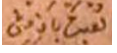
Laṭīfe: Evān-ı ḥadāšetümde vü ‘unvān-ı şebābetümde (11) ‘Ārif nām bir civānuñ ve serv-i ḥırāmuñ cān u dilden dāmen-i vuşlata el urup (12) hevādārı oldum zīrā melāmet lebinden gonçe-veş ve şabāḥat ḥaddinden (13) gül gibi pākinde fehmi iderdüm. Egerçi çeşme-i āb-ı ḥayāt-me’ābı üzere seḥāb (14) zūlmetinden eşer-i ḥicāb düşmiş idi ve nūş-ı leb-i şeker-bārı ne sırçalar üşmiş idi. (15) Dil-gır ü sīb ü gibi ḥaṭṭ-ı ‘anberī- i meşīdi ana bāzār muhabbeti ol ḥāletlerini *virmiş idi*. [147 74. Varak] (1) Degül ki yüzmişdi ya‘nī ki bu dil-i demīde her-bār ki dā’ire-i ‘izār-ı āb-dārında (2) ol ğubār-ı reyḥānī sebze vü demīde göre idi. Hemān zūlfinden sāye-i devlet bilüp fırsat-ı şafāyıla ārāmīde olurdı dir.

(3) **Nazm**

Ḥaṭṭ-ı deḥānından olmaz dil-berün ḥaṭırı melūl

Būstānsız olduñca (4) bāġbān-ı ḥurrem olur

Neşr: Ḥuşūşā her iki günde bir şafḥa-i ‘arızından (5) ol ḥaṭṭ-ı mu‘teberin şöyle nāzūk ve terk eylediği ğüyā leşker-i Fir‘avn ḥāk-sārdurur ki (6) Mūsā Nīle ġarķ idüp helāk itdi. Yā ḥūd ‘arafe gevherr bārından ‘arza-i ‘izārına (7) şu seperdi ki ğubārdan çeḥre-i rüzīgārda eşer ķomazdı. pāk eylerdi. Āḥirü’l-emr (8) ḥads ile tamām ma‘lūm ve ķur‘ānıla tamām ‘ale’t-taḫṣīl

 olındı ki ol kân (9) levend pehlûya çekermiş ve ol kemend gîsûyi
bağrına şararmış. (10) Gül gibi her hâr-u vaşlı hem-dem ve gibi her dün nâkes ile mahrem
 olurmuş. (11) Şem‘ -i tâbında manzar gibi her cum‘ ada bulunur ve mâh-ı farzında ahter
gibi her gice bir yüzden (12) toğardı ve tölünürdü âyîne-mişâl şüret-i bâzû felek gibi
dir.

(13) Nazm

Gün yüzi âfâka şem‘ -i cem‘ bezm-ârâyımış

Anıçün ol kamer her gice bir nûrdan toğar

(14) **Neşr:** Lâ-cerem anuñ şoḥbetinden dâmen-i çîn eyledüm ve müşâḥabetinden nefret
ü nefrîn [148 74. Varak] (1) gösterdüm. Ol ḥayâl ki ḳalmışdı fâsid çıkdı şol bâzâr ki cân
atmışdı (2) kâsid düşdi âyîne-i zamîr bu ğubârdan tîre ve şaḥîfe-i ḥâtıra ol kederde (3) ḥîrâ
oldı. Bir gün yine resm-i ma‘rûf ve âyetin me‘lûf üzre gördüm ol cüvân-ı (4) hercâyî içerü
girdi ve ‘izz ü nâzıla gelüp selâm virdi ve bî-tekellüfâne yanuma (5) geçüp oturdı ve perde-i
ta‘affüfî ortadan götürdi her ne değlû ki bisât-ı melâ‘ibe (6) baştı idüp neşât u muṭâyebe
yollarına gitdi. Benden feyz ḥuşûnetden (7) ğayrı nesne görmedi ve nefret ü ru‘ûnetden artuḳ
eşer bulmadı ki ḥâtır-ı şâtır (8) kendünün aḥvâlinde u beste belki zülf ü çeşmi gibi ḥasta
ve şikestedür. Fi’l-ḥâl (9) gül gibi dülbendın eline alup içinden ğonçe-vâr bir niçe tûmâr
çıkardı ki her biri (10) zurefâ-yı devrândan bir melîḥu’l-beyânun naẓm-u şeker-bârı ve ‘urefâ-
yı zamândan bir faşîḥu’l-beyânun (11) şî‘r-i siḥr-âşârı ki kendünün ḥüsn-i dil-keşini ta‘rîf ve
rûy-ı tavşîf eylemişler (12) pes dönüp baña eydür: İy yâr bunca rûzigâr dîğer senün ile
münâsebetümüz vardır (13) ve rûz u şeb müşâḥabetümüz tekrâr ve her-bâr niçün yanumda
eş‘âr-ı belâğat-şî‘ârundan bir yâdigâr (14) olmaya ve şaḥîfe-i gül-ruḥsârım beyânında bir
tûmâr ğonçe ğüftârın bulunmaya. (15) Ma‘a-hâzâ ğülşen-i ḥüsnümün bülbül-i
nağme-sezâ-yı la‘l ü şîrînümün tûṭı-i şeker-ḥâyı geçersin. [149 75. Varak] (1) Bunun birle

belâğat devrinün şâ‘ir-i zû-fünûn ve feşâḥat ‘aşrınun sâḥir-i pür füsûnı dir.

(2) Nazm

Eriseñ ḥâzır ol rûz-ı meşâf

Ki yokdur vaqtümüz lāf-ı güzāf

(3) Ben eyitdüm iy şem^c -i cem^c -i şafā ve iy ^cömr-i nāzenīn gibi bī-vefā senūñ bu deñlü

efsāne-i rengīne (4) rağbetūñ ve hoş-āmed hāy u bilmezdüm çün kim bu kadar bahāne
el virdi ve bu deñlü (5) sebeb elūme girdi şā^c ırlık ve sāhırlık yüzinden belāgat u feşāhate ħarc
ideyim (6) ve evrāk-ı kāfūr cāmında ħāme-i müşkin ^cimāme ile leṭāyif ü ma^c ārif derc ideyim
(7) eger anlar medħūñde ħazeller didilerse ben қаşıdeler diyem ve ħayrılar senūñ vaşfuñda
(8) ^caselī pālūze yidiyse ben sūkkerī ^caķīdeler yiyem diyüp hemāñ ħātır beste-i küşāde olup
(9) ol gice bu қаşıde'i otuz beytden ziyāde beyāza ħütürdüm şabāħ ol şūħ-ı bī-vefāñuñ (10)

eline virdüm ve ^cözr-i ħidmet eyledüm ve ^cafv u medħin ṭaleb itdüm. Ol қаşıde-i
(11) ^cacīb ve nādire-i ħarībūñ olan ebyātından ba^c zı budur ki münāsebetle zıkr olındı.

(12)

Sevmek ol serv-ķad ħonçe-leb ü ħül bedeni

Ki duta merāmıñu bāğ-ı cihāñuñ dikenı

(13) İy ħöz el yu şu ħüzelden ger ol

Kim anuñ

(14) Yanma ħöz ħül şehir-i lebi şevķ ile

Şem^c -veş rüşen ide her gice bir encümeni

(15) Cāñı aña ṭūṭı-i cināñ ise daħı

Kim lebi ķandıyla besleye zāğ u

[150 75. Varak]

(1) Bende olma aña kim ħātem-i telķını virüp

Geçüre taħt-ı Süleymāñına her Ehremen'i

(2) ^cÖmür naķdını anuñ yolına ħarc eyleme kim

Zeyn ide her hücresini sīmīni

(3) Bulmaya bŭy-ı vefā anda meşām-ı dil ü cān

Ṭolsa hīzūṇ gül ü müşk ile göti pīreheni

(4) A begüm cān u gönül milketine mālīk iken

Ne devādur ki saṇa yad ola ḥar dūn u denī

(5) Bīḡ hūner gevherini bir pula almaya bular

Ḥār u ḥass altına şalmaḡ bir avuç yāsemeni

(6) Yoḡ hevāyıla revā olmaya iy ḥırmen-i gül

Ḥūblar şimdi sever sīm ü zer ile sikeni

(7) ‘Anberin ṭurra gibi ‘arz eyleme her bī-başara

Kār u ḥarḡında bilür kıymet-i misk-i

(8) Ḳanda bir aşılacak dārısa yanuçca senüṇ

Boynına ḥayf ola kim ḡayd ola zūlfūṇ desti

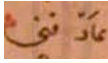
(9) Göbegi gezdüresin arduṇa üşürüp

Şāh iken aduṇı sekbān idesin va‘desini

(10) Dişine taş cem‘ idüben aḡzına virüp

Ḳala ḡarḡ atdurasın ol lebi sükker

(11) Yüzüṇe şāh okıyanlar çeke arduṇca çomak

Ḳoyasın her birinüṇ sen öṇine

(12) Sen şurāḥī gibi baş egdüresin öṇlerine

Anlar ayaḡuṇ olup eyleye mekr ü fiteni

(13) Ḥoş egerleyüp aḡırda eşek ayaḡı gelüp

Ḳoşup urdurmaz iken her bir at uğrusı *seni*

(14) Her yeleksiz saña hoş yiter murād urmağ için

Serv-ḳaddün çeküben bağrına yay ide seni

(15) Ballu yağlu ḳanı ol dem ki

Açmasayduñ o nebāt gūne ḥelvā dükeni

[151 76. Varak] (1) Geçmez oldıysa götün şimdi yüzün turşı şatar

Yüri gezdür şuya ur anı alanı şatanı

(2) ‘Ārifün gül şekerinden bu cihān hünelerinin

Yig görür cāhil nā-dānuñ elinden şoğanı

(3) Lākin pijmürde dirildür geçinürsin çü mesīḥ

İşledüpdür ola götün gibi yüz biñ kefeni

(4) Dişünjı yolsañ olurdı ḥar-ı deccāla yular

Et mi şanduñ şimden girü saña uyanı

(5) Niçe bir ḳazıyasın ḥaṭṭuñı yañlış diyüben

Muşḥaf-ı ḥüsnünjı bozduñ oḳunurken

(6) Sīb ü zülfünde lebün ḥātemin oynardı gönül

Bozdı ḥaṭṭuñ gelüben ḥışmıla iş bu düzeni

(7) Hele biz çoḳdan yürü gel kimde(y)se yol

Şaḳalı bitdi yüri incitme beni

(8) Şanasın cān bu gün ol hīzi görüñ

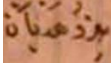
Cān virür ḳanḳı ‘Acemde işidür cān

(9) Var mıdur bir yüzi gül Lāmi‘i‘yā serv gibi

Hār elinden etegin ide ʿālemde qanı

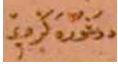
(10) Yüzüm üstine varup şu gibi pâyine düşüp

Bâğ-bân bağlasa zencîr ile yüz yirde beni

(11) Ana çok diyüben her ne yidün

İdelüm tevbe vü inşâf ile hâtm-i suheni

(12) **BEŞİNCİ BÂB:** Aşhâb-ı dām u dāne mollā muhibbesindendür hîred mendân-ı ʿālem (13) nükte-şināsân-ı benî âdem be-ṭarîqu'l-emşâl mânend-i ʿālem-i mişâl zübde-i bî-zebânân (14) zebânında rengîn hikâyetler taḫrîr ve şîrîn rivâyetler taḫrîr itmişlerdür ki her birinün (15) zımnında niçe hükm ü meşâlih münderic ve niçe vaʿz u neşâyiḥ mündemicdür zîrâ nüfûs-ı âdemî [152 76. Varak] (1) ve ṭabâyiʿ-i insân eşerlere ve ġarîb ḥaberlere meyl idicidür tâ bu bahâne ile (2) bend-i pend ü ʿibret ve bu dāne ile dām-ı mühim ve fikrine

Nazm

(3) Dārūy şîrîn hekîm

Tâ kim qabûl ide dil her nâzenîn anı

(4) **Latîfe:** Naql iderler ki bir şayyâd dîlkü varıdı ki rûz u şeb kârı (5) hîle vü tezvîr yaz u kış efkârı dām u naḥcîr idi. İttifâq yine bir gün bu üslûbıla (6) seyr-i diyâr iderken görse bir ḥoros şâtır fâriġu'l-bâl ve'l-ḥâtır kûyluqdan ṭaşra (7) bir gölgede ve ṭâm üzerinde bir çöplikde turup çöblenür.

Nazm

(8) Cübbe vü tâc u ridâ vü hay huy

Like gökde içre cân ber cüst ü cû

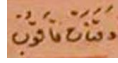
(9) Dîlkü furşat ġanîmetdür deyüp ḥorosun fikr-i qaşdında ve tedbir-i qaydında olur (10) ḥoros-ı şâḥib-fürüş nâ-ġâḥ başını kaldurup naẓar ide gözi yere ṭuş (11) olur. Görse şaḥrâ tarafında ṭurfe-şûret ve düzdâne-ye's ile arqasına (12) bir postın geymiş maqlûb ve ardınca bir nesne sürinür çârub-mânend yire ber-â-ber (13) olup qarşudan mâr-ı devân u

seyl-i revān gibi gelür ħoros firāset ile ve zekā (14) vü kiyāsetle fehm ider ki ħarīfūn murādı ġāret-i ħān ü mān belki ħaşd-ı cāndur dir.

Nazm

(15) Naķş-ı zāhır bāṭınuñ bürhāndur

Reng-i şūret sīretūñ ‘unvānıdur

[153 77. **Varak**] (1) Pes seyr ü sür‘at ve ħaşd-ı cūr‘etinden hirāsān olup muĥkem vehm eyler. Hemān emrin (2) tedārūk idüp bir mināre gibi muĥkem ağaç bulur. Fi’l-ĥāl şıçrayup üzerine çıkar (3) ve ħarīfūn ve envā‘-ı cünbüşine bakar ötmege başlar.

Beyt

(4) Her işūñ evvelinden ol hirāsān

Ki saña müşküller olmaya her āsān

Dilkü bilür ki ħoros kendüsin gördi ve ħavfindan ağaç üzerine pervāz urdı. (5) Nā-ĉār mesket-i vaĥārıla ve tevāzū‘-ı iftiĥārıla ol ağacūñ dibine gelür ĥacī var (6) dā‘iresin bir kaç tolanur kendüsinde ol dıraĥt-ı sidre-ĥırāmūñ (7) evc ü ‘urūcına ģudrete ve ol mināre-i felek-maĥāmūñ ĥurūcına tāĥat yok pes lā-ubālī ve az (8) aşığıdan yukaru çağırur ki hay mü‘ezzin ĥ‘āce yeter bekledūñ vaĥt geçmelü oldı. (9) Namāzı egledūñ in andan girü namāzı kılalum dir ħoros dilkünūñ murādın bilür (10) ol degül gibi olup boynın uzadup gāh kıanatların şalup (11) gāh başın eger dilkü eydür hay mü‘zzin ĥ‘āce yabana baĥacaĥ vaĥt degüldür ki ‘accilū (12) bi’s-şalāti ģable’l-fevt dir ħoros eydür bir kaç kimseler gelüyorur aña deger kim uş (13) yakın erdiler bir laĥza şabr it gelsünler cemā‘at olup namāzı bile kılalum ki (14) cemā‘at sūnnetdür şalātūñ farzını kılamak egerĉi

Nazm

Cihān içre ‘azīm mu‘teberdür

[154 77. **Varak**] (1) olsa cemā‘atle edā ol şevābı fażīletimiş ol ģadardur dilkü eydür: ‘Alāmetlü cemā‘at (2) ve ne şıfatlu tāyifedür ħoros eydür kimi dülbendlü ve kimi ellerinde buĥaĥlar billeründe yaraĥlar (3) bilmezem kimden kaçup gelürler hele birbirinden

geçüp gelürler. Yanlarınca bir kaç dört (4) ayaklu od gözlü yürüyişlü hancer dişlü
çengāl tırnaqlu

Beyt

(5) Kuyruqları halka halka yılana benzer

Süzilüp gelişleri kaplana benzer

(6) Dilkü neye uğraduğın bilür hemân ayak getürüp kesteke uzatup ardunca (7) ulur.
Hıros eydür hay imâm h'âce uş geldiler nereye gidersiz. Namâzı terk mi idersiz (8) dilkü
eydür benüm âbdestüm taraldı siz namâzı kıluğ eger ben yetişmezsem kazâ idem (9) diyüp
 dilkü miskîn hoş kurtuldu.

Beyt

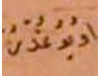
Çünkü nazâr eyledi olmadı *gördüğü münîr*

(10) Düşmen-i bî-rahlma ceng ü ü sitîz

Lecc ü 'inâd olmaya çekmeye kuru gayreti

(11) Merd-i hünerseñ eger bülbül olup kıl girîz

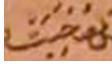
Laîfe: Meger bir tilkü seyr-i kûhu deşt ve (12) köyleri tavâf-ı gülgeşt iderken bir pâre
yırtılmış kâğıd bulur ağzıyla kâğıdı (13) yirden götürüp alır. İttifâk yolca giderken bir kırd
tuş olur kırd dilkünün (14) ağzında kâğıdı görüp teftiş eyler. Dilkü eydür hükm-i şâhî ve
kânûn-nâme-i pâdişâhîdür (15) ki şimden girü kırd koyunıla yürüye ve şâhin süñlün ile ve
arslan geyikle barışup [155 78. Varak] (1) karışup eyleyeler. Emînlık ve beglere düzenlikdür
ins ü cin kırd u kuş içinde min-ba' d yimek (2) içmek şenlikdür dir. Kırd eydür: Kardaş sürür
eyyamı ve 'işret hengâmı imiş biz de 'işret (3) kuralum ve şöhbete bünyâd uralum deyü şunda

bir kaşşâbuñ süriyile koyunı var günde biri . (4) Ezelden anlarıñla süde gelmiş
gel berü yine birin şikâr idüp 'azm-i kenâr idelüm (5) deyü

Beyt

Furşat-ı rûzigâr kim bâbest

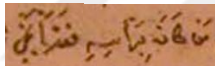
Şoñbet-i düstân ğanîmet dān

(6) dilkü eydür maşlaḥatdur bir ni‘metdür deyü sürüp koyuna gelür. Çoban köpekleri (7) gāfil bulup ḳurduḡ yüreginde şecā‘ at ḥarekete gelüp kendüyi alaya deper yıldırım gibi alup (8) içlerinden bir semüzin ḳapar.

Nazm

Bulsa ehl-i hevā murādına rāh

Getürüp kendüyi *atar nāra*

(9) Köpekler uyup ḳurduḡ ardına üşerler her taraḑdan ortaya alup başına üşerler. (10) Teni didim didim dürerler ve derisin getürmez iderler. Dilkü görse ki (11) cengine girdi arslanlar cengine düşdi işine varacaḡın bilür hemān (12) kendüyi kenāra urur gerek oda gerek ḥalāşdan yaḡa yürür. Ḳurd görse (13) belā ‘ummānı ṭaşdı ve iş başdan aşdı dilküye eydür ardından çağırur (14) hay ḳardaş bre muḥannet ḳardaş nereye gidersem nereye gidersin getürür şu yaşaḑ(15) ḥükmini okusunlar şu zālimler [156 78. **Varak**] (1) beni elden ḳosunlar. Dilkü eydür: Hay ḳardaş okuyan kim dinleyen kim iḑlīm insānlarına (2) baş ḳoyuban baḡa başum ḳurtarmaḑdur eyüsi ki

Nazm

(3) Eger çi cihānda fütüvvet budur

Ḳoyup gitmeye kişi yoldaşı

Velī ‘ālem içre tamām aşşıdur

(4) Deminde ḥalāş itmek başını

Diger

Bu ‘ālem nefs-i nefsīdür ḳarındaş

(5) Cihānda kimseden yoldaşlık umma

Dem olur kim ḳıyar oḑlına ata

(6) Yüri biḡāneden ḳardaşlık umma

Laṭīfe: Ol bir dilkü üç gün aç ve bî-nevā (7) şahrāda gezer şöyle ki açlık kendüye kār ider. Cānından bezer. Bir loğma eline girmez ki (8) adına āhır bir cüz'ce bağırsağ başın bulur bunu dağı neyleyem diyüp bî-ḥuzūr (9) olur. Ol yaña bu yaña döndürüp hem kısacuk ve hem lāğarice hem ince ve hem murdārca (10) diyüp nā-gāh bir dülengeç bunu gever. İnüp dilkünün öjinden kapar. Dilkü (11) bî-çāre ḥayretten ve iştihā vü rağbetden eydür Allāh Allāh ne semüz idi ve ne yoğunıdı (12) ve ne temiz idi dir.

Nazm

Ḳadrini azuñ anlağıl dervīş

İstemezsin ki kıymetün arta

(13) Şükr kılmırdüğüne rezzākuñ

Rūz u şeb tā ki devletün arta

Yohsa bir gün alır *elünden anı*

(14) Düşürürsün belāya cān u teni

Laṭīfe: Bir dilkü meger şikār iderken görür ki (15) bir keklik bir mīşe üzerinde boynın uzadup tırur. Dilkü bilür ki keklik ḥile-bāz (16) ve bülend-pervāzdur ki yanına varmadın uçar pes şikār için ḥile bābın açar [157 79. **Varak**] (1) dağı keklik karşına geçüp zār u ḥayrān-şıfat tırur ve ḳahhāra niyāzıla (2) yüzün yire sürer. Keklik eydür hey yār cān ne gördün ki böyle ḥayrān olup (3) durdun? Dilkü eydür iy şāh-ı ḥübān şol sendeki şehlā gözlere (4) bakışlara firifte oldum. *Fe-tebāreka'llāhu aḥsenü'l-ḥālīkīn*⁴⁹ şun'-i rabbü'l-ālemīn 'aceb ol güzel gözleri yumsağ (5) yine şöyle küşāde oldığı gibi midür anı dağı lutf idüp tamāşā itdürsün. (6) Keklik dağı bunu düşünüp ḡaflet ile gözlerin yumar hemān dilkü şıçrayup boğazın alır.

(7) Nazm

Bağlamasın gözün şakın ḡaflet

⁴⁹ Kur'an, 23: 14 "Yaratanların en güzeli olan Allah'ın şanı ne yücedir!"

Ki gitmeye gözi açuklar var

Eyü diller (8) esîri miḥnet olur

Azıcuḡ ḡaflet ile çoklar var

Keklik neye uğrar herḡiz (9) bilür hemān ḡalāṣ fikrin kılur dilküye eydür: Şad āferîn iy şayyād-ı dü-fünün (10) hezār taḡsîn iy şikār-bāz-i pür-füsün āḡāḡ olḡıl ki ben şāḡlar lokmasıyım. (11) Ḥaḡḡ te‘ālā çün beni saṡa rüzî kıldı gerekdür ki evvelā bu ni‘ metüṡ şükürin diyesin (12) daḡı iştihā birle yiyesin. Dilkü daḡı müveccih didüṡ merzūḡa şākir gerekdür deyüp (13) aḡzın açar hemān keklik dilkünüṡ aḡzından uçar. Dilkü tasaya düşüp (14) la‘net aṡa ki ni‘ met yimedın şükürin diye dir. Keklik feraḡla eydür aṡa ki (15) uyḡusı gelmedin gözin yuma diyüp gider.

Nazm

İstersen efsünıla ger şeyṡān seni

[158 79. Varak]

(1) Şayd itmesün ḡāb-ı eccl gelmezden öṡ

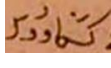
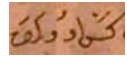
(2) Cehd it yumulmasun gözün

Ger dilerseṡ olmayasın (2) nergis gibi

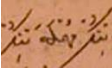
Zār u saḡīm sīm ü zer ile her zamān

Sa‘y eyle ṡolmasun gözün

(3) **Laṡife:** İki kehle amıla göt arasında olan ṡaṡaḡ üstinde yazlayup (4) biri yellü dere

aḡzında ki büzük bile derler ve biri daḡı kuş oynadı (5) dereye ova dirler. Qışluḡıdır ger girü evvel-bahārda ṡaṡaḡ üstinde (6) buluşurlar. Biri biri ile su‘āl şoruşurlar. Büzük ilen qışlayan kehle eydür (7) hay qardaş ḡiç benüm ḡālümdeṡ şorma bir müḡmel yellü dere aḡzı (8) sām yılleri eserdı şöyle ki ḡayātî ṡamarların keserdı qışlayan (9) kehle daḡı eydür hay qardaş benüm daḡı ḡālümü aṡma bir ırmaḡ uğraḡı imiş (10) seylinden

hiç rāhat olmadum. Her ay başında hōd üstün yanınun ırmağı taşardı. (11) Kān deryāsına düşüp ‘aqlum şaşardı ammā şāhibi bir konuqçı hārīf ve bir yār-ı zārīf (12) imiş hiç bir gice konuqsuz olmazdı büzük ilen kışlayan kehle eydür (13) va’llāhī gerçeksın her-bār ki size konuq gelse ben tıyardum zīrā gelen elbette (14) iki heybesin bizüm kıpuda aşardı ve bizüm yurduñ işin söyledükçe cānına otlar (15) başardı.

Laṭīfe: Hikāyet iderler ki bir arslan bir geyik şikār ider bağrın söküp [159 80. Varak] (1) bağırsakların söker hūn-pençe urup murādınca lūt idüp şıkar. Bir dilkü dahı (2) şikāruñ rāyihasun alup hişşe ümīdine gelür ammā arslanun havf u mehābetinden (3) yakın gelmez lā-cerem ırakdan tırup fazla dükelinece tenāvül eyler. (4) Arslan görüp her bī-çāre ol ne olur gelüp şu nefis etlerden yiseñ dir. (5) Dilkü niyāzmendlik idüp eydür sultānum bu bir sūnbül ve za‘ferān otlamış cānavardur bunun (6) bağırsakları içinde hāşiyetler vardur arslan eydür baq bildün poğ yiyüp yine (7) hikmet sözün söyledü yine.

Nazm

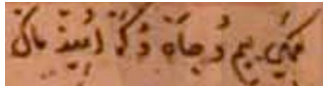
Dirīgā geçersin Müsülmān tamām

Didügün yalan (8) yidügün hārām

İdersin ma‘ārifle her demde lāf

Dilegü pür-cehālet sözün hep güzāf

(9)

‘Aziz iken eylersin pāyimāl

Laṭīfe: Bir arslan ve bir kurd (10) ve bir dilkü üçü ittifāqla şikāra giderler. Bir geyik ve bir koyun ve bir hōros şikār iderler. (11) Arslan kurdı eydürdi imdi bunları ‘adl üzre kıymet ve tertīb-i şoḥbet ile kurd eydür: (12) Sultānum bunların kısmeti rüşen ve terbiyyeti mu‘teber geyik pīr-i şāhuñ koyun bende-i bī-iştibāhuñ (13) hōros dahı du‘acı rubāhuñ arslan bu söze hışm idüp kurdun çeküp başın (14) üzer. Dilküye eydürdi imdi tiz kısmet eyle tilkü eydür iy şehsüvār-ı şahrā-yı meveddet (15) bunların taqsiminde tevakkuf ve ta‘yinine taşarruf cāiz

degüldür ki koyunu şultānuma [160 80. Varak] (1) ve şabāh aşıdur ve geyik hōd seylān şāhı rūsūmāt-ı pādīşāhuñdur. Hōros muhtaşarca (2) loqmasıdur arslan eydür be sen bu

taḳsîmi kimden öġrendüġ âferîn dilkü (3) eydür va'llâhi sulṭānum ḳurduġ başından öġrendüm dir.

Nazm

(4) Ne ḥāl ' âlem ḥiredmend pend

Cihānda şive-dār olur

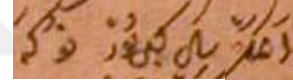
(5) Ḥavādiş mütezekkîr yeter iy ' azîz

Bilür ḳatreden bahri şāḥib-i temyîz

(6) Eger ' âḳil iseġ gözün aç cihān

Ser-â-ser ḥükümdür ne ḥâcet beyān

(7) **Latîfe:** Bir ḥar şahrâda aç u şusuz gezerdi. İttifâḳ bir ḥinzîr bir yirde ot köklerin (8) ḳazar ḥar mużṭar çağırur ki hay bürâder hîç şunda otlu ve şulu yir bilmez misin (9) ḥinzîr başın ḳaldurup görse bir ṭurfa cānavar hîç kendüye beġzer biri yok eydür (10) ne ' aceb ne sebebdendür kim benüm saġa hîç münasebetim yok sen baġa ḳardaş dîrsin. (11) Ḥar eydür niçün şu benüm ḳalaḳlu ḳuşum ḳivāma gelicek senün şol (12) beġzemez mi dir.

Beyt

Şaḳın iy ehl-i nefis-i şeyṭāndan

Ki saġa dimesün görüp

Yohsa işbât ider müşābehetin

Şöyle kim işiden olursa baş

(13) **Latîfe:** Üç ḳuzġun-ı bî-nevâ elinden yüzleri bozġun ta' âma taleb içün (14) pervâz iderken görse ger bir şahrâda iki âdem ḳafası ṭurur. Her biri inüp *iki ḳuzġun bir ḳafaya ve bir*

ḳuzġun bir ḳafaya ḳonar bu bir ḳuzġundan ol iki ḳuzġuna çağırur ki hay vefâ ve ihvân-ı

şafâ bi'llâhi ol ḳafadan baġa da ḥişşe anlar aldırđı. [161 81. Varak] (1) Be hey bî-inşâf başḳa bir ḳafaġ var yine biz ikinün kafasından ḥişşe umarsın. (2) Bu ne ola ḥaḳḳ işidür dirler

ol bir kuzğuna eydür benüm size tama‘ kârluğumdan ve (3) bî-inşâflığımdan degüldür belki bu bir beynîsiz bilmezem mu‘ allim ya kışsa-ḥ‘ân başı imiş ki içinde bir cübbe (4) ve bir zenne kadar beyni yok ki yiyem dir.

Nazm

Oransuz söyleyüp iy merd-i ma‘ nâ

(5) Muḥakḳak bil ne baş kaldı ne beyni

Girân-ı cāndur kişi tanımasa lîkin

Düşer çok (6) söylemekden lik beyni

Yüzinden bezdürür işini çok söz

Süḥandur âdemün gerçi ki zeyni

(7) **Laṭîfe:** İki dilkü küh-ı şahrâda fârîgu’l-bâl ve âzâde ‘îş u ‘îşret-dem şoḥbet idüp (8) geçerlerdi. İttifâk ol diyârün şayyâdları şikâr iderek ol cānibe gelürler bu iki (9) dilküyi görüp ele alurlar ardlarınca tâzîlar şâlup bunlara dereler ve yazılar geçirürler. (10) Biri birinden cüdâ düşüp cān bâzârıdur her biri bir yaḡa gider âḡerine biri enîn ü zârıla (11) çağırur ki iy yâr-ı vefâdâr senünle yine ḳanda buluşuruz bu daḡı yek âḡ u zârıla eydür (12) iy mûnis-i ḡam-ḡ‘âr ol miḡnet ü tefrîḳa cengine ki biz diledün bir daḡı şafâ vü ‘îş cem‘ iyyeti gitdi (13) meger ittifâk düşüp şehrinde kürekçi dükkânında buluşavuz dir.

Meşnevî

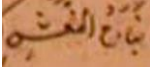
Bu ‘âlem kim görürsin pür-şafâdur

(14) Elem üstinde bir ‘ayn-ı ‘atâdur

Bunı sen şanma ki dâru’l-emândur

Vişâl-ı fırḳatıla ter-emândur

(15) gibi cem‘ iyyet virüp adun

 gibi ṭaḡıdursun

Ayırur birbirinden iki yārı

Şalar ‘asretler içre āh u zārı

[162 81. Varak]

(1) Devā yokdur ecel derdine derdā

Meger kim vaşl ola maḥşerde ferdā

Dilersen cāna peyvend-i ḥuzā

(2) Ta‘ alluḳ riştesin kes mā-sivādan

Ḳo fānī ‘ ışkı sen bākī gerekse

Nevā kıl bezm-i ‘uşşāḳı gerekse

(3) **Laṭīfe:** Bir toğanı bir alay tavuḡa şalarlar iner boyun başup ‘ādetçe yimege başlar.

(4) Tavuḳ eydür: İy bī-ḥamiyyet-i denī-‘ār vey şayyād-ı şehr-i diyār cellād-ı rûzigār nāmverler atası (5) selāṭin celisi iken saña lāyık mıdur ki benüm gibi bir küllük esirine ve çöplük faḳirine

(6) ṭama‘ idersin zebûn-gîr olasin pâdişāhlardan telḳin ve şāhib-i ta‘ lîm boynımı (7)

alduḡ dir. Toğan eydür iy küfrü’n-ni‘ me saña bu az ḡayret ve intikāmumdan (8) özge seni her vech ile lāyık ve müstahak-ı ‘itābsın dir.

Beyt

Her nefes acıdur envā‘-ı ‘uḳûbet cānına

(9) Bende başın indürmese mevlāsınuḡ fermânına

Seni envā‘-ı ni‘amıla besleyüp ri‘āyetler iderler senünçün ḥāneler ve mesken yapup ḥimāyetler iderler. Nefis loḳmalardan ve cerb ṭa‘āmlardan (10) ki irt e saña vürürler yine şāhibününden şöyle nefret idersin ki saña virdügi gūyā ki (11) zehrdür. Beni ki giceler uyutmazlar ve gündüzler rāḫat itmezler gözlerümi dikerler ayaklarımı (12) bağlayup şikārumı

elümden alurlar ve riyāzetler itdürürler yine muṭlaḳu’l (13) ve cevlan evc ü āsumān iderken bir ḳurd ḳuyruḡ şalup işāret itseler hevādan muṭlaḳ (14) ḳanadın büküp başum üstine döne döne inerem. Dükөлüp rāst ḳollarına ḳonaram tavuḳ eydür. [163 82. Varak] (1) Belî bu sūrelerün bī-kem ü kāst bi-ḥasbi’z-zāhir tamām destūr pes nice gelmeyeyin (2) ki dāyim beni

öldürüp şana yidürürler ve dağı iki toğanuñ bir demüre tağılup (3) âteş üzre rakş itdügin görüp bu işleri işlemeñ ve beni bu ta' na taşıla (4) taşlamañ rāst idi dir.

Nazm

Vefādār oldur kim cāna qalmaz

Nedür sīm ü zer ü ger cāna qalmaz

(5) Çoğı çün hān u mān terkini eyler

Qatı cān virüp adu şana qalmaz

Laṭīfe: (6) İttifāk bir gürbe çü şīr aç ve taqşīr-i şikār ve ta' ām-ı şayd loqma içün düzdāne tavāf-ı (7) hāne iderken görse bir ra' nā ciger bir dīvārda aşılımış turur bī-çāre şevqinden (8) bir kaç kez semā' urur namāz-ı ḥalvet fırsat ḡanīmet diyüp hemān kendüyi cigerün üzerine (9) atar. Eli cigere irişmeyüp iner dīvārı tutar meger dīvārda bir tesbīḥ var imiş rāst kedinün (10) boğazına geçer kedi miskīn boğazında tesbīḥ görüp dāma tutuldum şanur ol yaña bu yaña kaçır.

(11) Nazm

Qarınca gibi ḥalk-ı 'ālem ekşer

Ne yirde görseler bir şehir üşerler

(12) Tutılup el ayak qalup 'amelden

Belā gerdānına varup düşerler

(13) Āḥirü'l-emr bir küşeye varup tesbīḥi boğazından çıkarmak ardınca olur el ü ayak (14) ile dürişüp başını şalup ken ken şolur bu eşnāda iken bir açlıqdan gözleri (15) kızmış rüşen ḥaberler ḥāmūş tavāf-hāne ter-hāne düzdāne iderken temm

[164 82. Varak] (1) bu āsitāne-i 'aliyyede sa' ādetlü necābetlü

(2) Oğlum e' azzum nūr-ı bāşire-i

(3) ibtihācım sultānım 'İzzet

(4) Aḥmed Beg Efendi

(5) Ḥazretlerine

(6) sene 1243

(7) Der-‘aliyye Sultān Bāyezīd’ün qurbında bāb-ı merkebciler üstinde (8) sâbıķan
ķahvecibaşı-zāde ‘Ömer Şāhib Efendi’nün dāmādı

(8) Muḥammed Ṭāhir Efendi

(9) (imza) e‘ azzim e‘ azzim e‘ azzim

(10) ḥālā Medīne-i münevvere nevvera’llāhi te‘ ālā ilā yevmi’l-āḥirede

(11) ḥālā Mekke-i mükerreme şerefehu’llāhi te‘ ālā yevmi’l-āḥirede

(mühür)

[165 83. Varak]

(1) Bi-mennihi te‘ ālā

(2) Hālā āsitāne-i ‘aliyyede sa‘ ādetlü meḥābetlü oğlum e‘ azzim nūr-ı

(3) Bāşire-i ibtihācım Sultānum ‘İzzet Aḥmed Beg Efendi ḥazretlerine

KİTABIN DIŞA BAKAN ARKA VE ÖN KAPAKLARI

DIŞ ÖN KAPAKTA BİR PUL ÜZERİNDE

Sa‘ de’d-dīn Şirāzī’nin ḥikāyesi

No: 505

3. TARTIŞMA ve SONUÇ

Müellifin Eserde ilk babın girişinde din büyüklerinin hayatındaki latifelerden örnekler verdiği görülmüştür. Bu bağlamda kanaatimizce müellif latife anlatma geleneğine dini bir kimlik kazandırmış ve bir nevi latife anlatmaya dini bir ruhsat niteliği kazandırmıştır.

Tezin sonunda bulunan yer dizinine baktığımızda Bursa'nın diğer şehirlere nispetle çokça geçtiği görülmektedir. Bu da eserin müellifi Sa'deddin Şirazi'nin Bursalı Lami'i Çelebi'nin Letaifinden etkilendiği fikrini doğurmuştur. Nitekim çevirdiğimiz eserde Lami'i Çelebi'nin Letaifindeki latifelerden örneklerle rastlamaktayız.

Eserde Kur'an'dan verilen ayetlerin latifelerde verilen cevaplar içerisinde kullanılarak bağlamı dışında kullanıldığını sıklıkla görmekteyiz. Bunun da yadırganacak bir durum olmadığı eserde cevaba muhatap kişilerin verdiği tepkilerden anlamaktayız.

Eserde padişah, kadı, paşa, müftü gibi devlet erkanından kişilerin de latifeye konu olmaları dönemin fikir hürriyeti bakımından bizlere ışık tuttuğu söylenebilir.

Eserde anlatılan latifelere cevap olarak "Def'i şu mısra'ı söyledi." Yani günümüz Türkçesi ile "Birdenbire şu mısrayı söyledi." ifadesine sıkça rastlamaktayız. Bu da divan şiirinin halk arasında da yaygın olduğu ve önemli bir iletişim aracı olduğu fikrini vermektedir.

Müellifin eserde Ahmedî'yi *İskendername sahibi Ahmedî* diye nitelendirmesi bir şairin eserinin onun tanıtılmasında önemli olduğu fikrini uyandırmaktadır.

Latifelerin geçtiği mekanlar kimi zaman bir hamam, kimi zaman bir hallaç dükkanı, kimi zaman pazar, kimi zaman deliler hastanesi, kimi zaman bir çeşme başı olmuştur. Bu da biz araştırmacılara latifelerin halkın ortak malı olduğu, hayatla iç içe olduğu fikrini vermektedir.

Latifelerde bir devlet büyüğüne verilen hazır cevaplar devlet erkanı tarafından hoş karşılanmış ve teşvik edilmiştir. Bunu eserdeki hazır cevap karşısında devlet büyüğünün *taḥsîn-i firāvān eyler* ya da *sîm ü zer âlâtıñ iḥsân eyler* gibi kalıplaşmış cümlelerinden anlamaktayız.

Eserde geçen bir latifede ticaret kervanının Türk köyü yakınlarında kamp kurması olayı anlatılmaktadır. Kervandaki kişilerden birinin ...*varup Türk'in evinde ḥuzūr idelüm.* fikrini sunması Türklerin misafirperverliği noktasında eserin yazıldığı dönemde dahi meşhur olduğu kanaatini bizlere veriyor.

Sonuç olarak ölme eylemi insanoğlu var olduğundan beri devam etmektedir. Latifeler de cevamiü’l kelim nevinden biz araştırmacılara az sözle çok şey anlatmıştır. Gelecek kuşaklara da bu latifler dönemin sosyal, siyasal, fikri yaşantısına ayna tutmaktadır.

KAYNAKLAR

- Altunel, İ. (2003). Latife. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 27, ss. 109–110). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Durmuş, İ. (2020). Mizah. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 30, ss. 205–206). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kavruk, H., & Durukoğlu, S. (2020). *Şemsettin Sami Letaif: Çeviriyazı – İnceleme – Metin – Sözlük*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Devellioğlu, F. (2003). Latife. *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Pala, İ. (2020). Mizah. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 30, ss. 208-211). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Remzi, H. (2018). Letaif. *Lügat-i Remzi* (s. 273), Erişim Tarihi: 12.06.2025, http://ekitap.yek.gov.tr/urun/lugat-i-remzi--takim-2-cilt-_634.aspx?CatId=273
- Solmaz, S. (2011). 16. asır şu‘arâ tezkirelerinde nükte. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(2), 17–32.
- Sönmez, H. (2023). Mizah kuramları ve Lâmi’î Çelebi’nin Letâifnâme’si. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 31, 520–534.

YER ve KİŞİ DİZİNİ

- Abdāl, 72, 77
Abdāl Ata, 77, 79
Âdem Peyğamber, 99
Âdem Şafî, 133
Aḥmed, 26, 39, 164, 165
Aḥmed Pāşā, 39
Aḥmedî, 51
Aḥmed-i Sāmānî, 26
Ak şehir, 50, 132
Ankara, 22
Artuk, 103
Atabeg, 30
Ayazmend, 59
Baba Sevdāyi, 25, 26, 34
Bābil, 50
Bağdād, 76, 78
Bağlaci, 75
Bāyezîd, 165
Baykara, 23
Bāzārlu, 73, 75
Bedî' a, 25
Behlül, 70, 71, 86, 92
Bilāl, 50
Budağ, 32, 111
Buḥārā, 95
Buḥārî, 47
Buḳraṭ, 57, 109
Burhāne'd-dîn, 35
Bursa, 15, 22, 39, 42, 54, 65, 113, 114, 165
Bürhān, 35
Büzürcmîhr, 46, 113
Cāmî, 28, 29, 33, 60
Cân Kara Mîrzā, 23
Ca' fer, 62
Cennet, 57
Cihān, 42, 45, 53
Cihān Hatun, 35, 53
Çelebi Dervîş, 114
Çülhā, 75
Daḥḥāk, 26, 27, 31
Danyāl, 113
Dede, 95, 96
Devlet, 123
Dicle, 47
Dihkî, 27, 28
Ebî Leheb, 19
Ebî Tālib, 19, 20
Ebū Bekr, 18, 131, 132
Ebū Ḥanîfe, 20
Ebū Sa' id, 29
Ebu'l-Ḥayr, 37
Ebu'l-Ḥayr Ḥarrāzî, 37
Ebu'l-Ḥ Atā, 24
Edirne, 55, 96
Eflātūn, 113
Emîrzā, 25
Engürî, 22
Ermenî, 105
Esferān, 65
Fahre'd-dîn, 87
Faḳı, 36
Fāyize, 56
Fellāh, 93
Fenārî, 98
Fir'avn, 104, 149
Gîlān, 60
Ḥabeş, 56, 66
Ḥaccāc, 30, 31, 58
Ḥaccāc-ı Zālîm, 30
Ḥ'ace Pîrî, 22
Ḥākek-i Nerm, 33
Ḥālid, 57
Ḥālid bin Rebî' a, 57
Ḥamîd, 122, 123
Ḥamza, 40, 87
Hārūn, 30, 31, 32, 71, 81
Hārūnu'r-reşîd, 31, 56, 70, 81
Ḥasan, 95
Hātîfî, 27, 28, 60
Ḥavvā, 134
Ḥayāt-baḥş, 53
Ḥayre'd-dîn, 103, 104
Hemedān, 38, 65
Hemmām, 21, 22
Herāt, 24, 29
Ḥızır, 68, 103, 113, 137
Hîrā, 33
Ḥorāsān, 27, 33, 45, 122
Ḥorāsānî, 33, 119, 120

Hürmüz, 46
 Hüseyin Baykara, 23, 24
 Hüsrev, 28, 48, 103
 Işık, 48, 77, 79, 95, 96
İbn-i Baytār, 114
 İbn-i Zübeyr, 37
 İbrāhīm, 36
 İhāta, 136
 İmām Mālik, 20
 İşfahān, 28, 38, 40
 İshāk, 19, 65
 İskender, 113
 İsmā‘il, 50, 65
 İstanbul, 48, 62, 96, 122
 İzniç, 54
 Kahhāl, 113
 Kalkandelen, 85
 Ka‘be, 97
 Kara Mīrzā, 23
 Karaman, 49, 50, 53, 103, 104
 Kāsım, 59, 60, 62, 95, 96
 Kātībī, 36, 47
 Kaygusuz, 85
 kayser, 19
 Kažā, 62
 Kebeli, 59
 Kemāl, 22, 28, 35
 Kerbelā, 95
 Kirmānī, 40, 53
 Konya, 132
 Küratay, 26
 Lārende, 98
 Maḥmūd, 74, 104, 122
 Maşūr, 58
 Mecdü‘d-dīn, 30
 Mecdü‘d-dīn Hemkere, 40
 Medīne, 165
 Mehleb, 25
 Mehleb bin Ebī Şafra, 25
 Mehmed, 165
 Mekil, 30
 Mekil bin Ziyād, 30
 Mekke, 97, 165
 Me‘mūn, 113
 Meryem, 20
 Mevlānā, 23, 24, 28, 35, 47, 48, 49,
 50, 51, 59, 60, 96, 99, 103, 104
 Mevlānā Cāmī, 23, 24, 60
 Mısr, 66, 113, 120
 Mīr ‘Alī, 23
 Mīrzā, 23, 26, 31, 32, 34, 36, 53
 Mīrzā Baba Sevdāyī, 34
 Mollā Cāmī, 29
 Monlā, 25, 27, 28, 29, 33, 60, 75
 Monlā Cāmī, 27, 29
 Muḥammed, 30, 44, 59, 60, 81, 165
 Muḥmūd, 74
 Mu‘āviye, 19
 Mu‘aẓẓam, 117, 118
 Murād, 43, 61
 Murād Hān, 43
 Mūsā, 18, 24, 29, 30, 101, 104, 149
 Mūsā bin ‘Abdu’l-Melik, 24
 Muẓaffer, 29
 Mü‘eyyed-zāde, 96
 Nāşır, 47
 Naşre‘d-dīn, 49, 50
 Necm, 26, 27
 Necmü‘d-dīn, 26
 Nīl, 18
 Nişābūr, 36
 Nizāmī, 53
 Nūre‘d-dīn, 122
 Nūşin Revān, 46
 Nūşirevān, 113
 Nūvās, 66, 67
 ‘Abbād, 65
 ‘Abdī H‘āce, 85
 ‘Abdu’llāh, 60
 ‘Abdu’l-Melik Ebu’l-‘Atā, 24
 ‘Abdu’r-raḥmān Cāmī, 28
 ‘Abdü’l-cebbār, 65
 ‘Acem, 25, 32, 43, 45, 59, 65, 67, 73,
 119, 146, 153
 ‘Aḍudü‘d-devle, 23
 ‘Aḍudü‘d-dīn Şūfī, 23
 ‘Alī, 18, 20, 23, 62, 72, 96, 109
 ‘Alī Paşa, 96
 ‘Amīd, 65, 86, 87
 ‘Arab, 58, 66, 106, 119
 ‘Arabistān, 45
 ‘Ārif, 148
 ‘Āyişe, 19
 ‘Aynā, 50
 Oğuz-nāme, 127
 ‘Irāk, 111
 ‘İmrān, 20
 ‘İsā, 101
 ‘İşmet, 60, 73, 122
 ‘İzze‘d-dīn, 111
 ‘İzzet, 19, 164, 165
 ‘Oşmān, 18, 54
 ‘Ömer, 18, 64, 165

‘Ubeyd, 64
‘Uḡayl, 19
Pertül, 75
Pinti Ḥamīd, 122
Pīr Budak Emīrzā, 34
Resül, 20
Reşīd, 32
Rūm, 19, 39, 43, 45, 48, 49, 51, 54,
58, 62, 67, 68, 69, 79, 103, 113
Rūmī, 31, 43
Rūşenī, 31
Rūkn, 35
Rūkne’d-dīn, 35
Şāfiye, 66, 67
Şāhib, 65, 165
şaḡn-ı şemān, 107
Salkūr, 30
Sa‘dī, 21, 22, 48, 49, 52
Sa‘īd, 29
Selīm, 54
Selmān, 28, 32, 47, 52
Semerkand, 29, 95
Sencer, 87
Sevdāyī, 34
Sınḡur, 25
Sīnā, 109
Sinān, 49
Sivri Hişār, 49, 50
Sīzek, 75
Sokrat, 109
Sultān Ḥüseyn, 23
Sunḡur Emīrzā, 34
Sūzī, 48, 49
Süleymān, 63, 118
Şakī Ḥāşim, 42
Şakrak Kāsım, 42
Şām, 19
Şeyḡ Ebu’l- Kāsım, 23
Şeyḡ Rūşenī Dede, 31
Şeyḡī, 61
Şeyyād, 40, 41, 87
Şeyyād Ḥamza, 40
Şīr Cān, 23
Şīrāz, 21, 48
Şücā‘ī, 53
Tācī, 62
Taḡta Kal‘a, 112
Tatar, 85, 113, 140
Tebrīz, 21
Timur, 48, 51, 79, 80
Turtuman, 62
Türk, 19, 54, 113, 126, 127, 133, 140
Türkī, 54
Türkistān, 45
Ṭavulcī Dede, 83, 84
Ṭūsī, 32, 111
Üsküb, 95
Üveys, 47
Yahūdī, 29
Ya‘ḡūb Mīrzā, 31
Yezīd, 25
Yunan, 50, 113
Zahīr, 28
Zekerīyyā, 109, 113
Zengī, 122
Zübeyr, 37